Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען.

היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 91 | Łódź, Piątek 18 kwietnia 1930. | אכטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ ניסן תר״ץ | № 91

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

מ. קאפעלושניק׳ס מענער=הוט

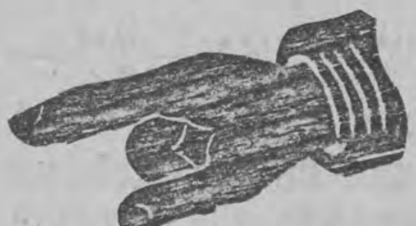

8

מאכט אייך יונג און שעהן

נור קאנסטאנטינער

DYREKCJA

Łódzkiego Towarzystwa Elektrycznego, SP. AKC.

(ELEKTROWNIA ŁÓDZKA)

zawiadamia Pp. Odbiorców prądu, że z powodu Świąt Wielkanocnych

BIURA i KASY ELEKTROWNI

będą nieczynne w dniach 19, 20 i 21 kwietnia r. b.

דאנקזאגונג.

דער ג׳ פערוואלטונג פון פיש = גרויסהענדלער - פעראיין (פאמארסקא 18) פאר זייער בריידהארציגע שפענדע פון פיש אויף פ:ח, ווי אויך די ג׳ פערוואלטונגען פון ש. כטער-הורטאווניקעס-פעראיין (אויף גאשטשיגני-דוואור) און גראשען = הענדלער = פעראיין, פאר זייער איידעלער שפענדע פון פלייש אויף יום-טוב, וואס א דאנק די אויבענדערמאנטע שפענדען האבען זיי פערשאפט די קינדער אן אמת׳ן עו:ג יום-טוב און א נז אזוי ארום מיטגעהאלפען אין דער קריטישער צייט אנצוגרייטען דעם יו״ט לטובת די עלענדע יתומים — דריקען מיר דערמיט אויס אין נאמען פון דער פערוואלטונג ווי אויך אין נאמען פון די קינדער אונזער הארציגען יישר-כוח!

די פערוואלטונג פון בית יתומים זגערזשער 40

א הארציגען מז״ט ווינשען מיר אונזער ג׳ חבר קאסירער

יוסקה וויינבערג מיט זיין פרוי **ציפרא**

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פעלא מיט דעם ה׳ **ישראל יודעל נאוואק**

דעם יונגען פאר ווינשען מיר עוויגעס גליק.

די פערוואלטונג פון דער חברה „גמילת-חסדים״ קיעלמא 15.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ווערטען חבר

לייבל האוט

מיט פרל. **יארזשא זילבער**

גראטולירען הערצליך און ווינשען פיל גליק

זיסמאן און רעגינא קרישטאל
זיסמאן און סאלא כאינאצקי
אברהם גאלדבערג

„הזמיר״

אל. קאשטשושקי 21 — אל. קאשטשושקי 21

זונטאג, דעם 20. אפריל ד. י., 10.30 פריה ווערט געגעבען דורך דער „יודישע טעאטער-סטודיע״

א פייערליכע פרץ-אקאדעמיע

געווידמעט דעם 15-טען יאהרצייט פון **יצחק לייביש פרץ**

מיט דער בעטייליגונג

I. דיכטער אפרים קאגאנאווסקי רעפעראט א.ד.ט. פרץ און זיין שאפען

II. נחמה עפשטיין (ווילנע): „פרץ דער גרויסער נאוועליסט״.

III „די שוועסטער״, „מקובלים״, „שבת-גוי״, אויסגעפיהרט דורך דער „יודישע טעאטער-סטודיע״ פון „הזמיר״.

זונטאג ד. 20-טן, מאנטאג ד. 21-טן, 9 אווענד ווייטערדיגע פארשטעלונג

„די גאלדגרעבער״ פון שלום עליכם.

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער ג׳ קונדשאפט, אז אין מיין לאנג עקזיסטירענדער ערשטער לאדזער דאמף-פאבריק פון

וואפלעס, צוקערווארען און שאקאלאד

אויף **בראיער-גאס 28** טעל. 14-190 (אייגען הויז)

איז צו בעקומען דעם גרעסטען אויסוואהל פון אלערליי צוקער-ווארען, שאקאלאדעס און וואפלעס אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען!

מיט אכטונג **י. זאווערקא**

בראיער-גאס 28, טעל. 14-190.

דאנקזאגונג

מיר דאנקען דעם פרעזעס פון פוטער - הענדלער פעראיין

שמואל געגעראוויטש

פון בזשעזשינער 17

פאר דעם גוטס וואס ער האט אין אונז געטון אין דער צייט וואס מיר האבען זיך געפונען אין א שלעכטע פערלעגענהייט און מר דאנקען איהם, דער ליבער גאט זאל איהם דערפאר בעצאהלען. קויפמאן: פאמארסקא 55, מילשטיין, נארוטאוויטשא 31,

אייז=פערקויף

אויף הורט און ענצעל

לאדאווניא, פאלודניאווא 22

אפען טעגליך פון פריה ביז נאכט. ליפערט אייז יעדען קוואנטום אויך פאר פריוואט וואוינונגען.

ז. פרידוואלד, טעלעפאן 19048

האנטווערקער-פעראיין אין דער פוילישער רעפובליק

אפטיילונג אין לאדז, אגראדאווא 9.

אכטונג, מאגאזין-שניידער! מארינארקעס און פארלעך!

מאנטאג, דעם 21 אפריל ד. י. פינקטליך 6 אווענד, קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל אגראדאווא 9

א גרויסע פערזאמלונג

פאר מיטגלידער און נישט-מיטגלידער. אויף דער טאג-ארדנונג: די לאגע אין פאך. רעפערירען וועלען די ח״ח: בערקאוויטש, גאלדבערג און שערמאן. חברים, קומט מאסענווייז!

דאנקזאגונג!

מיין הארציגען דאנק דעם „משמורת החולים״ אלעקסאנדער-גאס 6 און דעם ה׳ גאלדבערג ווי אויך דעם ד״ר גוטמאן פאר זיין גוטע בעהאנדלונג פון מיינע קינדער, וועלכע זענען געוועזען געפעהרליך קראנק און יעצט זענען זיי א דאנק איהם געזונד. יצחק ראזנער.

מיר דריקען אויס מיטגעפיהל אונזער חבר **שמעון בארנשטיין** צוליב דעם טויט פון זיין ליבע

מוטער נ״ע

זיי געטרייסט! מענדל פוגעלמאן, בערנארד בורשטין

וויכטיג ביילעס פאר לאדזער יודישע פאבריקאנטען!

מיר נעהמען אן פערשידענע ארבייט אויף מעכאנישע קארט-שטיהל צו צוגענגליכע פרייזען. צי וואס דארפט איהר זוכען אין דער פרעמד ווען איהר האט אויפ׳ן ארט און שטעלט ביי די ערשטע לאדזער יודישע מעכאנישע לוין-וועבעריי פאלודניאווא 52, טעל. 72-161, אויך מיט קרעמפעל-מאשין און טרייבען. וכל הקודם זכה!

דער פאבריקס-קאמיטעט.

Do spaceru i w domu

PEPEGE

MARKA FABR.

פריהלינגס-ליד

פון דער איצטיגער מאָדע

פון 29.50 זל. | פון 29.50 זל. | פון 29.50 זל.

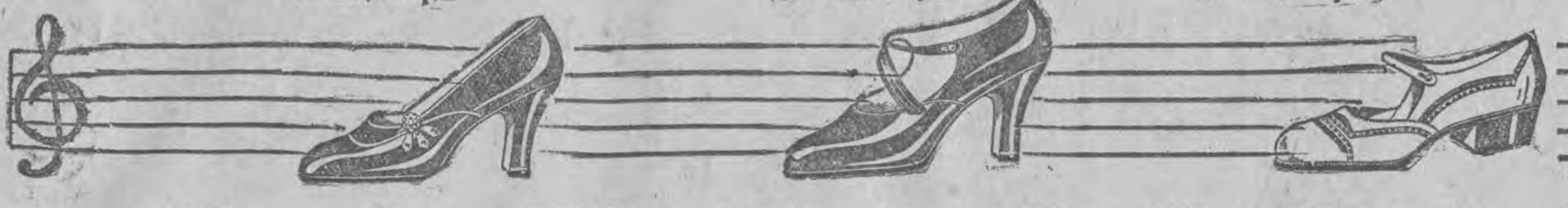

צו יע — דער קאָ — ליר פון פריה — לינגס — קאָם — טום

פון 11.— זל. | פון 34.50 זל. | פון 34.50 זל.

ע — לע — גאנ — טער מאָ — דעל פון אונ — זע — רע פריה — לינגס — שיך

ALFRED HEINE

POMORSKA 24

Piotrkowska 98 i Piotrkowska 160

אין ווארען-הויז פון Juljusz Rosner

Piotrkowska 53 אין דער פירמע Grędziński

די שאָקאָלאַד-פאַבריק „פּראַגרעס" קאָנסטאַנטינער 14

טיילט מיט, אַז צוליב דער בּקוועמ-ליכקייט פון דער ג' קונדשאַפט האָט זי ערעפענט אַ פּיליע אויף וואָסכאַדניאַ 52

די פּיליע איז שטענדיג פערזעהן מיט אַ רייכן און פרישן אויסוואַל פון פערשידענע צוקערווארען, שאָקאָלאַד, מאַרמאַלאַד, באָנבאָניערען אַלעס כשר לחג הפסח

בּאַמערקונג: אַלעס איז פון אייגענער אויסאַרבּייטונג.

מיט אכטונג „פּראַגרעס", לאָדז, קאָנסטאַנטינער 14.

בּעקאַנטמאַכונג.

די פערוו. פון „מחזיקי חולים" קילינסקי 120, טעל. 152 65

בעט אַלע מיטגלידער און סימפּאַטיקער, יוגנטלייט און פריוויליגע זיך צו פערשרייבּן אין פּראַיינס-קאָנצעלאַריע אַנטייל-צונעהמען אין פאַרשטעהענדען

בּלימעל-טאָג

פון מאָנטאָג ד. 28 קוויעטשען

גדענקט דאָס מיט אייער מיטהילף ראַטעוועט איהר יודישע נפשות!

די פערוואַלטונג.

דאַנקזאַגונג

דערמיט דריק איך אויס דעם האַרציגסטען דאַנק דעם ה'

בּ. אסטראָוויעצקי

אינהאַבּער פון דער חדר-שולע אַלעקסאַנדראָווסקאַ 14

אַפּט. 6 פאַר די יודישע און פּוילישע למודים, וואָס ער האָט ערלערנט מיינע קינדער אין אַ קורצע צייט. איך ראָט אַלע בּעקאַנטע, וועלכע האָבּען קינדער צו געבּען אין אַ חדר-שולע, נאָר צו געבּען אין דער חדר-שולע פון ה' אָסטראָוויעצקי.

:–: :–: :–: מיט אכטונג :–: :–: :–:

אברהם בּענטשינסקי, בּאַרישאַ 20

500 זל. בּעלוינונג!

וועלען מיר אויסצאָהלען פאַרן צושטעלען די וואַליזע מיט מענער גאַרדע-ראָבּע, וואָס איז פערלוירען געוואָרען דעם 16-טען ד. ח. 11 אַ זייגער אָווענד אויפ'ן קאַלישער בּאַהן-הויף אין צוג לאָדז—בּערלין.

אָנמעלדונגען אין פאַבּריק פון

M. i T. PIKIELNI, ul. Cegielniana 104.

בּעקאַנטמאַכונג!

די פערוואַלטונג פון דער בּאַלוטער „תלמוד תורה" אַלעקסאַנדראָווסקאַ 13

מאַכט בּעקאַנט אַז אַזוי ווי אַלע יאָהר איז אויך היי יאָהר פערקויפט געוואָרען בּילעטען אויף מצה געווינסטען און געווינען צו 2 פוד מצה האָבּען הערען יחיאל זאַרעמבּסקי און ה' כלעפּאַטש וועלכע האָבּען געקויפט די בּילעטען בּיים פערוואַלטונגס-מיטגליד ר' ליפּמאַן גרינער אַלעקסאַנדראָווסקאַ 22 און וועלכע האָבּען די געוואונענע מצות געשאָנקען פאַר די אָרימע קינדער פון אונזער ת"ת, וועלכעס די פערוואַלטונג דריקט אויס די געעהרטע געווינער דעם הערצליכסטען דאַנק.

מיט אכטונג די פערוואַלטונג

אכטונג, טאַפּעציר-מייסטער!

מיטגלידער און נישט-מיטגלידער!

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער בּעשטעטיגונג פון טאַפּעציר-צעך, מעלדען מיר אייך, אַז פון מאָנטאַג, דעם 21 אַפּריל 1930, ווערען שוין

איינגעשריבּען מיטגלידער

צום צעך

אין לאָקאַל פּאָלודניאָווע 4, יעדען טאָג פון 8–10 אָווענד.

מען בּעט מיטצובּרענגען די האַנדווערקער-קאַרטע, אָדער קאַרטע זגלאָשעניע.

בּעמערקונג: איילט אייך צו, ווייל די בּרינדונג וועט זיין אין די נאָהענטסטע טעג, דערנאָך וועלען זיין שוועריגקייטען אָנגענומען צו ווערען אַלס מיטגליד.

מיט אכטונג

די קאָמיסיע.

דעטעקטאָרען קאָמפּלעט מיט אַ סלוכאַווקע און אַנטענע פון 28 זל.

RADIO - LLOYD

Przejazd 8.

אַ קאַפּעלוש-געזעלען-געהילף

ווערט געזוכט אויף ערווייטערען נאָך זאָגלעמבּיע צו ערפאַהרען

בּיי א. גאָלדבּערג פּעטריק. 27 פון 1–3 נ.מ.

לעהרערין

גוטע פּעדאַגאָגין ערטיילט אונטעררייכט פאַר דער-וואַקסענע אין פּוילישע יודישע און דייטשע שפּראַכן צו בּיליגע פּרייזען

לאַסמאַן, בּזשעזשינער 15

אַ לעהרער

מיט רעגירונגס-רעכט 15 יאָהר פּראַקטיקירט ערטיילט לעקציעס פאַר שילער און ערוואַקסענע: פּויליש, דייטש פראַנצויזיש, מאַטעמאַטיק, און בּוכהאַלטעריע.

שיף, שוו. יאַקוב 12

רעכטע אָפיציגע 1 שטאָק

אינטעליגענטע

ווידטווע

אין מיטעל יאָהרען מיט איין קינד (יונגע) אויף שטאָט פּערמעגען זוכט בּעקאַנט-שאַפט מיט אַן אַנשטענדיגען הערן צוועקס הנאַט. אָפּער-טען אונטער litera C

בּוכהאַלטעריע

איינפאַכע און דאָפּעלטע ווי אויך מאַשין-שרייבּען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך פאַר 30 זל. בּלויז מאַשין-שרייבּען 10 זל. צאָ-געלט. 55 רעכטע אָפיציגע ה-15 ערשטער אייגאַנג, בּע-מערקונג: מיר ערטיילען אויך קאָרעספּאָנדענץ האַנדעלס-מאַטעמאַטיק און סטענאָגראַפיע

אַ געהילף-צושניידער

ווערט געזוכט אין דער שאָכטעל-פאַבּריק פּאָמאָרסקאַ 25

צו פערקויפען

אַן אַבּערלאַק מאַשין

(זינגערס) אויף 3 פעדים צו ערפאַ-רען בּיי אַפּפעלבּוים ווסכאָדניאַ 20

— א —

קעטלערין

אויף אַ 22גער מאַשין ווערט געזוכט. צו מעלדען זיך סאָלנאַ 12 בּיי מאַרגאַלעווסקי פעלדשער

דער בּעוואוסטער

שדכן

וועלכער פערקעהרט אין בּעסערע הייזער און פירט אויס אַלערליי שידוכים וואוינט אויף דער קאָנסטאַנטינער 3 וואוינונג 46 פון 8–10 אָוענד.

הלא חכמה תקרא, ותבונה תתן קולה

בצדק כל אמרי פי, אין בהם נפתל ועקש, אשרי אדם שמע לי, לשקד על דלתותי יום יום

איבּער דעם זאָלסטו נאָר קומען אין מיין רעכטסקאָנסולענטען-בּוראָ צו ה'

מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

(ווסכאָדניאַ 52) טעל. 148-79

וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, גע-ווי-סענהאַפט געשריבּען אַלערליי בּיטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַציעס, קלאַוזולעס, זאַבּעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעדט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזאָנד ראָזיעמטשי, ווי אויך איבּערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

מיט אכטונג

ד. מאַנעלאַ, רעכטסקאָנסולענט פּעטריקאָווער 17.

עלעגאַנטע

פּאַלעטשקעס

אויף פּאַריזער שריבּען

צוליבּ דעם קריזיס

צו מעסיגע פּרייזען. צו יעדער נייע פּאַלקע

2 מאָל אַנדולאַצע גראַטעס

קאָנסטאַנטינער 15 בּיי פּרוי צורער

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

זאַוואַדזקאַ 1.

נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקה. און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בּלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָ-לאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.

קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבּינעט קאָסמעטיק.

— — טעטיג פון 8 פריה בּיז 9 אָווענד. — —

פון 11 בּיז 12 בּיי טאָג און פון 2 בּיז 3 נאָכמ. נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען זונטאָג פון 9 פריה בּיז 2 נאָכמיטאָג.

— בּעזונדער וואַרטע-ציכער פאַר פרויען. —

וויזיט 3 זל.

דאַנקזאַגונג

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען דאַנק דעם געערטען ראַטמאַן פון „פּועלי אגודת ישראל" ה' יעקב בּילאַוער און ווי אויך דעם סעקרעטאַר פון „פּועלי אגודת ישראל" אין לאָדז ה' פּ. אַלטמאַן פאַר זייער בּעמיהען זיך אַז מיר זאָלען קענען געניסען פון די אונ-טערשטיצונגען פון בּירגער קאָמיטעט אין וועלכע מען האָט אונז צוליבּ פערשידענע מאָטיווען געהאַט ענטזאָגט, אַזוי אַרום האָבּען מיר איינגעזעהן דאָס די פּא"י פאַרשטעהער זענען די איינציגע וואָס טוען פּראַקטיש למובת די אָרימע מאַסען און שטעהען שטענדיג אויף די וואַך צו העלפען די אָרימע יודישע אַרבּייטער מאַסען. זענען מיר גרינגע-טיגען אַלס חברים אין „פּועלי אגודת ישראל", וואָרום חברים אין פּא"י האָבּען מיר געזעהן די ממשות דיגע אַרבּייט וואָס ווערט געטאָן לטובת די יוגה. אָרימע אַרבּייטער מאַסען, צוליבּ דעם רופען מיר אַלע אונזערע חברים טראַנספּאָרט אַרבּייטער אין זייערע אייגענע אינטערעסען אַריינ-צוטרעטען: מאַסענווייז אַלס חברים אין „פּועלי אגודת ישראל"

מיט אכטונג

אַ גרופּע טראַנספּאָרט אַרבּייטער.

עס פאָלגען העכער 10 אונטערשריפטען.

Wielka jest radość dzieci, gdy na śniadanie zjawia się

Mieszanka Zbożowa „TRYUMF"

WYTW. Franciszek Glugla, Łódź.

ווענערישע-כירורגישע קליניק

„SANATO"

אגראַדאָוואַ 10, טעל. 57-213

1-טע און 2-טע קלאַס

ערצטליכע אויפזיכט

איבּער דער מוטער און קינד.

פּרייז פון אַ געבּורט

אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען

200 זל.

אכטונג, שטעפּער-אַרבּייטער

ס'ווערט געזוכט פון ריכטעווער זאָפאָרט אַ גוטער און גוטער געהילף-ריכטעווער בּיי נוסענאָוויטש, שקאָלנאַ 7

אויפפאָדערונג

איך פאָדער אויף די פאַמיליע פּ. זיי זאָלען מיר בּעצאָהלען פאַר די פּראָטעסטירטע וועקסלען שוין איבּער 2 יאָהר פאַר די מצבה וואָס איך האָבּ געשטעלט פאַר זייער פאָטער ע"ה, אימפּאַלס אין פערלויף פון 3 טעג כ'וועל נישט ווערען ערלעדיגט וועל איך פערעפענטליכען אייערע נעמען, וואָס עס וועט אייך קיין גרויס כבוד נישט פערשאַפען, און ס'וועט זיין אַ בּזיון המת.

מצבה-קריצער סאַטט

אַ פּלאַץ

פון צירקאַ 4000 קוו. איילען אין שענסטען בּעס-טען צענטרום פון פּאַדעמבּיע איז בּיליג צו פערקויפען צוליבּ אַבּרייזע, אָפּערטען איז אַדמינ.

פון דער צייטונג אונטער „פּאַדעמבּיע"

אבלאק פון די נאציאנאלע מינדערהייטען

צו די נאהנטע סיים-וואהלען

שויז פארגעקומען די ערשטע בעראטונגען צווישען די קלובען-פארשטעהער פון יודען, אוקראינער, דייטשען און ווייסרוסען

וואַרשאַ, 17 (טעלעפאָניש פון אונזער סיים-קאָרעספאָנדענט) ווי מיר דערוויסען זיך, זענען אין משך פון די לעצטע טעג שוין פאָרגעקומען די ערשטע בעראַטונגען צווישען די פיהרער פון די קלובען פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען. כדי אַרומצורעדען די פראַגע פון שאַפען אַ וואַהל-בלאָק פון אַלע נאַציאָנאַלע מינדערהייטען.

אין די בעראַטונגען האָבען זיך אויך בעטייליגט, נישט-אָפיציעל, איינציגע יודישע דעפוטאַטען.

לויט דעם פּלאַן פון די קלובען פיהרער פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטען זאָל צו די פאָרשטעהענדע סיים-און סענאַט-וואַהלען געשאַפען ווערען אַ וואַהל-בלאָק פון יודען, אוקראַאיניער, דייטשען און ווייסרוסען, לויט'ן מוסטער פון'ם „18-טען" בעת די לעצטע וואַהלען.

וועגען דעם ענין וועלען נאָך פאָרקומען עטליכע קאָנפערענצען.

מלוכה-פרעזידענט פאהרט קיין עסטאניען

אין חודש אויגוסט

וואַרשאַ, 17 (טעלעפאָניש) ס'איז שוין פעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז דער מלוכה-פרעזידענט מאָשטשיצקי וועט אין חודש אויגוסט אַרויספאָהרען קיין עסטאָניען, וואו ער וועט זיין אַ גאַסט פון עסטאָנישען מלוכה-פרעזידענט. די רייזע וועט דער פרעזידענט מאַכען אויף אַ נייער פוילישער טאָרפעדאָ-שיף.

ענדערונגען אין פרעמיער סלאוועקס קאבינעט

וואַרשאַ, 17. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים-קאָרעספאָנדענט).

אין די פּאָליטישע קרייזען האָט זיך היינט פערשפרייט אַ קלאַנג, אַז אינגיכען זאָלען פאָרקומען געוויסע ענדערונגען אין'ם קאַבינעט פון פּרעמיער סלאַוועק.

אַזוי צום ביישפּיל ווייזט מען אָן, אַז אַלס בילדונגס-מיניסטער זאָל בעשטימט ווערען דער ביסקופּ באַנדורסקי און אַז דער קאָנצעלאַריע-שעף פון קריגס-מיניסטעריום פּולקאָווניק בעק, זאָל בעשטימט ווערען וויצע-אויסערן-מיניסטער, אויפ'ן אָרט פון ה' וויסאָצקי, וועלכער זאָל ווערען אַמבאַסאַדאָר אין טאָקיאָ.

נאמינירט א נייעם וויצע-האנדעלס-מיניסטער

וואַרשאַ, 17. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים-קאָרעספאָנדענט).

דער מלוכה-פרעזידענט האָט אונטערגעשריבען אַ דעקרעט, לויט וועלכען דער דעפּאַרטאַמענט דירעקטאָר ה' יוזעף קאָשוטאָווסקי ווערט בעשטימט אַלס וויצע-מיניסטער פאַר האַנדעל און אינדוסטריע.

די קרבנות פון קלאנג-פילם

פאנפערירען ווענען זייער אומגליק

וואַרשאַ, 17. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט).

היינט איז פאָרגעקומען אין וואַרשאַ אַ לאַנגע צוזאַמענפאָר פון מוזיקער, וועלכע האָבען פערלוירען זייער ברויט צוליב די קלאַנג-פילמען.

ס'איז בעשלאָסען געוואָרען זיך צו ווענדען צו דער רעגירונג מיט דער פאָדערונג צו שאַפען אַ ספּעציעלען פאָנד פאַר די אַרבייטסלאָזע קינאָ מוזיקער דורך אַ ספּעציעלען שטייער פון די קלאַנג-קינאָ'ס.

פּרעמיער סלאוועק און יוסטיץ-מינ. צאר

האבען נעכטען קאנפערירט וועגען פעראָדנען נייע וואהלען

סיים און סענאט ווערען טאקע פונאנדערגעלאָזט סוף היינטיגען חודש

וואַרשאַ, 17. (טעלעפאָניש פון אונזער סיים-קאָרעספאָנדענט).

נישט געקוקט אויף די כסדר'דיגע געגענזעצליכע ידיעות וועגען יא און נישט פונאַנדערלאָזען דעם איצטיגען סיים דערוויסען מיר זיך פון גוט-אינפאָרמירטע קרייזען, אַז דער דעקרעט פון מלוכה-פּרעזידענט וועגען פונאַנדערלאָזען דעם סיים און סענאַט, וועט נאָך אונטערגעשריבען ווערען סוף היינטיגען חודש. מ'האַלט, אַז דער מלוכה-פּרעזידענט וועט פונאַנדערלאָזען דעם סיים און סענאַט נאָך איידער די אָפּאָזיציע וועט ווענדען דעם אַריינטראָגען די געפּלאַנטע ווענדונג.

ס'איז אָבער נישט קלאָר אַז קיינער קען דער רויף געגעבן נישט ענטפערען, צי נאָכ'ן פונאַנדערלאָזען דעם סיים וועלען אויך באַלד פעראָרדענט ווערען נייע וואַהלען. דאָס איז אַ פּענגיג אין דעם, ווי אַזוי די מאָסגעבענדע פאַקטאָרען וועלען אינטערפּרעטירען דעם געהעריגען אַרטיקעל פון דער קאָנסטיטוציע.

אַט וועגען דעם לעצטען ענין האָט היינט דער פּרעמיער סלאַוועק קאָנפערירט מיט'ן יוסטיץ-מיניסטער צאַר.

אראבישע עקזעקוטיווע רופט צו רוה

ירושלים, 17. (יט"א טעלעגראַפיש) דער אַראַבישער עקזעקוטיוו האָט אַרויסגעגעבען אַן אויפרוף, אין וועלכער די אַראַבער ווערען אויפגעפאָדערט נישט צו מאַכען קיין שום אַרויסטרעטונגען, וועלכע קענען שטערען די עפענטליכע רוה. אין אויפרוף ווערט ווייטער געזאָגט, אַז ווען די אַראַבישע דעלעגאַציע געפינט זיך אין לאָנדאָן מאַכט קודם כל בעמיהונגען וועגען מבטל מאַכען די מויט-אורטיילען אויף די אַראַבער, איז די אַבסאָלוטע רוה אַ בעדינגונג פאַר'ן ערפאָלג פון די דאָזיגע בעמיהונגען.

ביי אפעטיטלאזינקייט

זויערן אויפשטויסען, שלעכטען מאגען, שלעכטע פערדייאונג, דארם-פערשטאפונג, שוינדל-שטערונגען, בעקומט דאָס נאַטירליכע ביטער-וואַסער FRANCISZKA JÓZEFA דעם קערפּער פון אָנגעזאַמעלטע פוילנים-גיפטען. שוין די אַלטמייסטער פון דער היל-מיטעל-לעהרע האָבען אָנערקענט, אַז דאָס ביטער-וואַסער FRANCISZKA JÓZEFA איז אַ צופערלעסיג דארם-רייניגונגס-מיטעל. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטיעקעס.

ס'ווערט געזוכט האנד-זאקענמאכער (ינס) א היים צובעמעז ארבייט.

אָפּפרעגען אין אַדמיניסטראַציע פאַר „אַרבייט".

ZARZĄD TELEFONÓW ŁÓDZKICH

P.A.S.T.

niniejszym podaje do wiadomości, że dla ułatwienia zainstalowania aparatu telefonicznego osobom prywatnym, postanowił wprowadzić tytułem próby, na przeciąg trzech miesięcy,

rozłożenie na raty opłaty wstępnej

za przyłączenie do centrali i oddanie do użytku aparatu głównego.

Raty będą wpisywane do rachunków miesięcznych za abonament.

Wszyscy P. T. Interesanci, którzy pragną na tych dogodnych warunkach zainstalować telefon proszeni są o zgłaszanie się w godzinach od 9 do 14 (w sobotę do 12) do biura abonamentowego przy ul. Aleje Kościuszki 12.

Łódź, dnia 19 kwietnia 1930 r.

אגאנצע שטאדט איז פלאמען

מורא'דיגע שרפה צוליב'ן אויפרייס פון א דינאמיט-סקלאד

ניו-יארק, 17. (ספ' טעל') זייט 36 שעה בושעװעט שוין דער שטאט סעגוי אויף דער פיליפינער אינזעל נעגראס א מורא'דיגע שרפה, וועלכע האט פערוואנדעלט די גאנצע שטאט אין א ים פון רויך און פלאמען.

דאס פייער איז אויסגעבראכען אין א האלץ-לאגער און פערשפרייטענדיג זיך מיט א בליץ-שנעליקייט, האט עס ארומגענומען אין שטאט-פירטעל נאכ'ן צווייטען און צום סוף דערגרייכט צו דעם גרויסען דינאמיט-לאגער. א גאנצע רייה געוואלדיגע אויפרייסען און די פולשטענדיגע הילפסלאזיקייט פון די פייערלעשער האבען ארויסגערופען צווישען די איינוואוינער א ווילדע פאניק. אלע האבען אנגעהויבען אנטלויפען, איבערלאזענדיג זייער פערמעגען אויף הפקר, טראכטענדיג נאר וועגען ראטעווען דאס לעבען.

דער שטארקער ווינד, וואס בלאזט פון דער זייט פון דער ברענענדיגער שטאט, צוטראגט איבער אלע זייטען ביינטלעך פונקען, וועלכע בעדראהען די ארומיגע געגענדען.

דאס שטעטעל פאבריקא, וואס ליגט נעבען סעגוי איז א וואלק מיט'ן רויך. די איינוואוינער וואוינען אונטער'ן פרייען הימעל.

צוליב דעם פולשטענדיגען כאאס, האט מען ביז איצט נישט געקענט פעסטשטעלען די צאהל מענשליכע קרבנות; יעדענפאלס וועט די צאהל זיין א בעדייטענדע, בעזונדערס צווישען קינדער און זקנים וועלכע האבען נישט געקענט אנטלויפען פון דער מורא'דיגער שרפה.

די אומגעהויערע שאדענס, וועלכע זענען געמאכט געווארען דורך דער שרפה האט מען נישט געקענט פעסטשטעלען, זיי דערגרייכען אבער אין די מיליאנען דאלארען.

נייע יודישע קאלאניסטען פערלאזען די קאלאניעס

און פאהרען צוריק אין די שטעטלעך

מאסקווע, (יט"א) א בעדייטענדער פראצענט פון יודישע איבערוואנדערער, וואס זענען תיכף נאך איבערגעפיהרט געווארען פון די שטעטלעך אין די יודישע קאלאניעס אויף קרים און אוקראינע האבען נאך איניגע טעג פערלאזט די קאלאניעס און קעהרען זיך צוריק אין זייערע שטעטלעך. די איבערוואנדערער ערקלערען, אז אין די שטעטלעך זענען פערהאן בעסערע אויסזיכטען זיך איינצואארדנען, ווי אין די קאלאניעס. די דאזיגע איבערוואנדערער ערקלערען, אז די פערמילדערונגען, וואס די סאוויעטישע רעגירונג האט לעצטענס געמאכט פאר דעקלאסירטע יודען, וועלען איצט שאפען מעגליכקייטען נאר דער יודישער בעפעלקערונג זיך אנשליסען אין קא-אפעראטיווע ארטעלען אלס האנדווערקער. זיי וועלען קענען איינארדנען זייערע קינדער אויף אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, די ווידער, וואס ווע-לען זיך פעראינטערעסירען מיט ערד-ארבייט, וועלען קענען בעקומען ערד ארום די שטעטלעך, וואו זיי וואוינען און זיך נישט דארפען שלעפען אין ווייטע מקומות.

לויט די בעריכטען פון כערסאנער און קרימער בעפולמעכטיגטע פון „קאמזעט" ווערט פון טאג צו טאג גרעסער די צאהל יודישע נייע איבערוואנדערער, וואס רעגיסטרירען זיך אויף פאהרען צוריק אהיים.

פון יאנואר דעם האט געדראפט אפפאהרען אין די יודישע קאלאניעס 110 יודישע פאמיליעס, אנגעפאהרען זענען אבער נישט מעהר ווי זיבען, די איבעריגע האבען אין דער לעצטער מינוט זיך אפגעזאגט צו פאהרען. עהנליכע פאלען ווערען מיטגעטיילט פון צעהנדליגער שטעט און שטעטלעך אויף אוקראינע און ווייסרוסלאנד. וואו די יודישע דעקלאסירטע זאגען זיך אפ צו פאהרען אפילו קיין קרים, ווייל זיי ווילען נישט געהערען צו קיין קאלעקטיווען.

גרויסע ניו-יארקער ישיבה געשלאסען נאך אלאנגען קריזיס

ניו-יארק, (יט"א) איינע פון די גרעסטע ישיבות פון ניו-יארק ישיבת רבנו שלמה קלוגער, וואו ארום זעקס הונדערט קינדער האבען בעקומען ערציהונג, איז געשלאסען געווארען נאך נישט איינגענעבענע אנשטרענגונגען אין דער לעצטער מינוט זי אפצוראטעווען. די לעהרער פון דער ישיבה האבען שוין מעהר ווי 4 חדשים נישט בעקומען קיין געהאלט. זיי האבען א לענגערע צייט געליטען נויט און זיי זענען געצוואונגען געווארען צו ערקלערען א שטרייק. נאכדעם ווי זיי האבען וועגען דעם א פאר מאל געווארנט.

אין די לעצטע טעג זענען נאך צוגעקומען פערשירענע קרעדיטארען פון דער ישיבה, באנקירען, ווע מען עס קומט גרעסערע סומען געלד, די קרעדיטארען האבען צוליב דעם חוב פון 17 טויזענד דאלאר ארויפגעלעגט א שלאס אויף דער ישיבה.

די ישיבה האט זיך פערשולדיגט צוליב דעם נייעם בנין, וואס איז פאר איהר אויסגעבויט געווארען מיט עטליכע יאהר צוריק.

די ישיבה האט מיט א קורצער צייט צוריק געפייערט דעם 25-יעהריגען יובילעאום פון איהר עקזיסטענץ.

Skąd ta cera?
Ach już wiem:
— Toż to
LESCHNITZERA
KREM
przeciw PIEGOM
i innym nieczystościom cery
KREM 3.15, MYDŁO 2.30
W apt. i drog. Gdzie niema, wprost:
Apt. Drancz i S-ka Bielsko.

ענגלאנד בעהערשט די לאגע אין אינדיען

לאנדאן 17 (ספ.) מיניסטער וועדזשוואוד האט אין לארדען-הויז פערזיכערט, אז ענגלאנד איז אין גאנץ אינדיען די הערשערין פון דער לאגע.

שענדליכער בלוט-בלבול

אין דער לאטווישער שטעטעל רוגאי

ריגער „פריהמא גען" שרייבט:

אנאנימער פון גולבענע האט צוגעשיקט דער רעדאקציע פון „און. זיניאם" א נומער פון דער גולבענער צייטונג „גולבענעס וועסטנעסיס", וואו ס'איז אפגעדרוקט פאלגענדע ידיעה וועגען א בלוט-בלבול אין שטעטעל רוגאי:

„די איינוואוינער פון רוגאיער אומגעגענט זענען אויפגערעגט פון פאלגענדיגען פאל: דער רוגאיער יודישער סוחר ש. האט צושטאכען זיין דינסט, כדי צו בעקומען קריסטליך בלוט פאר מצה. אין [illegible] פון דער געשעהעניש זענען זיך אין רוגאי צונויפגעפאהרען די יודען פון אומגעגענט, כדי צו בעקומען קריסטליך בלוט. דער פרוב פון די יודען האט זיך אבער נישט איינגעגעבען, מחמת גראד אין דער רגע איז געקומען די חברטע פון דער דינסט. די אויסגעמאטערטע פרויענצימער איז אפגעפיהרט געווארען אין באלווער קראנקענהויז. ווי מען קען משער זיין, וועט דער שענדליכער פאל נישט בעקאנט ווערען די אפיציעלע אינסטיטוציעס, מחמת מען וועט איהם דערשטיקען מיט געלד".

אזוי ווייט דער „גולבענעס וועסטנעסים". מיר האבען זיך בנוגע דעם דאזיגען ענין תיכף פערבונדען טעלעפאניש מיט דער שטעטעל רוגאי און זענען דערגאנגען פאלגענדיגע פרטים וועגען דעם שענדליכען בלבול.

דער ארטיגער סוחר זילבערבראנד האט נעהאט א דינסט. האט מען געמאכט א מנין ביי א נעווסען משה שוואלב און מען האט געדאווענט מעריב. שוואלבס דינסט, א דארפישע שיקסע, איז אוועקגעגאנגען פון שטוב און זיך נישט צוריקגעקעהרט אהיים. ערשט אויף מארגען איז מען דערגאנגען, אז זי האט אויסגעטראכט א בלבול, און דערצעהלט איהרע בעקאנטע, אז די יודען זענען זיך צונויפגעקומען, כדי איהר צו קוילענען. באלד דערויף איז זי אליין אויך געקומען און זיך געשטעלט ארבייטען, ווי גארנישט וואלט געשעהען. די באלעבאטים האבען איהר אבער אפגעזאגט פון דער שטעל.

אט דאס איז דער אמת וועגען דער „בלוט-צאפעניש", וועגען וואס עס רעדט דער אנטיסעמיטישער גולבענער בלעטעל.

בנוגע דעם ענין אין גולבענע האט זיך דעפ. מ. רופין בעת דער סיים-זיצונג געווענדעט צום יוסטיץ-מיניסטער פאבערו מיט דער אויפפאדערונג צוצוציהען צו דער פעראנטווארטליכקייט דעם רעדאקטאר פון „גולבענעס וועסטנעסים" פאר'ן אויפהעצען איין טייל פון בעפעלקערונג געגען דער אנדערער און פערשפרייטען בייזוויליגע קלאגען, דער יוסטיץ-מיניסטער פאבערו האט געגעבען דעפ. מ. רופין א הבטחה, אז ס'ס גענעראל-פראקוראר תיכף צו געבען א פעראדנונג אנצוהויבען א אויספארשונג אין דעם דאזיגען ענין און צוצוציהען צו געריכטליכער פעראנטווארטונג דעם רעדאקטאר פון דער אויבענדערמאנטער צייטונג.

סאוויעטישע רעגירונג שטיצט יודישע שחיטה אויף אוקראינע

מאסקווע, (יט"א) יודישע שחיטה ווערט איצט געשטיצט דורך דער סאוויעטישער רעגירונג אויף אוקראינע, וואו מען האט ביז איצט בלויז מיט שוועריגקייטען געקענט בעקומען כשר פלייש.

זייענדיג פעראינטערעסירט אין עקספארטירען פערערען קיין אויסלאנד, האט דער „נאכטארג" איצט אנגעהויבען עפענען אויף אוקראינע אומזיסטע כשרע שעכט-הייזער פאר יודען. די שעכט-הייזער געפינען זיך אונטער דער השגחה פון די ארטיגע רבנים, און די שוחטים בעקומען זייער געהאלט פון דער שטאט אלס „ספעצען" און קוואליפיצירטע ארבייטער.

נאר אראבער בעקומען געלד-ענטשעדיגונג

ירושלים, 17. (יט"א טעלעגראפיש) ס'איז פערעפענטליכט געווארען די ערשטע ליסטע פון פערזאנען, וועלכע האבען בעקומען ענטשעדיגונג אין צוזאמענהאנג מיט די אויגוסט-געשעהענישען. די ליסטע נעמט ארום א רייהע נעמען פון צפת'ער אראבער, דערווייל האט נאך קיין איין יוד נישט בעקומען קיין ענטשעדיגונג.

ארעסטירט 30 ישיבה-בחורים

קאוונא, 17. (יט"א טעלעגראפיש) די פאר ליציי האט ארעסטירט 30 ישיבה-בחורים פון פערשידענע שטעט, וועלכע זענען זיך צונויפגעקומען אין קאוונא, כדי צו בעגריסען הרב יורעוויטש פון אמעריקא.

די ישיבה-בחורים זענען ארעסטירט געווארען אויפ'ן סמך פון קריגס-געזעץ, לויט וועלכען ס'ווערט פערווערט זיך צונויפצוקומען מעהר ווי 5 פערזאן, די ארעסטירטע זענען איבערגעגעבען געווארען דער מיליטערישער מאכט און זיי וועלען געמשפט ווערען פאר אנטיילנעהמען אין אן אומלעגאלער פערזאמלונג.

עגיפטען ווערט פולשטענדיג אומאפהענגיג

לאנדאן, 17 (ספ.) די פערהאנדלונגען צווישען ענגלאנד און עגיפטען האבען דערפיהרט צו א גינסטיגען רעזולטאט בנוגע אלע פונקטען. עגיפטען וועט בעטראכט ווערען אלס פולשטענדיג אומאפהענגיג. אויך די פראגע וועגען סודאן איז רעגולירט געווארען.

הענדערסאן וועט אין פארלאמענט וועגען דעם מאכען די געהעריגע מיטטיילונג.

געוואלדיגער שטורם אין פראנקרייך

פאריז, (ספ.) פון דרום-פראנקרייך איז מען מודיע וועגען א שרעקליכען שטורם, וואס האט אנגעמאכט קאלאסאלע היזקות.

די נאהענטסטע סעסיע פון פעלקער-ליגע

גענף, 17 (ספ.) היינט איז פערעפענטליכט געווארען דער טאג-ארדנונג פון דער סעסיע פון דער פעלקער-ליגע, וואס וועט פארקומען דעם 12 מאי. אויפ'ן טאג-ארדנונג געפינען זיך פראגען וועגען קלאג-פאקט, ענטוואפנונג, מינדערהייטען אין אויבערשלעזיען א. אנד.

ארעסטירט אפראוואסלאוונעם גייסטליכען

ריגא, 17 (ספ.) אין נאוואסיבירסק האט מען ארעסטירט דעם פראוואסלאוונעם גייסטליכען סאקאלאוו, וועלכער ווערט בעשולדיגט, אז אלס פולקאווניק פון קאנטררעוואלוציאנערען מיליטער האט ער בעפוילען צו דערשיסען 200 קאמוניסטען. דעם ארעסטירטען דראהט טויט-שטראף.

ירושלים איז שטארק בעוואכט

ירושלים, 17. (יט"א טעלעגראפיש) אין צוזאמענהאנג מיט'ן מאכמעראנישען יום טוב סטאציאנירען בעוואפענטע מיליטערישע אפטיילונגען אין שער-יפה און שער דמשק אין ירושלים. בריטישע פאליציי אפטיילונגען פאטרולירען איבער די גאסען, ס'פאהרען ארום געפאנצערטע אויטאס, רגם צו די פראצעסיעס זענען דאס יאהר געקומען מעהר אראבער ווי יעדעס יאהר, פונדעסטוועגען איז די רוה און ערגעץ נישט געשטערט געווארען, קיין שום אינצידענטען זענען נישט פארגעקומען.

300 טויזענד יודען אין סאוויעט-רוסלאנד

ווערען אריינגעצויגען אין פראדוקטיווע ארבייט

פערצווייגטע טעטיגקייט פון „ארט" אין פערשידענע לענדער

בערלין, (יט"א) אונטער'ן פארזיץ פון פראפ. פראנקפורט איז פארגעקומען די פלענאר-זיצונג פון דער צענטראל-פערוואלטונג פון „ארט", און דער זיצונג האבען זיך בעטייליגט דר. י. בלום, (פאריז), דר. זילבערפארב (ווארשא), אנגראטאס צענעלנעצקי (מאסקווע), דר. קאראלניק (ניו-יארק), דר. סינגאלאווסקי (בערלין) און אנדערע.

וועגען דער „ארט"-טעטיגקייט אין ראטען-פערבאנד, האט אפגעגעבען א בעריכט דער גענעראל-סעקרעטאר אראנסאן, נישט געקוקט אויף פיל שוועריגקייטען וואס זענען ענטשטאנען גראד אין לעצטען האלב-יאהר, איז האך געלונגען שטארק צו פערברייטערען די טעטיגקייט און צו פערשטארקען די „ארט"-ארגאניזאציעס. די נייע דעקרעטען פון דער ראטען-רעגירונג ערמעגליכען דאס אריינציהען אין פראדוקטיווע ארבייט כמעט 300 טויזענד יודישע נפשות, דער „ארט" שטעהט דעריבער פאר בעדייטענד וויכטיגע און שווערע אויפגאבען.

ווייטער איז בעטראכט געווארען די טעטיגקייט פון „ארט" אין די פאראייניגטע שטאטען. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז סיי די פאלקס-ווערקצייגס-קאמפאניע סיי די לאנדסמאנשאפטס-קאמפאניע ענטוויקעלט זיך זעהר גוט און זענען זעהר פאסיגער צווישען די ברייטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין אמעריקא.

א בעריכט וועגען דער „ארט"-טעטיגקייט אין פוילען האט אפגעגעבען דר. זילבערפארב. דער רעפערענט האט אנגעוויזען, אז די לאגע פון די יודען אין פוילען איז נאך קיינמאל נישט במשך פון די לעצטע יאהרען געווען אזוי קריטיש און שווער ווי איצט. מיט גרויס צופרידענהייט קען פעסטגעשטעלט ווערען אז נישט געקוקט אויף דעם שווערען קריזיס, האט זיך די „ארט"-טעטיגקייט אין יאהר 1929 אין ערשטען פערטעל ה.י. כסדר ענטוויקעלט. די צאהל לעהר-אנשטאלטען פאר פאך-אויסבילדונג האט בעטראפען אין יאהר 1928 — 37 און איצט ארום 50, די צאהל שילער איז געשטיגען אויף 4900, עס ווענדען זיך אלץ נייע שטעט, מען זאל ביי זיי עפענען האנדווערקער-קורסען, וואס זאלען צוגרייטען צו די מייסטער און געזעלען-עקזאמענס, ספעציעלע אויפמערקזאמקייט ווערט געווידמעט דער אינדוסטריאליזאציע פון יודישען האנדווערק אין פוילען. אין די לעצטע מאנאטען איז אנגעהויבען געווארען אן אקציע פאר מעכאניזירען די יודישע האנדווערקעריי אין לאדז.

נישט געקוקט אויפ'ן שארפען קריזיס, איז געלונגען צונויפזאמלען צווישען פוילישע יודענטום גרויסע מיטלען פאר'ן „ארט", פון די 200 טויזענד דאלאר, וואס דער „ארט" האט אויסגעגעבען אין פוילען איז ארום 60 טויזענד צונויפגעזאמעלט געווארען אין פוילען גופא. דאך בעמערקט זיך אין די לעצטע חדשים א פערקלענערונג פון די „ארט"-הכנסות אין פוילען, וואס איז א רעזולטאט פון דער אלץ גרעסערער נויט פון די פוילישע יודען. דר. זילבערפארב גיט אבער פאקטען ווען קינדער אין די שולען האבען בוכשטעבליך געהונגערט.

Dr. B. Donchin
ספעציאליסט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
מאניושקי 1, טעל. 209-97

די בייעסטע מאדערנע
שייטלען
ווי אויך פערשידענע פאלעטשקעס, אזוי ווי אייגענע האר, גוטע אויסארבייטונג צו זעהר ביליגע פרייזען, קאנט איהר נאר בעקומען ביי
פארשוויצקי, קאמיענא 5
קווער אפיציגע, 2-טער שטאק.

פאליטישער מאמענט

דער טומעל ארום די ארטיקלען פון ראמאן דמאווסקי

די אויספיהרונגען פון דעם „געקרוינטען" פיהרער פון די ענדעקעס, ראמאן דמאווסקי אין דער „גאזעטא ווארשאווסקא" וועגען דעם, אז ס'ווערט צוגעגרייט א מלחמה נעגען רוסלאנד — האבען געמאכט א גרויסען רושם נישט נאר אין פוילען, נאר וויט איבער אירע גרענעצען, בעזונדערס אין סאוויעט־רוסלאנד.

וואס שרייבט ראמאן דמאווסקי? ער הויבט אן מיט דער פעסטשטעלונג, אז אין דער גרויסער וועלט פאליטיק האבען איצט דאס ווארט „געשיקטע אפעריסטען", וועלכע שטויסען ארוים די באמת גרויסע פאליטיקער, דער „אפעריסט און קאמיוואיאזשער", וועלכער האט געקומען אין זיינע הענד דעם רודער פון אייראפא, טראכט קלאר און פינקטליך, אבער נאר אויף א קורצען שטח. ער וויל באלד טייער פערקויפען און ביליג קויפען, ווייטער געהט איהם נארנישט אן, זוכענדיג, וואו מ'קען אין דער וועלט מאכען נאך גוטע געשעפטען, האט דער אל־וועלטליכער אפעריסט מיט בענקראפט געזוכט דורך א רייזע יאהרען אויף רוסלאנד.

איהם דעם געשיקטען אפעריסט, זענען נישט אנגעגאנגען די אכזריות'קייטען, מערדערייען, וואס קומען פאר אין רוסלאנד, ער האט נאר געהאט עגמת נפש, אז רוסלאנד איז אפגעשניטען פון דער רעשט וועלט, אז ארויסגענומען פון אונטער דער מאכט פון אינטערנאציאנאלען קאפיטאל, פון אונזערעם וואשינגטאנער קאנטראל. און ווען אין דער לעצטער צייט איז געווארען ענג אויפ'ן מארק, האט ער דערזעהען, אז דאס עפענען פון רוסלאנד פאר'ן פרייען האנדעל, וואלט געברענגט גרויסע פערדינסטען, ווען דער וואשינגטאנער האט זיך נאך דער וואסט יאגען דעם פינף־יעהריגען פלאן אין רוסלאנד, האט ער דערפיהלט, אז רוסלאנד קען ווערען א געפעהרליכער קאנקורענט. און דעריבער, שרייבט ווייטער דמאווסקי, האט דער וואשינגטאנער געזאגט, אז מען מוז ענדליך מאכען א סוף מיט רוסלאנד. צו דעם צוועק ווערט איצט געפיהרט די גרויסע פראפאגאנדע צו א מלחמה נעגען די סאוויעטען, ס'ווערט שוין דערביי געמאכט די פערשיעדענסטע קאמבינאציעס אין פאל פון א נצחון איבער די סאוויעטען. דער אפעריסט ווייס אבער נאך נישט ווי אזוי די מלחמה צו מאכען, מיט וועמענס הענד, מיט וועמענס בלוט און אויף וועמענס דירעקטע ריזיקא. דער אפעריסט ווייס גענוי, אז קיין שום גרויסע אייראפעאישע מלוכה וועט נישט געהען אויף אזא א מפרעך, ער טרייסט זיך אבער דערמיט, וואס דער דירעקטער שכן פון רוסלאנד איז פוילען, מיט וועלכער מ'קען שטענדיג שמועסען אויף מלחמה־ראמאנטישע טעמעס.

די קריגערישע פינאנסיסטען פון די גרויסע אייראפעאישע מלוכות, טראכטען אפילו גארנישט [illegible] זיי ווילען די ראוינע מיסיע אנפערטרויען פוילען. ס'שטעלט זיך ארויס, אז פוילען דאט נאך אלץ די רעפוטאציע פון בהמות, וועלכע מ'קען צו אלעם צורעדען. א גאנץ אינטערנאציאנאלער זשידאק (?) בעשליסט אין זיין געשעפטס־קאפ, אז פוילען דארף און זיין אינטערעם פיהרען מלחמה און איז זיכער, אז ס'וועט אזוי זיין, ווייל ער האט פאר איהר „צוקער־לעקעכלעך".

קודם כל זאגט ער צו פוילען, אז זי וועט בעקומען ווייטערע ערד־שטחים אויף מזרח, און צווייטענס, אז אויף פאהרען מלחמה וועט פוילען בעקומען א הלוואה, נאטירליך אויף א גוטען פראצענט.

דמאווסקי זייזט ווייטער אן, אז די מאסגעבענדע פאקטארען אין פוילען האלטען די אלע אינפאמען פאר א ווינק, זיי רעאגירען נאר נישט דערויף, זיי ווייסען גארנישט, און אז הינטער די קוליסען פון די מערב־מלוכות רעדט מען וועגען דעם זעהר פיל און דאס שוין נישט נאר קיין פינאנסיסטען, נאר אויך פאליטיקער. איבריגענס, ווער ס'לייענט אויפמערקזאם די וועלט־פרעסע האט געמוזט בעמערקען, אז ס'ווערט געפיהרט א געפלאנטע צוגרייטונג אויף אן אטאקע נעגען די סאוויעטען, וועלכע ווערט פאר פוילען געפעהרליך, ווייל זי דארף זיין די אויספיהרערין פון דער דאזיגער אקציע.

אזוי פיל האט געזאגט ראמאן דמאווסקי, מיר ווילען שוין נישט רעדען וועגען דער בעפארבונג פון די אויספיהרונגען, ווען אומעטום איז שולדיג דער יוד. איינגעפיהרט דעם באלשעוויזם האבען נאטירליך די יודען, אומווארפען איהם, שאדען בריינגענדיג פוילען, וויל אויך די יודען...

ס'האנדעלט זיך דא וועגען דעם זי אז די ענדעקישע פארטיי פאסט אויף די אינטערנאציאנאלע פראבלעמען בנוגע די סאוויעטען. ס'האנדעלט זיך וועגען דעם צי ראמאן דמאווסקי וואלט נישט געוואלט זעהען קיין מלחמה מיט די סאוויעטען, ווען אן אנדערע מלוכה זאל זיין די דירעקטע אויספיהרער פון דער געפלאנטער אקציע פון די „אפעריסטען און וואיאזשערען". די הויפט־זאך איז אבער די, פאר וואס איז ראמאן דמאווסקי גראד ארויס אין אצינד מאמענט מיט זיינע סענסאציאנעלע ארטיקלען. ס'האנדעלט זיך וועגען פערשיעדענע „אויסזיכטען און קאמבינאציעס". דמאווסקי וויל קודם כל קאמפראמיטירען די איצטיגע מאכטהאבער אין פוילען מיט זייער „מלחמה־ראמאנטיק", ווייטער האט ער געוואלט לענקען די אויפמערקזאמקייט פון דער געזעלשאפט אויף דער פרינציפיעלער בעציהונג פון פוילען צו דייטשלאנד און צו די סאוויעטען און דוקא איצט ווען די בעציהונגען פון דייטשלאנד מיט פוילען הויבען אן קאליע צו ווערען. די הויפט־זאך אבער, וואס ראמאן דמאווסקי האט אויסגעפיהרט, איז דאס געבען מאטעריאל די סאוויעטישע פאליטיקער אויף צו בעשטעטיגען זייער השערה, אז ס'גרייט זיך א מלחמה נעגען רוסלאנד, און אז די אויספיהרער פון דער אקציע דארף און וועט זיין פוילען.

אין זיין זכות

צו פרץ'ס 15-טען יאהרצייט

פונפצעהן יאהר אהן פרץ'ן — און וואס פאר א שפרייז פאראויס עס האט געמאכט די יודישע ליטעראטור, שטיצענדיג זיך בלויז אויף דעם גייסט פון פרץ'ן דעם קינסטלער, וועלכער בעגלייט איטליכען יודישען שאפער אין זיין שווערען מדבר־וועג!..

וויפיל ספקות, סתירות און סתם־שטרויכלונגען פערפינסטערן און פערביטערן דעם דאָזיגען וועג, וואס קיין שום צאל און גרעניץ איז פאר זיי נישטאָ!

וויפיל שיינקייט און פראכט עס ווערט פערמיאוסט, פערוועלקט און אויסגעלאָשען מיט דעם ערשטען אויפשוואונג פון דעם יונגען קינסטלערס נעמים!

וויפיל קינסטלערישע ענערגיע עס ווערט בטל אין דער מאוס־דיגער אינדיפערענץ און איגנאראנץ פון דער אומגליקלכער פערארימטער יודישער גאס, וואס איז אין א זומפ פון קולטור־לאָזיגקייט פערוואנדעלט געוואָרען!

ווער רופט צו דעם יודישען קינסטלער?

ווער פאָדערט פון איהם אחריות?

ועל כולם — ווער דארף איהם דען האבען?

דער יודישער בירגער — דער שאינו יודע לשאול?

דער קליינבירגער — דער אָרימער־צוטומעלטער תם?

צי גאָר דער יודישער אַרבייטער, וואס נישט פאר זיין כוח איז עס צו טראָגען אליין אויף זיינע פערהאָרעוועטע פלייצעס און האָדעווען א יודישע קולטור און קונסט?!

היינט צו וועמען זאל דער יודישער דיכטער אַפעלירען אין זיין עלענדען אליין־גאנג?!

*

דאָס אלץ איז געזאָגט געוואָרען, ווען פרץ איז נישטאָ צווישען אונז!

דאן נעהמט אונז אַרום א ווילדע אויסגאנג־לאָזיגקייט און פערצווייפלונג.

דאן ווערט אונז ענג — דערשטיקט צו ווערען — אין דער אליינקייט אונזערער.

דאן — עקס זיך די וועלט פון מאָדערנער יודישער שעפערישקייט, און צוויי פערפיהרערישע בלאָטע־פייערלעך הויבען אונז אָן צו לאָקען:

פעררוֹאָט — איבערגאנג צו פרעמדע קולטורען, אָדער — זעלבסטמאָרד פון דעם קינסטלערישען אויסלעבען זיך.

אין ביידע ברירות שטעקט א טייוולאָנישער שפיצעל — פון ביידע שמייכעלט ארויס „גאַסט־פריינדליכקייט" פון דעם בעל־דבר'ס אויגען, און וועלכע ביי דעם געוויסענהאַפטען אחריות'דיגען יודישען קינסטלער סטייעט נישט קיין קראַפט און קיין מוט גלייך צו קוקען!

*

מיר האָבען א זייל פון נוסח — מענדעלען.

מיר פערמאָגען א יסוד פאר בטחון — שלום־עליכם'ען.

די דרייאיניגקייט בעקומט נאָך אבער נישט קיין תיקון, ווען עס פלאַטערט נישט אויף דער אָדלער־פליגעל פון גרויסער פאָלקס־ראָמאנטיק, ווען דער דאָזיגער פליגעל וויקעלט זיך נישט אין דער עת צרה פונאנדער, ווי א דערמונטערענדע פאָהן, וואס רופט צו אָנגריף, צו איבערמעכטיגונג, צו העלדענטאַטען —

און דאָ, זעלבסטפערשטענדליך, שיינט פאר אונז גלייך אויף דער נאָמען און גייסט — פרץ!

אָטאָ ער איז עס דאָך דער יעניגער, דער איינציגער, וואס האָט מיט'ן צויבער פון זיין וואָרט געמאכט אויפציטערען דעם שטיין פון בידנעם יודישען ראַציאָנעלען „וועגעטירען" און אַרויסגעשלאָגען פון איהם דעם פייער פון ראָמאַנטיק, ביי וועלכען עס בעקומט לעבענס־וואָרעמקייט יעדער יודישער קינסטלער, און פון וועלכען זיין לפנים'דיג ברכה לבטלה'דיגע יצירה ווערט ראַציאָנאַליזירט, ווערט בערעכטיגט און אפילו געבענשט...

אויב נאָך פרץ'ן איז די יודישע ליטעראַטור און קולטור בכלל דערגאַנגען צו אזא לפי־ערך הויכער מדרגה, און זי האָט זיך צעוואַקסען אויך אין דער הויך איז עס בלויז אין זיין זכות —

אין זכות פון פרץ'ן דעם ראָמאַנטיקער, מיט וועלכען עס איז נישט אַזוי גרויזאַם־שרעקליך אונזער פינסטערע, אָהנשטערנדיגע נאַכט!

מז.

דאס היסטארישע פראבלעם פון כותל מערבי

צום אנקומען פון דער כותל־המערבי־קאמיסיע קיין א"י

די בעוואוסט, איז דורכ'ן פעלקערבונד בעשטימט געווארען א קאמיסיע צו רעגולירען די פראגע פונ'ם כותל־המערבי. לויט די לעצטע ידיעות דארף זי אין אנפאנג חודש מאי אנהויבען איהר ארבייט. א ספעציעלער קאמיטעט פון פאכלייט אין דער געשיכטע פון ארץ־ישראל ארבייט אינ'ם אויפטראג פון דער הנהלה הציונית און יעד־הלאומי פארצובערייטען מאטעריאל פאר דער דאזיגער קאמיסיע. ענליכע קאמיטעטען זענען אויך געגרינדעט געווארען אין אמעריקא און אין פערשידענע צענטערען אין אייראפא. אין וועלכע עס בעטייליגען זיך פערשידענע יודישע געלעהרטע, צו שטודירען די דאזיגע פראגע. אבער ס'איז כדאי צו דערקלערען דעם לעזער די גרונד־שטריכען, ארום וועלכע ס'וועט זיך קאנצענטרירען די ארבייט פון דער קאמיסיע פונ'ם פעלקער־בונד.

ס'איז א טעות צו רעכענען, אז די פראגע וועט יעצט אויפגעשטעלט ווערען אין איהר גאנצער ברייטער פארם, און אז די יודישע פערטרעטער וועלען קאנען אויפטרעטען מיט דער טענה, אז דער כותל־המערבי אלס א טייל פונ'ם „הר־הבית" דארף אנערקענט ווערען אלס אונזער אייגענטום. דאס שטעלען די פראגע אין אזא פארם איז שוין א געפאהר פאר אונז. אויב מיר וויקלען אויף אונזער אלטע היסטארישע אייגענטום־רעכט פערשפרייטען זיך דאך אונזערע פאדערונגען פון זיך אליין נישט נאר אויפ'ן כותל, נאר אויך אויפ'ן מקום המקדש און אויף אלע אנדערע הייליגע ערטער, וועלכע זענען אמאל געווען אונזער אייגענטום, און דאס וואלט דערוועקט א שטארקע געגענערשאפט אין העצע פון דער גאנצער מוסולמענישער וועלט און אויך פון גרויסע טיילען פון די קריסטליכע פעלקער. צוליב דעם דארף זיין קלאר, אז דער דאזיגער פונקט פון אונזערע פאדערונגען וועט נאך יעצט בלייבען געוויסליך אונבעריהרט, און מיר וועלען זיך שטיצען נאר אויף די חזקה־רעכט, וואס מיר האבען אויפ'ן כותל־המערבי.

צו אונזער גליק געפינט זיך דער „כותל" אין גאנץ בעזונדערע בעדינגונגען, ווי די אנדערע מקומות הקדושים. ערשטענס, איז ער דאס איינציגע ארט פון אונזערע הייליגטימער, וואס איז נישט פערהייליגט ביי אנדערע פעלקער. אמת, אז דער פלאץ ארום דעם כותל איז אפיציעל פערצייכענט אלס אייגענטום פון מוסולמענער, אבער זיי האבען זיך קיינמאל נישט בענוצט צום איהם ווי צו זייערס א הייליגטום. אין געגענטייל, זיי פלעגען זיך מיט איהם בענוצען אויף פערשידענע נישט ריינע פערברויכען. ווי ארויספיהרען מיסט, אייזלען, קעמלען א. א. וו. צווייטענס, במשך פון הונדערטער יאהרען האבען מיר זיך דערווארבען א חזקה אויפ'ן דאזיגען הייליגען ארט. ווער האט אונז געגעבען די רעכט? אין וועלכע צייטען? ווי אזוי איז דאס געשעהן, אז אין די טעג פון דער אכזריות'דיגער טערקישער הערשאפט האבען יודען

(קארעספאנדענץ צום „נייעם פאלקסבלאט")

מחזיק געווען אין דאזיגען הייליגען ארט? — דאס איז א סוד פון דער פערגאנגענהייט. אבער דאס איז דער סוד פונ'ם יודישען גייסטיגען כוח. הונדערטער יאהרען פלעגען אונזערע עלטערען געהן צום כותל המערבי מיט מסירת־נפש, אונטער א שטענדיגער געפאהר, צווישען א ווילדע סביבה, וואס איז געווען פול מיט שנאה און רציחה. און יענע אלטע, שוואכינקע יודען, וועלכע פלעגען דא אהערקומען צו פערברענגען זייערע לעצטע יאהרען, זיי האבען אונז דערווארבען די דאזיגע „חזקה" אויפ'ן הייליגען ארט. און יעצט שטעהט די גאנצע וועלט פאר א פאקט, אז דער כותל המערבי איז בעוואוסט ביי אלע פעלקער מיט'ן נאמען „די וואנד פון טרעהרען" צוליב די יודישע טרעהרען, וואס רינען דא שוין הונדערטער יאהרען אהן אויפהער.

און אויף דער דאזיגער חזקה שטיצען זיך יעצט אונזערע פאדערונגען. פון איין זייט פערשטארקט דאס אונזער שטעלונג, אז מיר שטיצען זיך נישט בלויז אויף אור־אלטע רעכט, נאר אויך אויף רעכט פון דער געגענווארט; אבער פון דער צווייטער זייט בעגרענעצט דאס די ראהמען פון אונזערע פאדערונגען, די חזקה גיט אונז נאר די מעגליכקייט צו פאדערן אויך אויף ווייטער איבערצולאזען אונז דעם פרייען צוגאנג צום כותל און די מעגליכקייט צו דאווענען דא אומגעשטערט. אבער זי גיט אונז נישט די מעגליכקייט צו פערברייטערן אונזערע רעכט ביים כותל, ווי ס'וואלט אייגענטליך געדארפט זיין. דען אויב אין די צייטען פונ'ם טערקישען רעזשים האבען מיר געמוזט מספים זיין צו געהן צום כותל דורך די פינסטערע, שמוציגע געסלעך און אויסשטעהן דארט פערשידענע בעליידיגונגען, פערשטעהט זיך, אז דאס פאסט נישט פאר דער היינטיגער צייט, ווען ארץ־ישראל איז אונטער ענגלישער פערוואלטונג, מיט דער אויבער־הערשאפט פונ'ם פעלקער־בונד. אבער ס'איז א גרויסער ספק, אויב די פעלקער־בונד־קאמיסיע וועט וועלען ארויסגעהן פון די ראהמען פון די חזקה־רעכט, נאכדעם ווי דער סכסוך ארום דעם כותל האט געדינט אלס סיבה צו די טרויעריגע געשעהענישען אינ'ם פערגאנגענעם אב.

די ארבייט פון די אלע אויבענדערמאהנטע קאמיטעטען, וואס שטודירען יעצט די כותל־מערבי־פראגע, איז אויפצוזוכען פערשידענע אלטע דאקומענטען, וועלכע בעווייזען ווי ווייט אונזערע רעכט ביים כותל זענען דערגאנגען. אזוי, צ.ב"ש, געפינט זיך א דאקומענט, אז מיט איינינע צעהנדליג יאהר צוריק איז דער פלאץ פונ'ם כותל אויסגעפלאסטערט געווארען דורך יודען. ס'זענען פערהאן אויך אלטע פאטאגראפיעס, וועלכע בעווייזען, אז די מתפללים ביים כותל פלעגען זיך בענוצען מיט טישען, בענקלעך און פערשידענע תשמישי־קדושה. עס געפינען זיך נאך פערשידענע דאקומענטען, וואס ס'איז יעצט נאך צו־פריה זיי צו פערעפענטליכען, אבער זייער וויכטיגקייט אין דער דאזיגער פראגע איז זעהר גרויס.

די אראבער פון זייער זייט טוען אלע מעגליכקייטען, כדי צו בעגרענעצען אונזערע רעכט ביים כותל. צו דעם צוועק האט דער ירושלימ'ער „מופטי" ערפינדען א נייע המצאה און דערקלערט, אז דער פלאץ פאר'ן כותל איז הייליג פאר אלע מוסולמענער פון דער גאנצער וועלט, ווייל פון דארט איז מחמד ארויף אינ'ם הימעל אויף א פערד פון פייער. נאטירליך, קאן ער נישט אפלייקענען, אז שוין הונדערטער יאהרען ווי מיר דאווענען ביים כותל. אבער, לויט זיין מיינונג, האבען די מוסולמענער מיט אונז געטון חסד און אונז צוגעלאזט צום הייליגען ארט, גלייך ווי זיי לאזען צו טוריסטען און בעזוכער פון אלע אנדערע פעלקער, אבער זיי האבען קיינמאל נישט מודה געווען, אז מיר האבען בעזונדערע רעכט אויף איהם.

אט דאס זענען די ריכטליניען, אין וועלכע די ארבייט פון די קאמיטעטען ווערט געפיהרט און אין וועלכע ס'וועלען זיך פיהרען די פערהאנדלונגען פאר דער קאמיסיע פונ'ם פעלקער־בונד.

איש ירושלים

דער מאָדערנער הערען־שניידער
ר.ת. ראזענשטיין,
11, ליסטאָפּאַד (קאָנסטאַנטינער) 29, טעלעפאָן 176-80
פיהרט אויס אַלער אַרט אַרבייט לויט דער נייעסטער
אויסשטאַטונג מיט אייגענע און אָנפערטרויטע סחורה
צום פריהלינגס־און זומער־סעזאָן

דער גרעסטער קלאנג-פילם פון דער וועלט
נח'ס תבה

געוועזענער פרעמיער בארטעל, דער מלוכה-מאן, וואס איז נישט קיין אנטיסעמיט *)

פון יעקב לעשטשינסקי

נאכדעם ווי איך האב דערלאנגט דעם מעמאר-ראנדום, האט זיך די בעציהונג צו מיר אביסעל גע-ביטען, מען איז געווארען קעלטער צו מיר, און מען האט אנגעהויבען אפציהען דעם אינטערוויאו. אמת, א תירוץ, האט מען געהאט א גוטען. אין די זעלבע טאג האט זיך געעפענט די סעסיע פון סיים, און דער פרעמיער-מיניסטער האט געדארפט האלטען די רעגירונגס-דעקלאראציע. ערשט אין א פאר וואכען ארום האב איך בעקומען די מעגליכקייט זיך צו זעהן מיט די מיניסטארען.

איך מוז גלייך אויפ'ן ארט צוגעבען, אז אויס-סערליך איז דער שמועס געווען זעהר פריינדליך. זעהר אויפמערקזאם און ביז גאר העפליך. אבער אין תוך אריין האט דער שמועס מיט'ן פרעמיער באר-טעל געמאכט אויף מיר איינפאך א שוידערליכען איינדרוק. איך האב בשום אופן נישט ערווארט, אז א פרעמיער-מיניסטער זאל אזוי ווייניג וויסען וועגען דער לאגע פון 3 מיליאן איינוואוינער, וועלכע שפילען אזא אומגעהויערע ראלע אין לאנד, און זאל ארויסווייזען אזוי ווייניג אינטערעס, אזוי ווייניג הארץ פאר די אינטערעסען פון דריי מיליאן מענשען.

זיצענדיג ביים מיניסטער ביים טיש און זעהענ-דיג זיין קאלטבלוטיגקייט, זיין אבסאלוט נישט ווער-לען אויף א מינוט זיך אריינטראכטען און אריינלייי-בען אין די וועהטאגען, וואס פייניגען אזוי דריי מיליאן יודען, האב איך בעת מעשה נישט ווילענדיג א טראכט געטון, אז עס איז שוין טויזענד מאל בעס-סער צו האבען צו טון מיט אן אנטיסעמיט. דער אנטיסעמיט האט דיך פיינד, ער אינטערעסירט זיך אבער מיט דיר. ער קאן דיך. ער דרעהט בכיון איבער פאקטען. אדער ער בלאנדזשעט אדער זיין הארץ איז וואל, אזוי זיין געראנק ארבייט, דו פיהלסט אותם, און דו האסט צו איהם א נשמה-בעריהרונג.

דא איז אבער געוועסען פאר מיר א מענש, וועלכער האט נישט קיין הארץ און אין מוח קיין ארט נישט פאר דעם, וואס מען רופט יודישע פרא-גע, און נישט ווייל ער איז בכלל א קאלטער פראפע-סאר, וואס קיין זאך ריהרט איהם נישט. און ער קוקט פון הימעל אראפ אויף די קליינ'טשקע צרות פון מענשען, ווייל ער איז פערנומען מיט אייביגע פראגען.

בארטעל איז טאקע א פראפעסאר פון מאטעמ-מאטיק. אבער צו זיין פאלק, צו זיין פאטערלאנד, צו זיינע ברידער און שוועסטער איז ער גארנישט מאטעמאטיש קאלט, נאר גאנץ הייס. און אז ער רעדט וועגען א דארף אדער פינף איילען ערד, וואס דייטשלאנד וויל אפנעהמען ביי פוילען ווערט ער גאנץ פייער אויפגעקאכט און ווייזט ארויס לעבער-דיגע, לייכט אויפגערייצטע נערווען.

אבער יודען? יודישע צרות? יודען ווילען אויך זיין בעאמטע? זיי ווילען אויך ארבייטען ביי אייזענ-באהנען, אויף פאסט און טעלעגראף? ווילען זיין גלייך מיט אלעמען און נישט קיין אויסנאמען? ווי-לען בעקומען קרעדיט פון „באנק פאלסקי" גלייך מיט פוילישע סוחרים, גלייך מיט פוילישע פריצים? יודען זענען גרייט צו טון די שווערסטע ארבייט, אבי ברויט פערדינען, אבי דעם טאג איבערלעבען? יודען הונגערן, יודען האבען נישט צו צאהלען אזוי פיל שטייערען, און יודען ווערען פערניכטעט און חרוב פון די שטייערען? אפילו מיט די אויערען הערט עס בארטעל זעהר שוואך, און א פשיטא, שוין מיט'ן הארצען, עס דערגעהט ביי איהם נישט אזוי טיף, עס שפרינגט אפ פון איהם און מאכט דעריבער אויף איהם קיין שום ווירקונג נישט.

איך האב גערעדט מיט דעם מענשען און האב געפיהלט, אז אלע רעדעס פון דער סיים-טריבונע פון די יודישע דעפוטאטען, אלע מעמאראנדומס פון די פיל יודישע דעפוטאציעס, אלע וועה-געשרייען פון דער יודישער און פוילישער פרעסע — אלץ, אלץ איז פון איהם אויסגעהערט געווארען, נאר קיין איין מינוט נישט דורכגעפיהלט געווארען, קיין איין מאל האט ער עס נישט דורכגענומען מיט'ן הארצען אדער מיט'ן קאפ, און דערפאר מאכט זיין רעדען דעם איינ-דרוק ווי ער וואלט ערשט א צט געהערט געווארען פון די אלע צרות, און אומגערעכטיגקייטען, וואס די יודען ליידען.

און אין דער אמת'ען, איז דאס נישט קאמיש, ווען דער פרעמיער מיניסטער פערשרייבט ביי זיך, אז יודען זענען ארויסגעשטויסען געווארען פון דער טאבאק-אינדוסטריע, גלייך, ווי איך וואלט פאר איהם ענטדעקט אמעריקא, גלייך ווי ער הערט וועגען דעם דאס ערשטע מאל? האט מען דאך וועגען דעם גע-רעדט פון דער סיים-טריבונע נישט ווייניגער מס-תמא פון א פאר צעהנדליג מאל.

נישט ווייניגער קאמיש איז אויך ווען פאר'ן פרעמיער איז כלומרשט נאך א נייעס, אז מען נעהמט קיין יודען נישט אן פאר בעאמטע, אז מען גיט נישט די יודען קיין קרעדיטען אין דער מלוכה-באנק, אז יודען ווערען נישט צוגעלאזען צו שטעלעס ביי דער אייזענבאהן, אויף פאסט און טעלעגראף, אז יודען פערלירען יעדע ארבייט אין יעדען צווייג פון עקא-נאמישען לעבען, ווי נאר עס ווערט נאציאנאליזירט אדער קאמונאליזירט (איבערגענומען פון דער מלו-כה אדער פון א שטאט-רעגירונג).

וועגען דעם אלעמען נעהט א געשריי, וואס רייסט ממש הימלען, שוין פיינע עטליכע יאהר, און בארטעל האט וועגען דעם גערעדט און געלייענט נישט איין מאל, נאר ביז איצט ווייסט ער עס נישט, ווייל ער פיהלט עס נישט, ווייל ער איז אפילו קיין אנטיסעמיט נישט. אנטיסעמיטיזם איז א הויכע שטופע פון אינטערעס צו יודען, זאל זיין צו שלעכטס, אז צו דעם דארף ערשט בארטעל דער-וואקסען. און איך בין זיכער, אז בארטעל וואלט זיך קיינמאל נישט צעוויינט, ווי דאס האט נישט לאנג געטראפען איז ווארשעווער שטאט-ראט מיט א פוי-לישען נאראראוויטץ, ווען א בונדיסט האט איבער-געלייענט א בעשרייבונג ווי א שטייער-עקזעקוטאר האט צוגענומען ביי א יודישער פאמיליע דעם לעצ-טען זאק קארטאפעל.

בארטעל האט זיך נישט געמאכט תמעוואטע, האט נישט געשפילט קיין קאמעדיע, ווען ער האט פערצייכענט ביי זיך די עוולות וואס זענען אין פוילען בעקאנט יעדען קינד, ער האט אויך געוויס נישט געמיינט, אז ער וועט מיך דערמיט אפנארען. בארטעל ווי גענאנט איז אפילו קיין אנטיסעמיט אויך נישט, דערמיט ערקלערט זיך זיין אבסאלוטע קאלטקייט, זיין אבסאלוטער נישט אינטערעסירען זיך מיט יודען און יודישע פראגען, זיין אבסאלוטער שוועבען אין אנדערע וועלטען, בשעת דו דערצעהלסט איהם וועגען זאכען וואס דארפען ריהרען א שטיין.

אזוי האט ער מיך אויסגעהערט, און איך בין זיכער, אז פונקט אזוי הערט ער אויס אלע יודישע דעפוטאציעס, אלע יודישע רעדעס אין סיים; אזוי לייענט ער אלע יודישע מעמאראנדומס — אהן הארץ און, נשמה און אפילו אהן קאפ! און דאס איז דאס בעלייריגענדסטע און שרעקליכסטע!

איך האב אזא מין אינגאנצען פון יודי-שע געשרייען שוין פון ווייטען לאנג געפיהלט. ביים שמועס מיט'ן פוילישען פרעמיער-מיניסטער האב איך עס דערפיהלט ביז ממש מיט די הענט אנצוטאפען, גלייכגילטיגקייט, קאלטבלוטיגקייט, סויבע אויער-רען, הארצלאזיגקייט — אט דאס האב איך דער-פיהלט פון די ערשטע פאר פראזען פון דעם פרע-מיער-מיניסטער, און איך האב מיין שווער דארץ אפען און אפילו אביסעל העזה'דיג אויסגעגאסען פאר'ן מיניסטער.

דאס איז שוין געווען אמת, נישט קיין אינ-טערוויאו, ביים מיניסטער, נאר א בעשולדיגונגס-צעטעל פון מיר אויפ'ן גאנצען בענעהמען זיך מיט יודען. איך האב, אבער, אנדערש נישט געקאנט, בפרט נאך, אז דאס איז געווען באלד נאך מיין קומען פון ווילנע, פון יענער שטארבענדער און אויסגעהונגערטער שטאט, וואו דער אנטיסעמיטיזם פיהלט זיך אם שטארקסטען און מאכט אן די גרעסטע הורבנות.

*) זעה „נייער פאלקסבלאט" נומער 87.

דער טראגישער אחרון של פסח אין ראדאשיץ

אן עפיזאד פון די מלחמה-יאהרען

פון משה פיינקינד

פאר פופצעהן יאהר ערשט איז די זאך פאר-געקומען.

די רוסישע פאזיציע האט זיך געפונען נעבען ראדאשיץ און דער שטאב האט ארויסגעגעבען ערב פסח תרע"ה (1915) א שטרענגען בעפעהל, אז אלע יודען פון קליין ביז גרויס מוזען דעמועלבען טאג פערלאזען די שטאדט ראדאשיץ.

צווישען די יודען איז געווארען א גרויסע מהומה, מען האט געיאמערט און געוויינט און גע-גרייט זיך אין איילעניש אין וועג אריין מיט זאק און פאק.

דער רב און די פני העיר האבען זיך נישט פערלוירען אין דעם קריטישען מאמענט און גע-לאפען העגדום פעגדום קיין קאנסק צום „אויעזדני נאטשאלניק": ער איז דאך א גוטער מענש, האבע זיך די יודען איינגערעדט, אפשר וועט עס געהען ביי איהם אויסבעטען, אז מען זאל מבטל מאכען די גזרה כאטש איבער יום טוב.

מיט ביטערע טרעהרען האבען די פני פאר דעם נאטשאלניק געוויינט, געבעטען איהם רחמים פאר די אומשולדיגע פינפהונדערט יודישע משפחות, וואס מוזען אים יום טוב, פערלאזען בחפזון ראדא-שיץ און איבערלאזען זייער גאנץ האב און גוטס אויף גאטס בערעט.

דער נאטשאלניק האט זיך טאקע נישט געלאזט לאנג בעטען, ער האט בעקומען פון די יודען א שעהנעם מתנת יד אין דער האנד אריין און די יו-דען דערלויבט צו פערבלייבען אין דער שטאדט איבער יום טוב.

די יודען זענען געווארען א ביסעל אויפגע-לעבט. מען האט אין אלע שוהלען און שטיבלעך הלל געזאגט, און געפראוועט ביידע סדר-נעכט — מיט שרעק. מען איז נישט געווען זיכער צי ס'פער-בלייבט שוין אזוי ווי דער נאטשאלניק האט גע-זאגט.

דעריבער האט אויך קיינער פון די „מלכים" נישט געוואגט ארויסצושטעקען אין די ליל-שמו-רים דעם קאפ אין דער גאס אריין.

די העצע געגען די יודען האט מירקליך נישט אויפגעהערט און אלע השתדלות'ן זענען געבליבען אהן ערפאלג. א צווייטער שטרענגער בעפעהל איז ארויס פון שטאב גלייך צום „וואיט" תיכף ומיד די יודען ארויסצושיקען פון ראדאשיץ אונטער א שטרענגער „שמירה", און א סאטניע קאזאקען האט ארומגענומען דאס יודישע שטעדטעל.

אחרון של פסח האט ראדאשיץ זיך ווידער געפאקט, צונויפגענומען אין גרויס איילעניש איי-נער א ביסעל מצות, א צווייטער א ביסעל בעטגע-וואנד און זיך געלאזט במקלו ובתרמילו מיט'ן וואנ-דערשטעקען אין דער האנד און מיט'ן זאק אויף די פלייצעס אין וועג אריין.

ווי א סטאדע שאף האט מען זיי צונויפגע-טריבען. יונג און אלט, פרויען און קינדער, קראנ-קע און קימפעטארינס, — אלץ האט געמוזט ארויס פון די שטובען, פון די בעהעלטנישען...

דאס געוויין און דער יאמער פון די איבער דריי טויזענד יודישע נפשות איז געגאנגען עד לב השמים. געטריבען פון די קאזאקען, פערפאלגט און אויסגעלאכט פון די „שכנים" מיט געמיינע זלזולים און שפאט ווערטער, בעווארפען מיט שטיינער און בלאטע, געיאגט און געהעצט פון אנגעדרייצטע הינד האבען די גולי ראדאשיץ געוואנדערט א גאנצען טאג צופוס, א טייל אויף אייגענע צובראכענע וועגעלעך, אהן שפייז און אהן א טרינק וואסער ביז קאנסק.

קינדער זענען אין גרויסען טומעל פערלוירען געגאנגען, זקנים אין חלשות געפאלען פאר מאט-קייט און שוואכקייט, און קראנקע, וועלכע מען האט דעם גאנצען וועג געטראגען, זענען אויפ'ן וועג געשטארבען.

וויכטיג פאר שניידער-מייסטער און קאנפעקציאנערען!
מיר טיילען מיט, אז מיר האבען געעפענט א געשעפט פון
שניידער-צודאטען
וויקטאריאס | ראססהאר | שפעציאל אפטיילונג פון
בעק | קעפער | דאמען
ערמעל-פוטער | קרויזע | הערערען
וולאשאנסא | מושלין | קינדער
אלפאגאס | לייוועגד | פנעפ
זיידענע פוטערס | סאמט-קעלנער | גארנע
געפינט זיך שטענדיג אויף לאגער צו ביליגע פרייזען א גרויסען אויסוואהל
קומט און איבערציינט אייך! מיט אכטונג
8 נאוואמיעסקא BAZAR KRAWIECKI 8
פראנט געוועלב
אין הויז ווי עס געפינט זיך דאס טוך-לאגער פון בנימין מאראסא.
בעמ.: פאר בעשטעלטע שניידער ספעציעלען ראבאט.

אין קאנסק האט מען ערשט די פער'חלש'טע געמינטערט און געטרייסט, בעלעבט מיט שפייז און געטראנק, איינקוואטירט אין די יודישע הייזער און דערהאלטען די אומגליקליכע ביים לעבען.

ערשט פסח שני ווען די עסטרייכער האבען פערנומען קאנסק, ראדאשיץ און אזוי ווייטער, זע-נען אויך די פערוואגלעטע יודען פון ראדאשיץ אויסגעלייזט געווארען. אבער אין זייער היים הא-בען זיי מייסטענס שוין אנגעטראפען זייערע שטו-בען אויסגעלעדיגט און בערויבט.

דער רב און די פני העיר אבער האבען שוין מעהר נישט געטראפען דעם וועג אהיים. זיי זענען פערשיקט געווארען אלס זאקלאדניקעס קיין רוס-לאנד. ערשט נאך א לאנגער צייט איז זיי געלונגען אויך זיך פון די צארישע הענד צו בעפרייען.

קערענסקי'ס רעגירונג האט זיי ערשט אהיים-געלאזט.

יענעם טראגישען אחרון של פסח פון יאהר תרע"ה האט ראדאשיץ גוט צו געדענקען. ער איז אויך פערשריבען געווארען אין די אנאלען פון דער יודישער מארטירלאגיע פון די יודען אין פוילען אין דער צייט פון דעם וועלט-קריג.

* * *

די לעגענדע דערצעהלט, אז ווען מען איז געקומען אנזאגען די טרויעריגע בשורה פון גירוש דעם ראדאשיצער צדיק ר' אליעזר'ל ז"ל, האט ער געזאלט זאגען, אז אויך זייערע ימים טובים זאלען אזוי פערשטערט ווערען, ווי זיי האבען די ראדא-שיצער יודען פערשטערט זייער הייליגען יום טוב. אבער דער סוף זייער וועט זיין, אז אזוי ווי די יודען זענען ארויסגעגאנגען פון מצרים, האבען זיי נישט מעהר דאס לאנד פאר זייערע אויגען געזע-הען, וועלען אויך די דם-שונאים פון די יודען נישט מעהר פוילען זעהען פאר זייערע אויגען און מעהר קיין ראדאשיץ נישט קומען. די הייליגע אבות וועמענס ביינער רוהען דא, וועלען זיך בע-מיהען פאר די יודען!

אזוי איז עס אויך מקוים געווארען. די רו-סען זענען מעהר קיין ראדאשיץ נישט געקומען...

פלאנעטען, פון וועלכע מען האט גארנישט

א שפאציר אין געביט פון אסטראנאמיע

פון צבי'ן

איך ווייס נישט, וועלכע נוצן מיר וועלען דא האבען אויף אונזער פלאנעט ערד פון דעם נייעם פלאנעט, וואס איז אצט ענטדעקט געווארען אין די ווייטע הימלען. דער נייער פלאנעט, רעכענט מען, איז ארום פיר ביליאן מייל ווייט פון אונזער ערד און איך צווייפעל, אויב עס זעט אונז, ערד־מענשען, ווען עס איז זיך איינגעגעבען צו קומען מיט אהם אין א דירעקטער פערבינדונג. אפשר וועלען מיר אמאל זיך פערבינדען מיט דעם פלאנעט מארס, דער נעהענטסטער צו אונזער ערד, אבער מיט דעם נייעם ענטדעקטען פלאנעט, וועלען מיר, דאכט זיך, קיינמאל נישט קומען אין א דירעקטער פערבינדונג 4 ביליאן מייל איז שוין אביסעל א צו ווייטער מהלך.

אמת, אין דער אסטראנאמיע איז 4 ביליאן מייל נאר נישט קיין גרויסער מהלך. אין געגענטייל, אסטראנאמיש איז 4 ביליאן מייל א קורץ שטיקעל וועג, כמעט מיט דער האנד צו דערלאנגען. א ווירקליכער אסטראנאמישער גרויסער מהלך מעסט זיך נישט אין מיילען, נאר אין ליכט־יאהרען, עס הייסט וויפיל יאהר עס דארף דויערען ביז א ליכט־שטראהל קומט צו אונזער ערד פון א ווייטען הימלישען קערפער. עס זענען פערהאן שטערען, וואס זענען אזוי ווייט פון אונז, אז עס דויערען טויזענדער יאהרען ביז זייער א ליכט־שטראהל טראגט זיך מיט דער געשווינדקייט פון איבער 186 טויזענד מייל אין א סעקונדע. דאס מאכט אויס 111 מיליאן און זעקס הונדערט טויזענד מייל א מינוט, זעקס ביליאן און 696 מיליאן מייל אין א שטונדע און 160 ביליאן 704 מיליאן מייל אין א מעת־לעת. וויפיל מייל דאס מאכט אויס אין א יאהר, וועט איהר שוין אזוי גוט זיין אליין אויסרעכענען. אויב איהר וועט וועלען. ווי איהר זעהט, איז אסטראנאמיש 4 ביליאן מייל א גאנץ נאהענט שטיקעל וועג און דער ניי־ענטדעקטער פלאנעט איז דעריבער, לויט אסטראנאמישע ציפערען גאנץ נאהענט צו אונזער ערד. אבער פאר אונזערע ערדישע ציפער און חשבונות איז 4 ביליאן מייל א גאנץ ווייטער מהלך ווען מען זאל פליהען מיט אן אעראפלאן, וואס האט א געשווינדקייט פון אן ערך 250 מייל א שטונדע, וואלט מען דארפען פליהען ארום צוויי טויזענד יאהר טאג און נאכט ביז מען וואלט דערפליהען פון אונזער ערד צו דעם ניי־ענטדעקטען פלאנעט. אויב איינער וועט זיך נישט פוילען און וועט פראבירען איבערעכענען, אויב מיין חשבון איז ריכטיג און ער וועט אויסגעפינען, אז איך האב זיך אביסעל פערעכענט, זאל ער מיך ענטשולדיגען. איך קען פערזיכערען, אז איך בין נישט אויסען געווען יעמען עס איז אפצונארען. א טעות איז אפילו מעגליך אין צעהלען ספירה. און איהר דארפט וויסען, אז א טעות אין צעהלען ספירה איז א סך ערנסטער ווי א טעות אין צעהלען אסטראנאמישע מיילען. איך געדענק נאך היינט די צרות, וואס איך פלעג האבען, ווען איך פלעג מאכען א טעות אין צעהלען ספירה.

נאר איך האב אפשר מיין חשבון אויסגעקליבען א צו לאנגזאמען אעראפלאן. דאס איז ווירקליך אן עולה. עס זענען שוין היינט פערהאן פאנטאזיעס וועגען אעראפלאנען, וואס וועלען פליהען 4 טויזענד מייל א שטונדע, א דייטשער פראפעסאר האט אפילו שוין אויסגעארבייט א פלאן און א גאנצע טעאריע, ווי אזוי מען קען בויען אזעלכע שנעלע אעראפלאנען. און אויב דעם דייטשען פראפעסאר וועט זיך איינגעבען צו פערווירקליכען זיינע פלענער, דאן וועט דאס פליהען פון אונזער ערד צו דעם נייעם פלאנעט דויערען בלויז 125 יאהר.

נאך וואס וועט עס טויגען, ווען מען וועט שוין אפילו דערפליהען? מען וועט אפילו אויף דעם נייעם פלאנעט דעם אטעם נישט קענען אפכאפען. אויף דעם נייעם פלאנעט איז עס אזוי קאלט, אז די לופט דארטען איז א געדיכטע פליסיגקייט. עס הייסט, אז דער נייער פלאנעט טויג אפילו נישט פאר א יודישער רעפובליק. עס איז דארטען נאך א סך קעלטער ווי אין ביראבידזשאן. פון א יודישען שטאנדפונקט קען מען דעריבער זיין אינגאנצען גלייכגילטיג צו דעם ניי־ענטדעקטען פלאנעט. עס וועט פאר יודען פון אהם נישט בעסער ווערען און אויך נישט ערגער ווערען. און ווען עס פאסירט עפעס אויף דער וועלט, איז דאך די ערשטע יודישע פראגע, צי עס וועט זיין גוט פאר יודען אדער שלעכט.

איינענטליך וועט עס קיינעם נישט בעסער ווערען דערפון, וואס מען האט ענטדעקט א נייעם פלאנעט. אמת, אונזער פלאנעטען־משפחה איז רייכער געווארען מיט א נייעם מיטגליד. אבער דאס שאפט בלויז, אז די, וואס שטודירען אסטראנאמיע וועלען האבען צו געדענקען נאך א פלאנעט און זיין נאמען יתום.

און אלגעמיין האבען מיר נישט קיין גרויס מזל מיט די אנדערע פלאנעטען, אויסער אונזער פלאנעט ערד. און דער אמת איז אונזער פלאנעט ערד נישט אזא געראטענער פלאנעט. ציטענווייז איז עס גאנץ צרה'דיג. און אויב מען וועט נישט אויסבעסערען די מענשען אויף אהם און איינארדענען אויף אהם עפעס א בעסערע מענשליכערע געזעלשאפט, וועט עס אינפאך זיין א סקאנדאל.

אבער איין מעלה האט אונזער ערד דאך — מען קען אויף אהר לעבען, ווען מען לאזט נאר. אויף די אנדערע פלאנעטען אבער, קען מען אפילו נישט לעבען, ווען מען זאל לאזען. אדער עס איז אויף זיי נאך א סך הייסער ווי אין פאלעסטינא. אדער עס איז אויף זיי נאך א סך קעלטער, ווי אין ביראבידזשאן. דער איינציגער פלאנעט, וואו אונזערע מענשען וואלטען אפשר יא עס איז געקענט לעבען, איז מארס, אבער אויך בלויז, ווען מען זאל טראגען א גאנצען יאהר א סיבירער פעלץ מיט מאסקווער וואלנקעס.

דערזעלביגער ד״ר לאוועל, דורך וועמענס אסטראנאמישע אויסרעכענונגען מען האט עס איצט ענטדעקט דעם נייעם פלאנעט, האט אין אלגעמיין געהאט מעהר ליבע צו פלאנעטען ווי צו אנדערע הימעלשע קערפער. ד״ר לאוועל איז בעקאנט געווארען אין דער אסטראנאמישער וויסענשאפט, צוליב זיינע אינטערעסאנטע מיינונגען וועגען דעם פלאנעט מארס.

ד״ר לאוועל איז עס געווען דער, וואס האט אויסגעדריקט די מיינונג, אז די זיכטבארע רעגעלמעסיגע ליניעס, וואס ציהען זיך פאר קרייז און פאר קווער איבער דעם פלאנעט מארס, זענען עס מעכאנישע געגראבענע קאנאלען פאר די צוועקען פון בעוואסערונג און אז אט די גרויסע ארבייט האט אנדערש נישט געקאנט דורכגעפיהרט ווערען, ווי פון זעהר געבילדעטע אינזשינערען און העכסט שטודירטע טעכניקער. און פון דעם איז ד״ר לאוועל געקומען צום שלוס, אז אויף דעם פלאנעט מארס זענען פערהאן מענשען. דארום זעהר אנדערש קענען זיין אינזשינערען, אויב נישט מענשען?

איך ווייס נישט פארוואס ד״ר לאוועל איז געקומען צו אזא שלוס, עס קענען זיין אנדערע בעשעפענישען, וועלכע זענען קלינגער און פעהיגער ווי מענשען. כאשר מיר, מענשען, זענען איינגעוואוינט צו דענקען, אז די קלוגסטע בעשעפעניש איז דער מענש, ווייל מיר האבען אויף אונזער ערד פארלויפיג נאך נישט געפונען אן אנדער בעשעפעניש וואס איז קלינגער פאר דעם מענשען, ווייניגסטענס האבען מיר זיך אזוי איינגערעדט. אבער אויב אויף דער ערד איז אפילו דער מענש די קלוגסטע בעשעפעניש, איז עס נאך דערפון גאר נישט געדרונגען, אז דאס מוז אויך אזוי זיין אויף דעם פלאנעט מארס.

איך געדענק, אז איך האב אמאל געלייענט צווישען די פאנטאסטישע מעשיות פון סוויפט, וועגען אן אינזעל, וואו די קלוגסטע און שעהנסטע בעשעפענישען זענען געווען פערד, די מענשען אויף דעם אינזעל זענען געווען זעהר מיאוסע און נארישע בעשעפענישען, נאך מיאוס'ער און נארישער ווי מען קען זיי מאנכעס מאל געפינען אין אמעריקא און אין אנדערע ציוויליזירטע מדינות.

נאר משמעות, אז ד״ר לאוועל האט געהאט זעהר א הויכע מיינונג וועגען מענשען און ער האט דעריבער זיך פארגעשטעלט, אז בלויז מענשען זענען פעהיג אויפצובויען קלוגע און קונציגע זאכען. ער האט דעריבער געגלויבט, אז אויף דעם פלאנעט מארס זענען נישט נאר פערהאן מענשען, נאר אז די מענשען דארטען זענען זעהר קלוגע און העכסט געבילדעטע. זיין גלויבען אין דעם איז געווען אזוי שטארק, אז ער האט פראבירט פערשידענע מיטלען ווי אזוי זיך צונויפצורעדען מיט די מענשען אויפ'ן מארס.

ד״ר לאוועל האט געהאט א סך פערדרוס, וואס זיינע פערשידענע פראבעס זיך צונויפצורעדען מיט די איינוואוינער פון מארס האבען זיך אהם נישט איינגעגעבען. אבער דאס דארף נישט זיין קיין בעווייז געגען אהם, אז אויפן מארס זענען קיין מענשען נישטא. עס קען זיין, אז מיר קענען זיך מיט די מארסיאנער נישט צונויפרעדען, צוליב דעם, ווייל אין פערגלייך מיט זיי זענען מיר צו נאריש, צו קינדיש. און פערגלייך מיט דער הויך־ציוויליזירטער מענשהייט פון מארס זענען מיר אפשר נישט מעהר ווי וואלד־מענשען. און וואלט דען דער אמאליגער וואלד־מענש פון אונזער ערד זיך געקענט צונויפרעדען מיט די איצטיגע מענשען פון דער ערד?

אבער נאכמאל דיזעלבע פראגע: וואס וועלען די מענשען האבען פון דעם ניי־ענטדעקטען פלאנעט? — דער ענטפער איז: גארנישט. זיי וועלען פון אהם נישט האבען מעהר ווי פון דעם פלאנעט נעפטון. וואס איז אומגעפעהר ענטדעקט געווארען אויף דעמזעלביגען אופן, דורך א פריהערדיגער אויסרעכענונג.

און דאך, נישט קוקענדיג אויף דעם וואס די מענשען וועלען גארנישט האבען פון דעם ניי־ענטדעקטען פלאנעט און זיי וויסען, אז זיי וועלען גארנישט האבען פון אהם, האבען זיי דאך ארויסגעוויזען א געוואלדיג גרויסען אינטערעס צו דער ענטדעקונג.

עס קען זיין, אז דער גרויסער אינטערעס קומט דערפון, וואס די ענטדעקונג פון דעם נייעם פלאנעט איז א גרויסער טריאומף פאר דער וויסענשאפט און די מענשען זענען שטארק צופרידען, וואס די וויסענשאפט זייער טריאומפירט, עס פערשטארקט דעם גלויבען אין איהר און מען הויבט אן פאנטאזירען וועגען פערשידענע זאכען, וואס די וויסענשאפט קען אויפטאן. נאר עס קען אויך זיין, אז דער אינטערעס איז מעהר אן אימפעריאליסטישער, ווי א וויסענשאפטליכער. מיר וועלען האבען נישט נאר מעהר לענדער, טעריטאריעס און קאלאניעס אויף דער ערד, נאר אויך מעהר פלאנעטען אין הימעל. דעם הימעל האבען מיר דאך שוין לאנג אנעקסירט צו אונזער ערד.

נאר ווען איך וואלט געווען אן אסטראנאם, וואלט איך געזוכט א פלאנעט, וואס זאל זיין נאר נאהענט צו אונזער ערד און מיט א מעסיגען קלימאט, אז מען זאל קענען אריבערקלייבען זיך אויף אהם, ווען עס ווערט איבערדריסיג זיך צו מוטשען אויף אונזער ערד. אבער איך וויל נישט, אז מען זאל מיך חושד זיין, אז איך טראג זיך ארום מיט א געדאנק וועגען א טעריטאריע פאר יודען. נאר עס זעהט אויס, אז פונקט ווי עס זענען נישטא קיין לידיגע בעקוועמע טעריטאריעס אויף דער ערד, אזוי זענען אויך נישטא קיין לידיגע בעקוועמע פלאנעטען אין הימעל. דער פאקט איז, אז די אלע, וואס מען האט ביז איצט ענטדעקט טויגען נישט.

פראקטיק און אויסגעלאסענקייט ביי אמאליגע יודען

א פיקאנטער קאפיטעל יודישע געשיכטע

פון ש. פראגער

צי איז באמת געווען ביי יודען, ביי אונזערע היימישע, פשוט'ע יודען פון די קליינע שטעטלעך אין פוילען און גאליציען, אזא רעליגיעזע סעקטע, וואס זאל האלטען, אז „אויסגעלאסענקייט" און „פרייע ליבע" איז נישט נאר נישט פערבאטען, נאר פערקעהרט: עס איז נאר א מצוה, אז עס איז פערהאן אין דעם עפעס א בעזונדערע קדושה, א מיסטישע הייליגקייט פון „קבלה", פון דער יודישער רעליגיעזער מיסטיק? צי קאנען מיר זיך באמת פארשטעלען אזא זאך, אז יודען, וואס זענען געווען דורכגעזאפט מיט דעם יודישען מוסר, מיט יודישער פרומקייט און אד. אלען פון טהרת המשפחה, פון צניעות, זאלען פלוצים אנהויבען בעטראכטען זנות אלס א הייליגע זאך, וואס דורך דעם קאן מען קומען צו הויכע מיסטישע מדרגות?

איך האב מיך פעראינטערעסירט מיט דער דאזיגער פראגע זינט איך האב גענומען היסטאריש נאכפארשען די פערשידענע ערשיינונגען פון דער שבתי־צבי בעוועגונג, פון יענער טראגישער בעוועגונג אין דער יודישער געשיכטע, וואס האט פעראינטערעסירט אזעלכע אנגעזעהענע שריפטשטעלער און דיכטער ווי וואסערמאן, זשולאווסקי און אנד. די פערברענטע געגנער פון דער דאזיגער בעוועגונג האבען בעשולדיגט די גלויביגע פון שבתי־צבי אין פערשפרייטען אויסגעלאסענקייט און זנות. מען איז אבער געגאנגען נאך ווייטער און גענומען בעשולדיגען אין דעם אויך א טייל חסידים, אפילו אזא מאן, ווי דער שריפטשטעלער אפאטאשו שילדערט אין זיין היסטארישען ראמאן „אין פוילישע וועלדער" א סצענע, ווי אין הויף פון אלטען קאצקער רבי זיצט דעם רבינ'ס אייניקעל, רושקא, אויסגעטאן האלב־נאקעט, און ארום איהר האבען זיך א דאר חסידים מיט ווייבער זיך געהאלטען פאר די הענד און געטאנצט מיט גרויס ליידענשאפט, און איינער א חסיד האט געזאגט „תורה", אז דינען דעם אויבערשטען קאן מען נאר דורך „אהבה", דורך „רזי דאהבה" און „תורמות", און אנדערע אזעלכע זאכען.

איז אזא זאך מעגליך? איז עס ריכטיג? איך האב מיך בעמיהט די זאך אויסצופארשען, בנוגע חסידים איז עס פולשטענדיג פאלש, כאטש אזא ערנסטער היסטאריקער, ווי פראפעסאר שמעון דובנאוו, האט געקאנט אינפאלען צו גלויבען, אז עס זענען געווען אזעלכע חסידים, ווי איך וועל עס שפעטער דערצעהלען. אבער וואס איז נוגע א טייל גלויביגע אין שבתי־צבי האט ווירקליך געהערשט ביי זיי אזא בעציהונג צו זאכען פון פרייע ליבע און צניעות. עס זענען פערהאן דערויף זעהר אינטערעסאנטע דאקומענטען, אבער נישט אלע דאקומענטען קאן מען איבערגעבען אין א צייטונג צוליב זייער פארנאגראפישען כאראקטער. מיט א קורצער צייט צוריק האט זאגאר דער בעקאנטער יודישער דאקטאר מעדיצין פון פוילען ד״ר זלמן ביכאווסקי, פערעפענטליכט א שטודיום וועגען דער דאזיגער עראטישער ערשיינונג פון די רעליגיעזע מענשען, ווי געזאגט, וויל איך דא געבען נאר די „מילדע" שטעלען פון די דאקומענטען, אבער אויך זיי זענען פאלערענד און געבען אונז א בליק אויף דעם יודישען לעבען אין די יודישע שטעט און שטעטלעך מיט א יאהר צוויי הונדערט צוריק.

*

ווען מען לעזט גוט די היסטארישע קוועלען וועגען די געשעהענישען אין דער יודישער וועלט אין די צייטען פון פאלשען משיח שבתי־צבי מיט 250 יאהר צוריק, זעהט מען, אז הגם מען האט דערצעהלט א סך גוזמאות און פאלשע מעשיות וועגען דער אויסגעלאסענקייט פון שבתי־צבי און זיין חבריא, איז אבער עפעס יא אמת געווען אין דעם. עס איז זיכער, אז שבתי־צבי האט נישט נאר געוואלט, דורך „שמות" פון קבלה, אויסלייזען די יודען פון גלות, נאר ער האט אויך געוואלט אפשאפען א סך איסורים און רעליגיעזע פערבאטען און חומרות פון דער יודישער אמונה. און אויך בנוגע צניעות.

מען דארף זיך גוט דערמאהנען די שטרענגע יודישע צניעות סיי פון די מוסר־ספרים, סיי פון אמאליגען פרומען יודישען לעבען. שוין דאס רעדען מיט א „פרעמד" מיידעל איז געווען א שרעק; דאס קוקען אויף פרעמדע פרויען־האר, דאס פערברענגען מיט פרויען אין געמיטליכען שמועס, דאס הערען די זינגענדיגע שטימע פון א פרוי — דאס איז אלעס געווען נאך מעהר ווי פערבאטען. עס איז געווען די שטרענגסטע אפגעזונדערטקייט. שבתי צבי האט אויף דעם אלעם געמאכט די ברכה „ברוך מתיר אסורים"; ער איז געקומען אויך אפשאפען די גענוס־פערבאטען. עס איז א פאקט, אז ער אליין האט חתונה געהאט מיט א פרוי, דער בעקאנטער שרה, וואס האט פריהער געהאט א נאמען אלס אן אויסגעלאסענע. שבתי־צבי פלעגט אויסוועהלען די שעהנסטע פרוי, אדער מיידעל, פון צווישען זיינע אנהענגער און איהר זעצען נעבען זיך און רופען דערויף דעם פסוק „בנות מלכים ביקרותיך". שבת צום לייענען די „תורה האט שבתי צבי געלאזט אויפרופען צו די עליות נישט קיין מענער נאר 7 פרויען. ער פלעגט אויך זינגען עפענטליך דאס שעהנע ליד וועגען „מעליסעלדא". דער שעהנער קעניגס טאכטער, וואס געהט ארויס נאקעט פון וואסער־באד און איהר לייב איז קלאר, ווי קרישטאל, און דער שעהנקייט פון איהרע האר.

אבער דאס אלעס איז געווען נישט מעהר ווי „פורץ גדר" קעגען דער שטרענגער יודישער צניעות, ווי זי איז אויפגעפאסט געווארען אין די שטרענגע מוסר־ספרים. דאגעגען „אויסגעלאסענקייט און א „פרייע ליבע" איז ביי שבתי־צבי אליין נישט צו זעהן. די אלע מעשיות, וואס ווערען דערצעהלט אין אזעלכע קליינע ספרימלעך, ווי „מאורעות צבי", און אנד. וועגען אויסגעלאסענע זאכען, וואס שבתי־צבי האט אפגעטון, זענען נישט ריכטיג, זענען בעשאפען געווארען ערשט א סך שפעטער.

אנגעהויבען האט זיך דער ענין פון אויסגעלאסענקייט און זנות, אלס א הייליגע זאך, ערשט אין די צייטען פון שבתי־צבים תלמידים, די ערשטע גרינדער פון די „דאנמעס", פון די, וואס האבען אין געהיים געהאלטען שבתי־צבי אלס דערלייזער האבען זיי זיך געשמד'ט און אנגענומען די מאה־ פון דער וועלט, און עפענטליך, פאר דער וועלט, דאנישע רעליגיע. מען קאן אויך דא נישט פעסטשטעלען קיין גאנץ זיכערע זאכען. עס ווערט, למשל, דערצעהלט אין ספרים פון יענער צייט, אז די דאזיגע שבתי־צבי'ניקעס האבען געהאט א „מנהג", אז זיי פלעגען זיך בייטען מיט די פרויען אויף א געוויסער צייט. עס ווערט אויך דערצעהלט, אז יעדע תשעה־באב ביינאכט (תשעה־באב איז ביי זיי געווען א גרויסער יום־טוב, ווייל דעמאלט איז שבתי־צבי געבוירען געווארען פלעגען זיי זיך צונויפקומען אין א געהיים ארט, מענער און פרויען, פינסטער איז געווען, און מען האט „בציבור" אפגעטון די אויסגעלאסענסטע מעשים.

עס איז ווערט צו בעמערקען, אז די דאזיגע שבתי־צביניקעס האבען זייערע מעשים פון „פרייער ליבע" ערקלערט כלומרשט על פי „קבלה", נעמליך, דורך דעם בעגריף פון „נשמת־התקרבות", אז טיילמאל טרעפט זיך אין לעבען דאס א געוויסער מאן און א געוויסע פרוי האבען פון הימעל איין נשמה און אויב דא אויף דער ערד זענען זיי צוטיילט געווארען, און יעדער פון זיי האט חתונה געהאט נישט מיט זיין נשמה־טייל, בענקט זיך אהם צוריק צו דעם נשמה־טייל, און דאס דריקט זיך אויס אין א שטארקער ליידענשאפט, דערפאר האבען די שבתי־צביניקעס געהאלטען אז מען טאר די ליידענשאפטען נישט דערשטיקען, נאר פערקעהרט, איהר נאכגעבען, ערפילען ווייל אזוי־ארום ווערען די צוויי פערפרעמדטע „נשמה־טיילען" צוריקבעהעפט איינער מיט דעם צווייטען און דאס איז א נאר גרויסער „תיקון".

(המשך קומט)

נישט זיין קינד

ערצעהלונג

פון צילע דראַפּקין

דער דאָקטאָר איז אַוועק און געלאָזען דאָס גוססדיגע קינד מיט די עלטערן.

אין אַ האַלבע שעה אַרום האָט דאָס קינד אויסגעהויכט דעם אָטעם.

ליזע האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס טויטע קינד אויף די הענד, און איהר האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז עס איז גרינג, גרינג — אַזוי ווי דער טויט, וועלכער האָט דעם לעבען פון דעם קערפּערל אַרויסגענומען, וואָלט איהם אויסגעלייזט, גרינגער געמאַכט.

עלקין איז אַריין פון צווייטען צימער, האָט אַראָפּגענומען דאָס ווייב און געזאָגט:

— פערפאַלען... נישטאָ... טויט... לייג דאָס אַוועק.

ליזע האָט זיך ווילד אומגעקוקט:

— דו, פערשטעהסט, — האָט זי געזאָגט שטיל און איהר אָטעם האָט זיך פערהאַקט, — איך האָב דיך גענאַרט. דערפאַר נעהמט איהם...

עלקין איז געשטאַנען איבערגעבויגען איבער טאַט צו פון מיר... דאָס קינד איז נישט דיינס. זיין ווייב און דאָס טויטע קינד.

איהם האָט זיך געדאַכט, אַז די אין אַראָפּ פון זינען און אַז זיין אייגענער פערשטאַנד מישט זיך.

ער האָט זי צוגעדריקט צו זיך און געגלעט. ליזע האָט איהם אָפּגעשטופּט:

— דו הערסט, וואָס איך זאָג דיר? איך האָב דיך גענאַרט. סאַשקע איז נישט דיינער...

און ליזע איז געפאַלען נעבען זיינע פיס, טרייסלענדיג זיך אין קאָנוואולסיוועז געוויין.

סאַשקע איז געלעגען אַ פערגעלטער. אַ פערשטיינערטער, ווי ער וואָלט געווען אויסגעפורעמט פון ליים.

עלקין האָט נישט דערקענט דאָס קינד. איצט האָט ער געגלויבט, אַז עס איז נישט זיינס. ער האָט געפיהלט, ווי די וואונד, וואָס האָט זיך עפּעס געעפענט און געבלוטיגט מיט'ן קינדס טויט, ווערט פערצויגען מיט אַ דינער הייטעל און ווי ער אַליין ווערט געהיילט.

ער האָט איצט געקוקט אויף ליזען, וואָס האָט זיך קאָנוואולסיוו געטרייסעלט אויפ'ן דיל און יאָמערליכען געוויין, ווי אויף אַ האָפנונגסלאָז קראַנקע, און געוואוסט נאָר איין זאַך, אַז מען דאַרף זי ראַטעווען.

ער האָט זיך איינגעבויגען צו איהר מיט אַלע זיינע כוחות, אויפגעהויבען איהר צאַפּלדיגען קערפּער, וואָס האָט זיך נישט געלאָזט אויפהויבען און געוואָלט נאָר בלייבען אויפ'ן דיל, און זי אַוועקגעלייגט אין בעט. זי האָט געציטערט, ווי פון קעלט, ער האָט זי גוט איינגעדעקט און אָפּגערופען דעם דאָקטאָר.

עלקין האָט כמעט רוהיג געטאָן די פליכט אַלעם צו פערזאָרגען פאַר דער מאָרגענדיגער לייה.

אַ פּאָר קרובים זענען געקומען, האָבען געטרויערט מיט איהם אַ שעה־צוויי און זענען אַוועק.

עלקין און ליזע זענען געבליבען אַליין מיט'ן מת. ליזע איז געלעגען אין אַ פערגעסענהייט, וואָס וואָלט געווען ענהליך צו אַ שלאָף, ווען נישט די שטאַר־אָפענע אויגען און דער כליפּען, וואָס פלעגט זיך פון צייט צו צייט אַרויסרייסען פון איהר.

עלקין איז צוגעגאַנגען און אָנגעהויבען זי פערווינגען ווי אַ קליין קינד, קאָאָעגרינג איהר לייכט איבער'ן פּלייצע.

און ווען זי איז איינגעשלאָפען, כליפּענדיג נאָך אַלץ פון שלאָף, איז ער אַוועק צום טויטען קינד.

*

דאָס טויטע פּנימ'על איז געווען בעלויכטען פון צוויי ליכט צוקאָפּענס. די פלעמלעך האָבען זיך געוויגט אין אַ דורכזיכטיגער שפּיל פון ליכט און שאָטען אויפ'ן טויטען געזיכט האָט איהם גיך מאַכט ווי לעבעדיג. אַ פיינער שמייכעל האָט צוצויגען די בלוטלאָזע ליפּען. עלקינען האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס קינד לעבט. ער האָט געוואַרט, אַז עס זאָל עפענען די אויגען און אַ זאָג טון פרעהליך: פּאַפּאַ!

עלקין האָט אַ ציטער געטון. ער האָט בעגריפען, אַז ער וואַרט אומזיסט, און ער איז פּלוצלונג צוגעפאַלען צום טויטען קינד:

— קינד מיינס, טייערער...

טרעהרען האָבען אַ שטראָם געטון, ער האָט זיי געשלונגען, געשלוכצעט, געפּרובירט זיך איינהאַלטען און אַלץ שטאַרקער געוויינט. ער האָט זיך דערמאָהנט, ווי ער פלעגט דאָס קינד אַרומטראָגען ווי ער פלעגט איהם דערצעהלען מעשיות, און ווי דער קליינער סאַשקע פלעגט זיך צוהערען, טוליענדיג זיך צו איהם און האַלטענדיג איהם. ער האָט געפיהלט איצט דעם קינדס וואַרימע הענטעלעך און אויף זיין נאַקען.

— גאָט, וואָס האָסטו געטון מיט מיר, גאָט!

און זיין קאָפּ איז געפאַלען אויף דעם זעלבען קישען, אויף וועלכען סאַשקעס טויטער קעפּעל איז געלעגען. דער גרויסער אומגליק האָט אַן איהם, און ליזען געמאַכט זיך אומקעהרען צו אַ גאָט, אין וועלכען זיי האָבען לאַנג פערגעסען.

זיינע אַקסלען האָבען געציטערט און געוויין:

ווי וועט ער איצט לעבען אָהן סאַשקען?!

דורך דער נאַכט האָבען עלקינען עטליכע מאָל געקלונגען אין די אויערען ליזעס שרעקליכע ווערטער: „סאַשקע איז נישט דיינער", נאָר זיי האָבען זיך נישט געקלעפּט צו זיין נשמה, וועלכע איז געווען פערזונקען אין איהר שאַרפען טרויער.

ווען ער איז אַ מידער אַנשלאָפען געוואָרען אויפ'ן שטול, האָט איהם אויפגעוועקט ליזעס כליפּען.

עלקין האָט ברייט פערנאָנדערגעריסען די אויגען, דערזעהן דעם טויטען קערפּער און געמיינט, אַז עס איז אַ חלום אַ'יא, פּלוצלונג האָט ער זיך אַ וואַרף געטאָן צו ליזען, און זיינע טרעהרען האָבען זיך געמישט מיט איהרע.

עס איז געווען אַ נאַכט, ווי אַ שווערער טשאַר. נאָר דאָס קינד, בעלויכטען פון די ליכט צוקאָפּענס, איז געלעגען מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען און האָט געמאַכט אַן איינדרוק, אַז עס שלאָפט און זעהט גוטע חלומות.

*

אויף מאָרגען צוועלף איז געווען די לייה. אַ גרויסער לאַנג צווישען קברים, אַ פרישער קבר, אַ נישט נאָר קליינער קאַסטען, וואו סאַשקעס 6־יאָהריגער קערפּערל איז געווען פערפּאַקט, און אין וועלכען מען האָט איהם אַראָפּגעלאָזען אין גרוב.

אַ לאַנגער שטראַהל פון דער לבנה האָט די זעלבע נאַכט בעלויכטען די בעט, וואו סאַשקע איז נאָך נעכטען פריה געלעגען אַ לעבעדיגער.

ליזע האָט זיך אויסגעדרוקט, אַז דאָס קינד איז נאָך אַלץ צווישען זיי.

זי האָט זיך אַ הויב געטאָן פון קישען.

— וועה!...

— וואָס איז? — האָט זיך עלקין אויפגעכאַפּט.

— דו ועהסט, סאַשקע איז צווישען אונז...

און זי האָט אויסגעשטרעקט איהרע אָרעמס צום שטראַהל.

אַט אַזוי די טעג פון טרויער איז עלקין מיט ליזען געוואָרען נעהנטער ווי ווען עס איז פריהער. ליזע האָט געפיהלט, אַז דער טויט פון קינד האָט אַראָפּגעוואַשען פון איהר די שולד ענטקעגען איהר מאַן, און אַז ער האָט איהר אַלעס פערגעבען.

*

אַזוי איז אַריבער אַ ווינטער אין שטרענגער פערשלאָסענקייט און טרויער.

איינמאָל איז געקומען אַן איינלאַדונג פון פריינד צו פערברענגען אַן אָוונד ביי אַ שמחה'לע. עלקין האָט לאַנג איינגעטענה'ט מיט ליזען:

— פאַרוואָס זאָלען מיר זיך נישט דורכגעהן אַמאָל? געזעסען אַ גאַנצען ווינטער אין הויז, קום...

ליזע האָט ענדליך איינגעווילינט.

זיי זענען געקומען אין אַ העל־בעלויכטען הויז, וואו פיל בעקאַנטע האָבען זיי בעגעגענט מיט אַן איינגעהאַלטענער פרעהליכקייט.

אַלע פּנימער האָבען אויסגעדריקט מיטגעפיהל און טרייסט.

פּלוצלונג האָט ליזע זיך שטאַרק צוגעדריקט צום מאַן.

איהר האַנד האָט זיך געטרייסעלט.

עלקין איז געוואָרען אומרוהיג. ער האָט זיך צוגעבויגען צו איהר:

— וואָס איז?

זי האָט געקוקט פאַרויס, ווי זי וואָלט געזעהן אַ געשפּענסט.

עלקין האָט נאָכגעפאָלגט איהר בליק און ער האָט דערזעהן אַ יונגענמאַן, וואָס האָט זיך פערדרוקט אין אַ ווינקעל פון צימער און פערלוירען צוריקגעקוקט אויף ליזען.

עלקינס האַרץ האָט אַ שפּרונג געטאָן.

ער האָט זיך איינגעגעסען אין דעם יונגענמאַנס געזיכט, אין וועלכען ער האָט גיכער דערפיהלט, ווי געזעהן, אַ נאָקעטע ענליכקייט מיט'ן פערשטאָרבענעם קינד. דער יונגערמאַן האָט איצט שוין געקוקט אויף איהם. און זיין בליק איז געווען ווי פון אַ פויגעל, וואָס איז היפּנאָטיזירט געוואָרען פון אַ שלאַנג.

ווער ווייס, ווי לאַנג עס וואָלט געדויערט די פיינליכע מינוט, ווען די באַלעבאָסטע געהט נישט צו צו זיי און שלעפּט זיי נישט אַלעמען אַוועק צום טיש.

ליזע האָט אַ קוק געטאָן אויף עלקינען און האָט דערזעהן אַ פרעמדען אויסדרוק אין איהם, וואָס האָט איהר בעגאָסען, ווי מיט קאַלטע וואַסער.

זי האָט זיך אַ וואַקעל געטאָן אויף די פיס.

— וואָס איז, מיין ליבינקע? — האָט די באַלעבאָסטע געשמייכעלט צו איהר גוטהאַרציג — איהר זאָלט געדענקען, אַז דאָס וואָס די גרויסע נעהמט צו, מוז פערגעסען ווערען.

אַ שווערער קנויל האָט זיך צוגעקייקעלט צו ליזעס האַלז.

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען, מיר מוזען שוין געהן — האָט זי קוים אַרויסגערעדט.

— אַ, געוויס, געוויס, מיר וועלען אייך ענטשולדיגען.

— עס פערדריסט מיך דאָך...

ליזען האָט זיך געדאַכט, אַז סוויגענדער נייגעריגע אויגען קוקען אויף איהר און בריהען און רייסען איהר לייב.

ענדליך זענען זיי אַרויס אין גאַס.

ערשט דאָ האָבען אַ כליפּע געטאָן איהרע טרעהרען, ווי פון אַ קוואַל.

ביז דעם אַוונט פלעגט עלקין זיין אַלע מאָל געריהרט פון ליזעס טרעהרען און ער פלעגט פרובען זיי אויסטריקענען מיט קושען.

איצט איז ער אָבער געבליבען קאַלט.

ווען ער קען זי מאַכען זיינע פיל מעהר, ווען ער קען זי מאַכען נאָך מעהר ליידען, פערוואַנדלען איהר גאַנצען לעבען אין שרעקליכען ליידען, וואָלט ער דאָס געטאָן אָהן שום רחמנות.

דאָס געזיכט פון פרעמדען יונגענמאַן, אין וועלכען ער האָט דערזעהן דעם געזיכט פון קינד, וועמען ער האָט אַזוי לאַנג געהאַלטען פאַר זיין אייגענע בלוט און פלייש — דאָס האָט איהם גערמאַכט ווי משוגע.

ערשט איצט האָט ער בעגריפען דעם פולען אמת פון ליזעס ווערטער: „סאַשקע איז נישט דיינער". און ער האָט ווילד אַ לאַך געטאָן.

אין גאַס האָט געהערשט אַ טויטע שטילקייט פון אַ נייער געגענד. ליזע, וויינענדיג, האָט נישט געוועהן פאַר זיך דעם וועג, נאָר זי האָט נישט געוואָגט צוריהרען זיך צו זיין האַנד. זי האָט געפיהלט, אַז זייער לעבען איז אויף אייביג צעריסען.

זיי האָבען אויסגעמיידען די סטאַנציע, פון וועלכער זיי האָבען געזאָלט פאָהרען אַהיים, און אַלץ טיעפער זיך פערפּלאָנטערט אין נאַסע און געסלעך אין דער פינסטערער נאַכט.

אויבטיגע היסטאָרישע אַרבייט

פון אונזער מיטאַרבייטער משה פיינקינד

משה פיינקינד, די געשיכטע פון די יודען אין פּיעטריקאָוו און אומגעגענד פון די עלטסטע צייטען ביז צום היינטיגען טאָג (אין פּויליש)

פון ד"ר פ. פרידמאַן

בעמ. פון רעדאַקציע:

אונזער חשוב'ער מיטאַרבייטער, דער אונערמידליכער פאָרשער אויפ'ן געביט פון דער יודישער געשיכטע אין פּוילען, משה פיינקינד, האָט נישט לאַנג אַרויסגעגעבען אין אַ בוך־פאָרם אַ וויכטיגע היסטאָרישע אַרבייט, אַ פּראָדוקט פון לאַנג־יעהריגער פאָרשונג, „די געשיכטע פון די יודען אין פּיעטריקאָוו און אומגעגענד פון די עלטסטע צייטען ביז צום היינטיגען טאָג". כדי די אַרבייט זאָל בעקומען די נויטיגע, ערנסטע, פאַכמענערישע און וויסענשאַפטליכע אָפּשאַצונג, וועלכע זי פערדינט, האָבען מיר זיך געווענדעט צום יונגען געלעהרטען היסטאָריקער ד"ר פיליפּ פרידמאַן, פּראָפעסאָר פון דער יודישער גימנאַזיע אין לאָדז, וועלכער האָט מ. פיינקינדס מאָנאָגראַפיע רעצענזירט.

פערהאַן איז דער וויסענשאַפט, סיי אין געשיכטע, סיי אין דערציהונג, געאָגראַפיע און אַנדערע צווייגען, אַ שטרעמונג, וואָס מען רופט זי אָן: רעגיאָנאַליזם. רעגיאָנאַליזם הייסט: זיך פערנעהמען וויסענשאַפטליך מיט דער נאָהענטסטער סביבה, מיט געאָגראַפיע, געשיכטע פון דער אייגענער שטאָט און איהר נאָהענטסטער געגענד. די דאָזיגע שטרעמונג איז בעזונדערס שטאַרק אין מערב־אייראָפּאַ און אין דייטשלאַנד. ווער ס'האָט בעזוכט דייטשע אָרטער היינער שולען, ווייס, ווי דער גאַנצער למוד איז ביי זיי אויסגעשטעלט אויף רעגיאָנאַליזם און וואָס פאַר אַ רייכע רעגיאָנאַליסטישע ליטעראַטור, בעזונדער אין געשיכטע — זיי פערמאָגען. אויך די דייטשע יודען האָבען אַ רייכע רעגיאָנאַליסטישע געשיכטס־ליטעראַטור.

ביי אונז איז דאָס אַביסעל אַנדערש. מיר פערמאָגען נאָרנישט אין דער בעציהונג. פערמאָגען אויך אין פּוילען שטעט, וואָס האָבען אַ רייה פּראַכטפולע מאָנאָגראַפיעס, סיי אין אַלגעמיינער, סיי אין יודישער געשיכטע (קראָקע, לעמבערג און אנד.). אָבער לאָדז האָט ערשט אין די לעצטע יאָהרען זיך אַ נעהם געטאָן צו דער דאָזיגער וויסענשאַפטליכער פאָרשונג. אַ רייה פּלענערע רעגיאָנאַליסטישע אַרבייטען זענען דערשינען סיי אין אייגענעם פערלאַג סיי אין זאַמלונגען (דער **Rocznik Łódzki** פון דער לאָדזער פיליע פון דער פּוילישער היסטאָרישער געזעלשאַפט, און דער פּראַכטפולער באַנד **Rocznik Łódzki Arch. Akt. Dawnych w Łodzi**, אַרויסגעגעבען פון דעם לאָדזער אַרכיוו). און אָט צווישען די פּאָר צעהנדליגען היסטאָריש־רעגיאָנאַליסטישע אַרבייטען איז געווען... איין קליינע אַרבייט וועגען יודען אין לאָדז!

סקעפּטיקער זאָגען, אַז איין שוואַלב מאַכט נאָך נישט קיין פריהלינג. אָט אָבער אין דערשינען די צווייטע שוואַלב! דאָס איז דער דערמאָהנטע בוך פון משה פיינקינד. די צווייטע געשיכטליכע רעגיאָנאַליסטישע אַרבייט אין היגען געביט.

די אַרבייט פון פיינקינדן גיט אונז אַ גוטען איבערבליק פון דער געשיכטע פון די יודען ביז אויף די היינטיגע צייטען. דער מחבר פיהרט אונז קודם כל אין יביטערע קאַמפען, וואָס די יודען האָבען געמוזט פיהרען אין 15. און 16. יאָהרהונדערט, כדי אַריינצודרינגען אין שטאָט אַריין פון די אַרומיגע דערפער. דאָס זענען טיפּישע קאַמפען, וואָס יודען האָבען געמוזט פיהרען כמעט אין אַלע פּוילישע שטעט, וועלכע האָבען געהאַט דאָס רעכט נישט צו דולדען קיין יודען (אַזאַ רעכט האָט געהאַט אויך פּיעטריקאָוו). אינ'ם 17. יאָהרהונדערט בעזעצען זיך די יודען אין דער שטאָט, אָבער דער קאַמף רוהערט ווייטער. דאָס פערביטערטע ראַנגלען איז 17. און 18. יאָהרהונדערט, דאָס אַריינדרינגען אינ'ם „מקום" דעם תוך פון דער שטאָט — בילדעט דעם אינהאַלט פון די ווייטערדיגע קאַפּיטלען. דער מחבר בעשרענקט זיך אָבער נישט נאָר אויף פּאָליטישע געשיכטע. ער דערצעהלט אויך וועגען דעם עקאָנאָמישען מצב פון די פּיעטריקאָווער יודען, וועגען זייער קולטורעלען לעבען, זייערע אינסטיטוציעס און שולען, זייערע חכמים און צדיקים. דאָס בוך פערענדיגט זיך מיט אַ חקירה פון דער נייעסטער געשיכטע און אַן איבערבליק פונ'ם היינטיגען מצב.

דער מחבר האָט זיך בעמיהט מיט גרויס פלייס צוזאַמענצושטעלען די גאַנצע היסטאָרישע ליטעראַטור, וואָס האָט אַ שייכות צו זיין ענין. און זי אויסגענוצט ביז אויפ'ן קלענסטען פּרט. מיט דער זעלבער גרינדליכקייט האָט ער אַרומגעזוכט אין רבנישע ספרים, און האָט אויסגעפאָרשט אַ סך אַרכיוואַלישע און אַנדערע אומגעדרוקטע קוועלען (דעם מלוכה'שען הויפּט־אַרכיוו אין וואַרשע און דעם מלוכה'שען אַרכיוו אין פּיעטריקאָוו, דעם שטעטישען אַרכיוו און די פּנקסים פון דער חברה־קדישא און פון חברת־ערובין, דער פּנקס פונ'ם בית־המדרש).

דעם ראַזיגען באַרג פון מאַטעריאַלען האָט ער אין אַ סיסטעמאַטיש געאָרדענטען אופן צוזאַמענגעשטעלט אין זיין ביכעל. לויט אונזער מיינונג — איז אפילו די אַרבייט צו קנאַפּ געפאַסט: אַזעלכע ענינ'ים ווי דער עקאָנאָמישער מצב, די יודען — שטייערן, די יודישע פּויערים און די אַרומליגענדע קלענערע קהלות, דאָס אַלץ האָט פערדינט אַ ברייטערע און גרונדליכערע בעהאַנדלונג — הגם דער מחבר שרייבט גאַנץ ברייט וועגען די תקנות פון די פּעטריקאָווער סיימען (ז' 4—5) און געריכטען (ז' 10), וואָס זענען אין אַלגעמיין בעקאַנט.

פון דער אַנדערער זייט מוז מען בעצייכענען אַז דער מחבר בערייכערט אונזערע געשיכטעס, ליטעראַטור — אַ חוץ מיט ידיעות וועגען די יודען — אַגב אורחא מיט אַ סך אינטערעסאַנטע און נייע פּרטים, וואָס האָבען אַן אַלגעמיינע בעדייטונג. אַזוי למשל, ווערט אַ סך דערצעהלט וועגען דער בעטייליגונג פון די יודען אין די פּוילישע מאַניפעסטאַציעס פונ'ם יאָהר 1861 און אין אויפשטאַנד 1863 (ז' 24, 43, 49, 84). פון עלטערע צייטען ווערען מיר געשילדערט די ווילדע בלבולים אויף יודען אין לענטשיץ און אין פּראַשקע (ז' 11, 15, 19). ס'איז נאָר אַ וואונדער, וואָס די האַריגע פּרטים ווערען דערצעהלט נאָר אויפ'ן סמך פון אַזעלכע נישט צו פערלעסליכע, איינזייטיגע קוועלען ווי: **Żuchowski**, **Hubiecki** און **Mojecki** אויף דעם זעלבען אופן ווערט די בעהויפּטונג וועגען אַ גרוש פון די פּיעטריקאָווער יודען און פערבאָט צוריקצוקעהרען געשטיצט אויף דער... ענציקלאָפּעדיע פון בראָקהאַוז־עפראָן!

די ריין אויסערליכע פאָרם פון דעם ביכעל (פּאַפּיר, דרוק). מאַכט נאָר אַ פיינעם איינדרוק, צום בעדויערן זענען אָבער אין בוך אַריין פיל דרוק־פעהלער, וואָס שטערען טיילמאָל ביים לעזען.

די פּוילישע שפּראַך, אין וועלכער די אַרבייט איז אָנגעשריבען, איז נישט תמיד פעהלער פריי.

און עס פרעגט זיך, פאַרוואָס האָט דער מחבר וועלכער איז בעקאַנט אַלס אויסגעצייכענטער יודישער שריפטשטעלער, נישט אָנגעשריבען זיין אַרבייט אויף יודיש, וואָלט ער מאַקע נישט געדאַרפט בכשל ווערען מיט'ן סטיל.

נאָך אַ זאַך וואָלט ווער נוצליך געווען אין דער אַרבייט, דאָס איז דער פערזאָנען און נאָמען־רעגיסטער. דאָס דאַרף בשום אופן נישט פעהלען.

אָבער דאָס זענען אַלץ אויסערליכע פעהלער, וואָס פערמינדערען נישט דעם אינערליכען ווערט פון די טייערע היסטאָרישע ידיעות און פּרטים, וואָס דער מחבר האָט מיט אַ אונערמידליכער אַרבייט אויסגעפאָרשט און צוזאַמענגעשטעלט.

דער מחבר זאָגט אַליין אין זיין הקדמה, אַז ער בעטראַכט זיין אַרבייט נישט פאַר פערענדיגט און פולשטענדיג (כאָטש זיין אַרבייט גיט איהם אַרויס אַ צייגניש, אַז ער האָט אויסגענוצט אַ תמון קוועלען און ליטעראַטור).

מיט דער דאָזיגער סאָלידער אַרבייט האָט דער מחבר בעוויזען, אַז ער האָט דעם נויטיגען ערנסטען צוגאַנג צום אַ פולשטענדיגער היסטאָרישער מאָנאָגראַפיע וועגען זיין ענין. און אַזוי ווי ער האָט שוין געמאַכט אַ גוטען אָנפאַנג, האָפען מיר, אַז ער וועט אונז באַלד שענקען די נעווינשטע מאָנאָגראַפיע.

מיר האָפען און מיר פאָדערן דאָס פון איהם.

משה מאנטעפיארע און אדאלף קרעמיע

זייער קאמף געגען די שענדליכע בלוט-בלבולים *)

א בעזונדער שטארקען איינדרוק האט דער בלוט-בלבול און די ברוטאלע בעהאנדלונג פון ראטי מאנטאן און זיין חברה איבער די אונשולדיגע יודען, געמאכט אין ענגלאנד און נישט בלויז אויף יודען אליין, נאר אויך אויף די פאליטישע פיהרער און הויכע רעגירונגס-קרייזען.

דאס שרעקליכע אומגליק, וואס עס האט געטראפען די יודען אין מזרח האט מיט אמאל פער-אייניגט אלע יודען אהן אונטערשיד פון קלאסען. אפילו יענע יודען, וואס זענען שוין דורך זייער הויכער מאטעריעלער און געזעלשאפטליכער שטע-לונג, געווען רעזיגנירט פון זייער פאלק און האָבען זיך ווענ'ג אינטערעסירט מיט דער לאגע פון די יודען — אפילו יענע יודען זענען אויפגעציטערט געווארען פון דעם שרעקליכען בלוט-בלבול. פון די געמיינע שקרים און האבען זיך געשטעלט ווי די ערשטע רייהען צו פערטיידיגען די יודישע נפשות און דעם אלגעמיינעם יודישען כבוד. זיי האבען מיט זייער מוט, מיט זייער איבערגעגעבענהייט צו דער זאך געגעבען א מוסטער פאר אלעמען, פאר דער יודישער וועלט, ווי אויך פאר דער קריסטליכער וועלט.

די גאנצע יודישע אריסטאקראטיע האט דאן בעזוכט דעם מיטינג, וואס עס איז פארגעקומען אין לאנדאן צו פראטעסטירען געגען די פאלשע בעשולדיגונגען און נידערטרעכטיגע אכזריות'ן. די העגריקעסעס, מאקאטאס, דע קאסטראס, ראט-שילדס, גאלדסמיטס, סאלאמאנס, מאנטעפיארעס — אלע האבען גערעדט מיט יודישע שטאלץ, אלע זענען גרייט געווען אויף די גרעסטע קרבנות, אלע זענען געווען דורכגעדרונגען מיט איין געדאנק — ריין צו מאכען דעם יודישען נאמען אויף דער וועלט, הויך צו מאכען דעם יודישען געדאנק.

עס איז דאן בעשלאסען געווארען אויסצו-פערהלען א רעזאלוציע, וואס זאל זיך ווענדען מיט דעם ענגלישען אויסערן-מיניסטער לארד פאלמערסטאן און בעטען אויך די פראנצויזישע און עסטרייכישע רעגירונגען זיך צו שטעלען און פערבינדונג מיט די רעגירונגען פון די לענדער, וואו די בלוט-בלבולים זענען פארגעקומען און אויסווירקען, אז אזעלכעס זאל שוין מעהר נישט געשעהן.

לארד פאלמערסטאן האט די רעזאלוציע אויפ-גענומען פריינדליך און איהר פערשפראכען, אז ער וועט אויסנוצען זיין גאנצען איינפלוס אויף מחמד אלי און דער טערקישער רעגירונג, אז צו די ברוד-טאליטעטען זאל געמאכט ווערען א סוף.

פיל סימפאטיע צו די יודען האט זיך אויך גע-אוסערט אין ענגלישען פארלאמענט, וואס האט צו-געגעבען פיל מוט די יודען אין דער גאנצער וועלט. מיט פיל ווארימקייט און שטארקייט האט בעזונדערס געשריען נישט קיין קלענערע פערזענליכקייט ווי סער ראבערט פיעל, איינער פון די בעריהמטע פאליטי-קער אין ענגלאנד, וועלכער האט, אגב, ערקלערט, אז „עס איז נויטיג דעם ענין דמשק בלויז צו דער-מאנען אין פארלאמענט, אז די גערעכטיגקייט וועט מנצח זיין".

לארד פאלמערסטאן האט דאן ערקלערט אין פארלאמענט, אז ער האט שוין אנגעוויזען דעם ענג-לישען גענעראל-קאנסול אויפצעוויזען מחמד אלי'ן, דאס פאר אזא איינדרוק די אכזריות'ן האבען גע-מאכט אין איירא פא. אז עס ליגט אין זיין אייגענעם אינטערעס די זאך אויסצופארשען און צו בעשטרא-פען די אלע שולדיגע אויב זיי וועלען געפונען ווער-דען. דערווייל אבער מוזען די אונשולדיגע קרבנות בעפרייט ווערען און בעלוינט ווערען. דערביי האט ער אויך ערקלערט, אז ער האט געשיקט אינסטרוק-ציעס, צו דעם ענגלישען קאנסול אין דמשק אויסצופארשען געניי, וואס עס איז דארטען פאר-געקומען און צוצושטעלען א בעריכט אויף וועגען דעם, וואס פאר אן אנטייל די אייראפעאישע קאנ-סולען האבען גענומען אין דעם ענין.

אויסער די אפיציעלע פאליטיקער האבען אויך אנדערע בעריהמטע פארשטעהער פון דער ענגלי-שער געזעלשאפט — באנקירען, סוחרים, נלחים און גרויסע ענגלישע געלעהרטע נאך א גרויסער פערזאמלונג פראבירט אויסדריקען זייער סימפאטיע מיט׳ן יודישען פאלק צוליב די שענדליכע בלבולים און געזיסטע שאנטאזשיסטען האבען אויסגעטראכט כדי צו בעשמוצען דעם יודישען נאמען. מיט פלאם-פייערדיגע רעדעס זענען ארויסגעטראטען דער לארד מעיר פון לאנדאן, א בעריהמטער גייסטליכער לארד האדען, און אויך דער בעריהמטער אינדישער קעמ-פער פאר דער קאטוילישער עמאנציפאציע אין ענגלאנד — א'קאנעל.

דער דאזיגער מיטינג איז געווען א בערייטענ-

---

*) זעה „נייער פאלקסבלאט" נומער 87, „דער שרעקליכער בלוט-בלבול אויפ'ן אינזעל רהאדאס".

אין דער ערשטער שורה פון דעם דאזיגען ארטיקעל איז אריינגעפאלען א טעות. אנשטאט „מעהר 140 דארף זיין יאהר 1840.

דער עפּיאָר אין דער יודישער געשיכטע. דער לארד מעיר האט איבערגעשיקט די אנגענומענע רעזאלו-ציעס נישט בלויז צו דער ענגלישער רעגירונג, נאר אויך צו די אמבאסאדארען פון אלע אייראפעאי-שע מלוכות. דערביי האט ער זיי נאך אויך געבעטען, אז זיי זאלען זעהן ארויסצובעקומען א וועלכע סימ-פאטיע-אויסדריקען פאר די יודען פון זייערע איי-גענע פעלקער און הערשער. דער איינדרוק פון דער דאזיגער סימפאטיע-דעמאנסטראציע פאר'ן יודישען פאלק איז געווען אזוי גרויס, אז אפילו דער רוסישער קייזער, ניקאלאי דער ערשטער, ווי אויך די אמעריקאנער רעפובליק האבען זיך געפיהלט מאראליש געצוואונגען אויסצודריקען זייער פער-אכטונג צו די אכזריות'ן, וואס מען איז בעגאנגען אויף אונשולדיגע יודען.

משה מאנטעפיארע, וועלכער איז דאן אויסגע-וועהלט געווארען אלס פרעזידענט פון דעם באארד אוו דעפּיוטיס, אנשטאט י. העגריקעס, וועלכער האט רעזיגנירט פון זיין אמט, איז בעאויפטראגט געווארען צו פאהרען צוזאמען מיט קרעמיען קיין עגיפטען, צו פערטיידיגען זייערע אונשולדיגע ברידער, וועלכע זענען געפאלען אלס קרבנות פון שרעקליכע בלבולים.

און נישט ווארטענדיג לאנג האט מאנטעפיארע, זייענדיג ערמוטיגט נישט בלויז פון דער ענגלישער רעגירונג אליין, נאר אויך פון דער בעסטער געזעל-שאפט אין ענגלאנד, זיך גענומען צוגרייטען צו דער רייזע. ער האט זיך פערשאפט מיט די נויטיגע רעקאמענדאציאנס-בריף, לארד פאלמערסטאן, דער ענגלישער אויסערן-מיניסטער, האט איהם געגעבען א בריף צו דעם ענגלישען גענעראל-קאנסול קאר-נעל האדושעס, וועלכען ער האט געבעטען צו שטי-צען און צו שיצען מאנטעפיארען מיט אלץ, וואס עס זאל נאר מעגליך זיין און איהם העלפען אויסצו-פארשען די גאנצע אפערע.

גלייכצייטיג האט משה מאנטעפיארע זיך פאר-געשטעלט פאר דער קעניגין וויקטאריא, וועלכע האט איהם געוואונשען ערפאלג אין זיין רייזע, זי אויך פאר דער קעניגינס מוטער, וועלכע האט איהם זעהר פריינדליך אויפגענומען. כדי אויסצודריקען איהר סימפאטיע צו די יודען אין דעם גרויסען אומ-גליק, וואס זיי האט געטראפען, האט די קעניגין וויקטאריא געשטעלט צו זיין דינסט איהר אייגענע שיף אויף אריבערצופאהרען דעם קאנאל. אלע האָ-בען דעריך גענעהען א צייכען, אז דער ענגלישער קעניג-ליכער הויף איז געגען דעם שווינדלערישען אטענ-טאט אויף דעם יודישען כבוד.

אלס זיין בעגלייטער האט מאנטעפיארע מיטגע-נומען מיט זיך ד"ר וואהר, — וועלכער איז געווען אסיסטענט-שעריף, ווען מאנטעפיארע איז געזעסען שעריף, און איז שפעטער געווען דער לארד מעיר פון לאנדאן; — אויך האט ער מיטגענומען ד"ר משה'ן, א בעריהמטער רייזענדער און קענער פון אריענט און אויך דעם ד"ר לעווע.

אדאלף קרעמיע, אלס פארשטעהער פון די פראנצויזישע יודען האט מיטגענומען מיט זיך דעם בעריהמטען יודיש-געלעהרטען אין פראנקרייך, שלמה מונק.

אויב אבער מאנטעפיארען איז אנגעקומען לייכט צו בעקומען די שטיצע פון דער ענגלישער רעגירונג און פון ענגלישען פאלק, איז דאס זעהר שווער געווען צו בעקומען קרעמיען, ווייל פראנקרייך איז דאך געווען איינענטליך יענע מלוכה, וואס איז געווען פעראנטערעסירט אין דעם גאנצען שווינדעל, כדי צו פערפעסטיגען איהר פאליטישע מאכט אויפ'ן אריענט, און זי דאך טאקע געווען יענע איינציגע מלוכה, וואס האט געשטיצט דעם קאנסול ראטי מאנטאן און געהאלפען פונאנדערבלאזען דעם פייער פון דאס געגען יודען, כדי צו געווינען מעהר מאכט פאר די קאטוילוקען.

דאס פראנצויזישע מיניסטעריום האט איהם נישט געוואלט געבען קיין שטיצע. דער פראנצויזי-מיניסטער טיער האט זיך געהאלטען פעסט און נישט געוואלט נאכגעבען. ער האט זיך זעהר גע-רעכענט מיט דער עפענטליכער מיינונג און דער וועלט און אויך פון פראנקרייך. ווען מען האט אין פארלאמענט אנגעוויזען טיער'ן, אז מיט זיין פער-טיידיגען ראטי מאנטאן קאמפראמיטירט ער דעם כבוד פון פראנקרייך, און גראבט אונטער דעם פרעסטיזש פון פראנקרייך אויפ'ן אריענט, האט ער דערויף קיין אכט נישט געלייגט. עס איז גאנץ מעג-ליך, אז מעהר שולדיג איז דער דאזיגער פאליטיק איז געווען דער קעניג לואי פיליפ. אבער דער פאקט איז, אז די רעגירונג איז געווען הארטנעקיג, פונקט וואס זי האט אויך שפעטער בעקומען א גוטע לעהרע, פונקט אזוי ווי פרעה מלך מצרים, וועלכער האט נישט געוואלט ארויסשיקען די יודען פון זיין לאנד אויף משה רבנו'ס בקשה. ווארים נאכ-דעמאלט ווען לואי פיליפ און טיער האבען זיך בער-שעפטיגט מיט קליינע אינטריגעלעך און שענדליכע אכזריות'ן, האבען די פיר אייראפעאישע גרויסע מלוכות, ענגלאנד, רוסלאנד, עסטרייך און פרייסען געשלאסען א פיר-בונד געגען פראנקרייך, וועלכע האבען מסכים געווען, אז סיריען דארף צוריק אפגעגעבען ווערען צום טערקישען סולטאן. טיערס מפלה איז שוין געווען נאר נאהענט.

נישט ערווארטענדיג קיין טובה פון קעניג לואי פיליפ און פון זיין מיניסטער-פרעזידענט טיער, האט זיך אדאלף קרעמיע מיט זיין בעגלייטער מא-לאמא מונק אנגעשלאסען אן דער פארטיע פון משה מאנטעפיארע, און דעם 13-טען יולי 1840, זענען זיי אפגעפאהרען קיין מארסייל אויף דער ווייטערדיגער רייזע און דעם 4. אויגוסט זענען זיי שוין ענד-ליך אנגעקומען קיין אלעקסאנדריא.

ה. הרוק

א קראנץ פערל פון תלמוד און מדרש

אויב דער קאפ איז פערלוירען — וואס קאן אויפטאן דער קערפער, און אויב דער קערפער זאל זיין בעזייטיגט, וואס קאן דאן העלפען דער קאפ.

(ב"ר סוף סדר ויחי).

* * *

ווען מ'שטעהט פאר א מת, דארף מען רעד-דען נאר וועגען דעם מת.

(ברכות ג')־.

* * *

דער אונטערשיד פון דער איצטיגער צייט און די צייטען, ווען משיח וועט קומען, איז נישט מעהר, דער אונטערדריקונג, „שעבוד מלכיות", די קנעכטשאפט אונטער די רעגירונגען.

(ברכות ל"ד).

* * *

בית-דין זענען נישט גומר אויפ'ן ציבור אזעל-כע זאכען, וואס קאנען נישט דורכגעפיהרט ווערען.

(תוספתא הסוטה פ"ט).

* * *

פון קריג קומט קיין גוטס נישט ארויס.

(שמות רבה פ' ל').

* * *

דברי תורה קאנען א קיום האבען נאר ביי אזא מענשען, וואס האט מיט גרויס שוועריגקייט און מיט דער גרעסטער אנשטרענגונג זי אויסגע-לערנט.

(ברכות ס"ג).

* * *

די פוילקייט מאכט צושאנדען דעם מענשען.

(כתובות משנה ה').

* * *

ווען נישט די תורה, וואלטען הימעל און ערד קיין קיום נישט געהאט.

(פסחים ס"ח).

* * *

דער מענש איז נישט ווערט בעלוינט צו ווער-דען פאר געבען צדקה, אויב ער פערשטעהט נישט אויף וואס פאר א אופן דאס צדקה צו געבען.

(סוכה מ"ט).

* * *

א געבארגטע זאך טאר מען נישט אוועקבארגען און א געדונגענע זאך טאר מען נישט פעררינגען.

(ב"מ כ"ט).

* * *

ס'איז א גרויסער אונטערשיד צווישען דעם, וואס הונגערט און קאט געלד אין קעשענע ארום דעם, וואס הונגערט און האט א ליידיגע קעשענע.

(כתובות ס"ב).

* * *

דרך-ארץ האבען פאר אן אלטען, אפילו ווען עס שטעהט אין פסוק, „והדרת פני זקן" מיינט מען דאס א חכם.

(קדושין ל"ב).

* * *

די סנהדרין האבען געמוזט קאנען אלע לשו-נות, כדי זיי זאלען נישט דארפען אויסהערען א בעל-דין אדער אן עדות דורך א דאלמעטשער.

(סנהדרין י"ז).

* * *

די סנהדרין האבען געמוזט האבען די מעגלי-כקייט פון געפינען אויף יעדען בעל-חייב א זכות.

(סנהדרין י"ז).

געזאמעלט דורך א. שטייגגער

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נאָרוטאָוויטשא 20
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.
גאסטראלן פון די אנא און היימאן יאקובאוויטש
אמעריק, סטארס
שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען
גראנדיעזער רעליגיעזער קאנצערט
אין 2 אפטיילונגען. אנא יאקובאוויטש מיט איהר דייכען רעפערטואר.
מיכאל קליין-לידער; בעזמאן-ווייזלאנד-דועטען; באלבירסקי-פאלקס-לידער; מאכאראווסקי-געזאנג; י. ראקאוו - דעקלאמאציע.
א גרויסער יודישער קאנצערט בעארבייט פון דיריגענט ל. זעלמאן
שבת, דעם 19-טען, 9 אווענד
אן-סקי-אקאדעמיע „דבוק"
דראמ. לעגענדע אין 3 אקטען פון אן-סקי.
ראָלן: לאה-אנא יאקובאוויטש; משולח-היימאן יאקובאוויטש; „חנן"-קליין.
זונטאג, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען די בעליבטע פיעסע
די רומענישע חתונה
דבורה-אנא יאקובאוויטש
ישראל קיזלער-ה' מ. קליין.
זונטאג, דעם 20-טען, מאנטאג, דעם 21-טען, 9 א זייגער אווענד
היימאן יאקובאוויטש'ס גרויסע אויפפיהרונג
נייע דעקאראציעס — שענע קאסטיומען — ספּעציעלער באלעט
„אמעריקאנער חתונה"
אין 2 אקטען מיט פראלאג פון ה. יאקובאוויטש. ראל „סעסעלע"-אנא יאקובאוויטש.
ס'איז ספּעציעל אנגאזשירט געווארען דער בעליבטער ארטיסט און זינגער מיכאל קליין
ס'נעהמט אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי, ראקאוו.
מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן. בילעטען ביי דער קאסע פון טעאטער.

דער קונדס

הומאר — צוזאמענגעשטעלט לכבוד פסח דורך א. שארפצינגעל — סאטירע

פאליטיק פון דער וואך

וואס הערט זיך אין דער פאליטיק? ווארפט מען א בליק צו ענגלאנד, צו פראנקרייך, צו דייטשלאנד, צו פוילען, צו אמעריקא און מען טוט א נישטער אין זייערע פאליטישע געגנלעך, ווערט עפעס גאר נישט קיצעלדיג אונטערן לעפעל.

עס ווערט דאך גאר נישט געמאן ביי זיי. עס מאכט דאך דעם איינדרוק ווי זיי וואלטן געזעסן מיט פערלייגטע הענד און נישט געטאן די הענד אין קאלטן וואסער אריין.

און די דיפלאמאטישע קרייזן האלט מען, אז דאס איז צוליב חול־המועד. עס איז דאך עפעס חול־המועד אויף דער וועלט, איז אויך חול המועד אין דער פאליטיק.

אויף אונזערע אנפראגע ביי א גאר גרויסן דיפלאמאט, האט ער אונז געענטפערט: „וואס מילט איהר, אז א מאקדאנאלד, צו א זאלעסקי, זאל זיך פערשטערן דעם חול־המועד?"

דער דאזיגער קורצער ענטפער איז גענוג צו אנצושטויסן פאר וואס עס איז לעצטענס אין דער וועלט־פאליטיק נישט היים און נישט קאלט.

אז עס איז חול־המועד איז דאך נישט שייך צו טאנצן!

א תפלה

(צום זומער)

גיב מיר,
אויפ'ן נמעם זומער
עטליכע וואכן, וואס
כ'דארף בין גאר.
וואלגערט זיך אפשר

ביי דיר א ווינקל?
שיק איהם אריין — ער
מ'מיר קומען צונויף.

עפעס א מיידעל, א
שיינס און א גוטס;
צחיי אינז נאך בעסער
און גאר גוט — א מויך.

מיידלעך אהן מענות
און אהן סאמאוואליע,
וואס זאלען מיך ליבען
א סך, נאר פאטאליע;

איין טאג — א ביסעל,
א צווייטע טאג — נאך:
גענוג וועט זיין איין
אדער צוויי מאל א וואך.

צו דעם, אויב דו קענסט
מיר נאך צוגעבען אויך
א ביסעלע מזל און
א קא ומשקע כח.

יורידישע פראגען

— איז הייראטען א סגולה צו קראנקע אויערן?

בעני.

ענטפער. — יא... ווען דאס ווייב צורערט זיך, פערדרעהט אייך א.זוי דער קאפ, אז איהר פערגעסט אז די אויערן.

* * *

— איך בין פערליבט אין צוויי מיידלעך און מיים נישט, וועלכע פון זיי צו נעהמען, גיט מיר אן עצה?
א בחור.

ענטפער: מיט איינער האט חתונה און דער צווייטער הייסט ווארטען ביז איהר וועט אריסנעהמען א גט פון דער ערשטער, און ווי לאנג גערדויערט עס היינט?!...

* * *

איז ראטזאם צו שטעלען א חופה אויף אן אעראפלאן?
א כלה

ענטפער: יא, נאר אײלט צו אייער חתן מיטן „הרי את", איידער איהר פאלט.

מאן און פרוי

די איינציגע זאך מיט וואס א מאן קען זיך אפט איבערנעהמען גענען א פרוי, איז מיט פערלאזן א בערדעל. א פרוי קען רויכערן, שפרינגען, רייטען פליהען, ווי א מאן, אבער א בערדעל קען זי זיך נישט פערלאזען.

נאריש

עס איז שווער נאריש צו זיין א טומלער; — א פויס קען עס אויך זיין.

א גוטע עצה

— וואס טוט מען, בערקע, צו מיינע קאפשמערצען?

— דו האסט זיי שוין לאנג?

— יא, שוין איבער א וואך.

— איך האב פאר דיר א עצה!

— וואס איז די עצה?

— שיק דיין ווייב זיך אונטערזוכען צו א דאקטאר!

— איך פערשטעה נישט, אז מיר טוט וועה דער קאפ זאל איך שיקען דאס ווייב צו א דאקטאר? דו לאכסט פון מיר?

— איך לאך שוין גאר נישט, שיק דיין ווייב און אפשר וועט ער איהר הייסען אפפאהרען פון שטאט אויף עטליכע וואכען.

— אזוי? איצט הויב איך אן צו פערשטעהן...

גרויסע—לערנט זיך פון קליינע...

ווי פיין איז א קינד!
עס פרעהט זיך מיט וואס עס טרעפט אין וועג.
א שטיינדעל — איז אויך גוט.
און דיר, גרויסער נאר, איז רק ווייניג, רק א פוסטע צינארעטען קעסטעל, — אזוי?... מיינציג?!...

חול = המועד'דיג

(וואך־קלאנגען)

חול המועד איז אין דרויסען,
און ביים הארצען דריקט און פייעסט,
עפים איז נישט היימליך היי־יאהר
מיט די חול המועד געסט.

ס'איז דער הימעל קאלעמוטנע:
עפים רעגענט, עפ ס טר פט, —
נישט א פיינעלע עם פיפטשעט,
נישט א שוועבעלע עם שטיפט.

ס'דרייען זיך די דעפוטאטען —
חול־המועד'ניקעם פיל,
און מען זייט נאך אלץ פערביטערט
די פער'סם'טע יודען־פיל...

טריב איז איצט דער בין־הזמנים —
נישט פארויס און נישט צוריק,
זעהט מען קיאר: פערסאטאושעט
איז די גאנצע פאליטיק...

עפ'ס מאכט מען אפ אין לאנדאן,
איז עס דאך א מאכל קאלט —
האבען האט עס נישט קיין כוח:
פאר דער צייט — געבראכן אלט...

גיי, און פאלג א גאנג מיר איצטער,
זיי א חכם, גיי און טרעף,
וואס פון שבייי־לב וועט ווערען,
וואס וועט זיין פון „צענטראלעוו"?...

וואס וועט געהאנדי אויפטון עפים?
וואס וועט זיין פון דאס און יענץ?
ס'ארא פעולה עם וועט האבען
פון די „דריי" די קאנפערענץ?...

און צום סוף נאך — מיט אראבער,
מיר די מעשה נישט נעפעלט — — —
עט, איז עס א חול המועד
א פאסקודנע אויף דער וועלט!

יאקעל בן פלעקעל

ער בעט א ערלויבניש אויף א „פאכור"

יוד (צום קאמיסאר): איך בעט אן ערלויבניש אויף א הינגער־דעמאנסטראציע מיט מיינע קינדער. אפשר וועל איך אזוי ארום האבען זיי צוגעבען עסען יום־טוב.

פערליבט אין בילד

אין אמעריקא איז אריינגעקומען א רייכער אלמן צו זיינעם א פריינד, האט ער דארט געזעהן אויפ'ן וואנד הענגט א שעהן פרויען־בילד פון א יאהר דרייסיג.

פרעגט ער דעם פריינד:

— ווער איז דאס די פרוי?

— דאס איז מיין פרוים א שוועסטער אן אלמנה פון יוראפ.

— ווען זי זאל וועלען קומען קיין אמעריקא, וואלט איך איהר געשיקט געלד מיט פאפירען און מיט איהר חתונה געהאט.

— יא, דו קענסט איהר שיקען, זי וועט קומען.

דער אלמן האט איהר געשיקט געלד מיט די נויטיגע פאפירען און געווארט מיט אומגעדולד, ביז זי וועט מיט מזל קומען.

די שיף איז אנגעקומען, אלע פאסאזשירען זענען זיך שוין צונויפ אין די, אויף וועמען ער ווארט איז נישט געקומען, מיט אמאל זעהט ער, ווי אן אלטע יודענע, אין א קופקע, מיט א קיישעל אין האנד, דרעהט זיך ארום און פרעגט זיך אויף איהם.

דא האט ער זיך ערשט דערוויסט זיין דורכפאל. דאס בילד וואס ער האט געזעהן ביי זיין פריינד אויף דער וואנד, איז שוין אלט 40 יאהר...

ש. גאלדבערג.

לייענענדיג די צייטונגען

— זי: לייענענדיג די צייטונגען האב איך אויסגעפינען, אז הייראט האלט אפ פון זעלבסטמארד.

ער: און איך לייענענדיג די צייטונגען האב אויסגעפונען, אז זעלבסטמארד האלט אפ פון צו הייראטען.

א געטרייער טאטע

פרוי: איהר זענט שוין אכציג יאהר אלט און איהר ווילט נאך הייראטען?

אלטיטשקער: כדי מיינע קינדער זאלען האבען א מאמען.

פרוי: ווי אלט זענען אייערע קינדער?

אלטיטשקער: דער זוהן מיינער איז 60 יאהר און די טאכטער מיינע איז 55 יאהר אלט.

גאנץ איינפאך

— זאג מיר נאר מאטעל, וואס איז די מעשה וואס מיין ווייב וויל נאר אויסקלויבען פאר מיר מיינע קליידער?

— ס'איז זעהר איינפאך.

— איינפאך, ווי אזוי?

— אזוי: זי וויל האבען א חלק אין ריינע מלבושים, כדי זי זאל קענען געהן היימישער צו ריינע קעשענעס.

אייגעשפארט

חיים: — דו ווייסט, זרח, איך האב אן אנטשיסק אויפ'ן פוס, טוט עס מיר זעהר וועה.

זרח: — טא געה צום פעלדשער וועט ער דיר עס אויסשניידען.

חיים: — אונ'ל דיר זאגען דעם אמת, איך ווארט ביז זאגען ביז מיר וועט וואקסען אן אנטשיסק אויפ'ן צווייטען פוס, זאגט ער שוין מיר פאר די זעלבע געלד אויסשניידען ביידע.

ס'איז ווערט

פאטער: נא דיר, שלמה'קע, א זלאטע. לויף צו דער באהן און ברענג דער באבען.

שלמה'קע: אבער וואס זאגט זיין, אז זי וועט נישט קומען?

פאטער: דאן קריגסטו נאך א זלאטע.

ווער איז דער חזיר

א משומד האט געוואלט אפלאכען פון יודען, האט ער געוויזען א יודען א בילדעל פון א יוד, וואס שטעהט אין טלית און תפילין, און יעגן מען האט דאס בילדעל איבערגעקעהרט, האט זיך געוויזען א חזיר, וואס שטעהט און פרעגט פון א קארעטע.

דער יוד בעקוקט דאס בילדעל און זאגט:

— אהא! ווי עס זעהט אויס א יוד און ווי עס זעהט אויס א איבערגעקעהרטער יוד...

פאעטיש און פראזאאיש

ער: זי, פרייליין — מיט אייך וואלט איך וועלען דעם מדבר פון לעבען דורכרייזען.

זי: איך פאהר נאר מיט דער באהן, איך האב פיינד צו פאהרען אויף אייזלען און נאך מעהר אויף קעמלען.

טרייסט

אקטריסע: — יא, מיין ליבער יונגערמאן, געווען אמאל גאלדענע צייטען. דאס גאנצע פאלק האט מיך פערגעטערט! נאר איך בין געווען א פערה, פערשטעהט איהר מיך, א פערה...

יונגערמאן: — נו, נו... בערוהיגט זיך, איהר וועט נאך זיידער אויבט עבען, און איהר וועט נאך זיין ווידער דאס זעלבע, וואס איהר זייט פריהער געווען...

אנהויב און ענדע

ער: — מיין ליבע צו אייך איז ווי דער רינג, זי האט נישט קיין ענדע.

זי: — און מיין ליבע איז אויך ווי דער רינג, זי האט נישט קיין אנהויב.

ביאגראפיעס

פון „קונדס" לעקסיקאן

וואלף נייהויז

די ביאגראפיע פון סופלאר וואלף נייהויז איז כמעט אוממעגליך זיך צו דערוויסען, פון א הדר אליין קאן מען באין אופן נישט דערגעהן זיין לעבענסלויף.

די סיבה איז א גאר פשוטע: ער איז אזוי ווייט שוין צוגעוואוינט צו סופלירען פון די ביכער ארויס, אז ער קאן נישט רעדען א ווארט, וואס שטעהט נישט אין די ביכער, און אזוי ווי זיין ביאגראפיע איז נאך איז ערגעץ נישט געדרוקט, קאן ער זיין ביאגראפיע אין ערגעץ נישט אויססופלירען.

אזוי למשל, האבען מיר זיך צו איהם געווענדעט מיט פאלגענדער בקשה:

— זייט אזוי גוט, הר' נייהויז און גיט אונז מאטעריאל צו אייער ביאגראפיע צו קאנען דערציילען אין „קונדס" צו אייער יובילעי.

דערויף האט אונז נייהויז געענטפערט:

— לײדער קאן איך אייער בקשה נישט ערפילען, ווייל נישט ביי גאלדפאדען, נישט ביי גארדינען, נישט ביי לאטייענערן און נישט ביי די אנדערע טעאטער־מחברים, געפינט זיך אזא מאטעריאל.

דעריבער קאן איך דאס נישט סופלירען.

מהאי טעמא זענען מיר נישט אין דער לאגע צו קאנען בעגליקען די מענשהייט מיט דער ביאגראפיע פון יובילירטען סופלאר, וואלף נייהויז.

א גרויסער שאד!

נישט יום=טוב'דיג

ס'געהען מענשען אום פערזאומערט,
סוחרים זענען נידערשלאגען;
יעדער האט זיין פעקעל צרות,
וואס ער מוז עס, נעבעך, טראגען.

דער אנשטאט אויף אנדראנגען,
אז די איבע די סקארבאווע,
פאבריצירט רק קאנדידאטען,
אויף צו בעטלען א נדבה.

יעדער קרעכצט און זיין ווינקעל,
יעדער ברענט זיך אוג'ם פייער;
ס'דרעהט דער קאפ, וואו נעהמט מען פריהער:
צי אויף פסח ,צי אויף שטייער.

וויפיל מענשען האבען היי־יאהר
גאר נישט געפראוועט קיין סדרים;
ווייל דער נעכטיגער נביר־אדיר
איז דורך נאכט געווארען ארעם.

הכלל, ס'איז פארט דער פסח;
מ'טאר נישט זאגען, מ'טאר נישט קלערען —
כאטש נישט אין כוס פון אליהו
האט זיך אנגעפילט מיט טרערען.

שמערעלע

דער וואלקען־קראצער

ביי דעם ארייננאנג פון א ריזיגען וואלקענקראצער אין ניו־יארק, שטעהט א מאן און רויכערט א גרויסען שמעקעדיגען ציגאר, שטעלט זיך אפ נעבען איהם א צווייטער און בעמערקט:

— וואס פאר א טייערער ציגאר, ווי עס שמעקט

— יא... — ענטפערט רוהיג דער רויכערער.

— אזא ציגאר מוז קאסטען זעהר טייער!

— יא...

— וואס קאסט אזא ציגאר?

— א דאלאר!

— דאס איז שרעקליך טייער. רויכערט איהר שטענדיג אזעלכע ציגארען, מיין הערר?

— יא...

— עס איז אן אויספרעסעריי! — ווענדעט זיך דער מאן, — זעהט איהר, ווען איהר וואלט נישט גערויכערט צוויי ציגארען וואלט איהר דער וואלקענקראצער געקענט זיין אייערער!

דא נעהמט דער מאן ארויס פון מויל, דעם ציגאר, און גיט א קלאפ דעם צווייטען מאן איבער פלייצע:

— איך רויכער דעם טייערען ציגאר דערפאר ווייל צו מיר טאקע געהערט דער וואלקענקראצער!...

א רפואה

— אויב ס'איז אמת, אז עס איז שוין פאראן א רפואה צו ראק, וועט עס מן הסתם זיין אויך א רפואה פאר דאקטוירים...

ביי א מאהלער

(סצענע)

מארעל: איהר זאגט, אז איך בין די ערשטע מארעל, וואס איהר האט ווען געקושט?

מאהלער: יא.

מארעל: און וויפיל מארעלס האט איהר געהאט פאר מיר?

מאהלער: פיר!

מארעל: פיר? און... — עס קען נישט זיין!...

מאהלער: עס קען יא זיין... זיי זענען געווען אן עפעל, צוויי פאמעראנצען, און א וואזע מיט בלומען.

פון אנ׳ארימען ירושלים׳ער בחור
א קינסטלער מיט א וועלט-נאמען
צום אויפטריט פון וויטאריא ווייגבערג אין לאדזער פילהארמאניע

ווי אונזערע לעזער איז בעקאנט, טרעט אויף מאנטאג 4 א זייגער נאכמיטאג אין פילהארמאניע זאל דער וועלט-בעריהמטער אפערן-זינגער חיים (וויטאריא) ווייגבערג.

געבוירען איז ווייגבערג אין ירושלים מיט דרייסיג יאהר צוריק. זיינע עלטערן שטאמען פון פוילען: דער פאטער פון שידלעץ און די מוטער פון ביאלא. זיינע עלטערן וואוינען שוין אין ארץ-ישראל זייט פערציג יאהר, דער פאטער זיינער איז בעשעפטיגט אין דער ישיבה „חיי-עולם" און אין „כולל ווארשא".

דער יונגער חיים ווייגבערג איז ערצויגען געווארען ביי דער גמרא, און זיין קאריערע איז געווען בעשטימט פון דער פריהסטער יוגענד: שוחט אדער רב. און ווירקליך דאס ערשטע האט ער דערגרייכט אז ער איז געווען אין פערלויף פון א געוויסער צייט שוחט אין דער קאלאניע „כפר סבא".

אין ירושלים האט חיים ווייגבערג געשמט אלס וואונדער-קינד, מיט זיין אויסגעצייכנעטער שעהנער שטימע, די עלטערן האבען פון איהם נחת געהאט און דער פאטער פלעגט איהם אפט פיהרען אין די חסידישע שוהלען פון ירושלים, וואו ער פלעגט שוין ראז זינגען, ווען ער איז אלט געווען 17 יאהר, איז פריי געווארען דער פאסטען פון א חזן אין דער קאלאניע „פתח תקוה", און דעם פאסטען האט מען איהם פארגעשלאגען, נאר ער האט איהם נישט אנ-גענומען.

אין אנהויב פון דער וועלט-מלחמה פאהרט חיים ווייגבערג אוועק קיין אלעקסאנדריען און שטודירט דארט 4 יאהר מוזיק. ער פאהרט נאכהער אין יאהר 1919 קיין איטאליען און שטודירט דארטען ווייטער צוויי יאהר מוזיק, און 1921 דעביוטירט ער צום ערשטען מאל אין דער איטאליענישער אפערע אין דער שטאט ברעשא. ער ווערט ביסלעכווייז פאפולער אין איטאליען, ביז ער דערגרייכט די העכסטע אויסצייכנונג פון אנ׳אפערן-זינגער — ער ווערט אנגאזשירט אין דער בעריהמטער מיילאנער אפערע „לא סקאלא".

„לא סקאלא" איז שוין פאר איהם געווען די 104-טע סצענע, אויף וועלכער ער איז אויפגעטרעטען, די 105-טע סצענע איז געווען אין ווין, די 106-טע סצענע אין ווארשא און די 107-טע איצט אין לאדז. זיין רעפערטואר בעשטעהט פון 48 אפערעס, און הויפטזעכליך צייכענט ער זיך אויס אין זיינע לירישע און כאראקטעריסטישע ראלען.

היינט איז ער איינער פון די בעריהמטעסטע וועלט-באריטאנען און דער אפערע „פאלסטאף" פון ווערדי, איז נישטא צו איהם קיין גלייכען אין אייראפא.

אויסער אין איטאליען איז ווייגבערג אויך בעריהמט אין שפאניע, פארטוגאל, עסטרייך, דרום-אמעריקא און אין אנדערע לענדער.

צו די יודישע גוטבעזיצער אין פוילען

דער קרייז פון יודישע סטודענט-אגראנאמען ביים ווילנער אוניווערזיטעט ווענדט זיך צו די יודישע גוט-בעזיצער אין פוילען מיט אנ׳אויפרוף צו בייהילפיג זיין זיינע מיטגלידער אין זייער שטודיום דורך ערטיילען זיי זומער-פראקטיק.

זומער-פראקטיק איז פאר סטודענט-אגראנאמען א נויטווענדיגקייט, ווייל אהן פראקטישע זומער-ארבייט זענען די אגראנאמישע שטודיען אוממעגליך. דער אוניווערזיטעט בעזארגט נישט די סטודענטען מיט פראקטיק און די לעצטע דארפען זיך אליין מיט איהר בעזארגען. זעהר שווער איז פון איצט געווען די לאגע פון יודישען סטודענט-אגראנאם, עס האט איהם געפעהלט די פראקטישע זייט פון זיין שטודיום, ווייל עס איז נישט געווען דער געהעריגער ארגאן, וועלכער זאל פאר איהם די זומער-פראקטיק אויסזוכען, וועלכער זאל פאר איהם פערמיטלען. איצט, ווען עס האט זיך גע-גרינדעט דער קרייז פון די יודישע סטודענטען-אגראנאמען ביים ווילנער אוניווערזיטעט, האט ער אלס איינע פון זיינע ערשטע שריט בעשלאסען זיך צו ווענדען צו די יודישע גוטבעזיצער אין פוילען אז יעדערער פון זיי זאל זעהן צו ערטיילען זומער-פראקטיק איינעם פון די מיטגלידער פון קרייז.

מיר גלויבען, אז די יודישע גוט-בעזיצער וועלען אונז בייהילפיג זיין אין אונזער שטודיום און ערטיילען אונז די הילף וועלכע נאר זיי קענען ערטיילען.

די פערוואלטונג פון קרייז פון יודישע סטודענטען - אגראנאמען ביים ווילנער אוניווערזיטעט.

דער אדרעס פון קרייז:
Koło Rolników Studentów Żyd. przy U.S.B.
Wilno, ul. Ludwisarska 4

שאראדען און רעטעבישען

לעזונג פון נומער 133.
פסח — פתח

געוואונען האבען פאר׳ן בעסטען ענטפער:
1) מ. פיעניאנושעק, אגראראווע 12 — צוויי בילעטען אין קינא.
2) ב. הירשען, נייציגעל-נאס 16 — א פלאש קעלניש וואסער.
3) י. לאסמאן, אל. 1 מאי 5 — א שאכטעל פאפעטעריע.

לעזונג פון נומער 134.
שטייער (עק)

געוואונען האבען פאר׳ן בעסטען ענטפער:
1) גרשון וואלמאן, פולנאצנא 20 — רעמארקס בוך „אויפ׳ן מערב קיין נייעס".
2) זעלמאנאוויטש, וואולטשאנסקא 177 — 2 שט. טואלעט-זייף.
3) א. ראזענבערג, זגערזשער 80 — א שאכטעל פאפעטעריע.

לעזונג פון נומער 135.
ס(אציאליסט), ד(עמאקראט), ר(עוואלוציאנער)
סדר

געוואונען האבען פאר׳ן בעסטען ענטפער:
1) ע. יורקעוויטש, אנדזשעיא 54 — א שאכטעל פודער.
2) י. פרידמאן, ושעלאגא 42 — א פלאש קעלניש וואסער.
3) ה. נייבערג, אלעקסאנדראווסקא 26 — 2 בילעטען אין קינא.

Nr. 136.

ס׳ערשטע ווארט —
דאס איז דער סאמע מיטען...
אינצווישען איז אנ׳אות
פון אלף-בית
דאס צווייטע ווארט עס קלינגט
ווי אין העברעאישען „דאס הארץ"...
היינט, וואס דאס איז — ווער ווייסט?

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 136

פרעמיעס:
1) א שאכטעל פודער,
2) א פלאש קעלניש וואסער,
3) צוויי בילעטען אין קינא.

Nr. 137.

איינס — איז א גארטען,
צוויי — יעדער „וי"...
מיט איהם טומעלט דארטען,
אינ׳ם לאנד פונ׳ם נאגעס,
צו פרייהייט זיין גאנג איז
זיין שטרעבונג און מיה...

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 137

פרעמיעס:
1) רעמארקס בוך „אויפ׳ן מערב קיין נייעס".
3) א שאכטעל פאפעטעריע.
2) צוויי שט. טואלעט-זייף.

Nr. 138.

טרעפט די דריי איינקלאנגיגע ווערטער, וואס זייער בעדייטונג איז: 1) א נישט-פערבויט ארט, אדער אנ׳ארט צום זיצען, 2) א טרייבעל, וואס ווערט אויך בענוצט ביים נאך-אינפיהרען, 3) א זעלטענהייט, וואו פרויען טראגען עס א צעטער.

אז איהר וועט האבען געטראפען די דאזיגע דריי ווערטער, וועט איהר זעהן, אז די ערשטע אותיות געלייענט פון אויבען אראפ אדער די לעצטע געלייענט פון אונטען ארויף — בילדען דעם נאמען פון אונזער גרעסטען דיכטער.

שאראדען-ווינקעל
קופאן נומער 138

פרעמיעס:
1) צוויי בילעטען אין קינא.
2) א פלאש קעלניש וואסער,
3) א שאכטעל פודער.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די גע-לעזטע שאראדען בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר-טען מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" ביז מיט-וואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל געווען אין קומענ-דיגען פרייטאג-נומער פערעפענטליכט ווערען.

58 טוך- און קארט-לאגער

H. WEKSLER

ŁODZ, PIOTRKOWSKA 58 1. שט. פראנט, טעל. 209-89

עמפפעהלט צום קומענדען סעזאן אינ- און אויסלענדישע שטאפען פון ערשטקלאסיגער קוואליטעט אויף מענער- און דאמען-גארדעראבען צו צוגענגליכע פרייזען.

58 58 58

Zawodowe Kursy Kierowców Samochodów
Fr. Grętkiewicza
Łódź, Piotrkowska 111, tel. 175-35

דער אונטעריכטס-זאל איז פערזעהען מיט מאדערנע מאדעלען און נע-הילפס-שול-מכשירים, געשטעלען אין דורכשניט געלאזט און בעוועגונג מיט עלעקטרישער קראפט. אויטאמאבילען צום לערנען 4, 6 און 8-צילינדראווע. אנשרייבונגען נעהמט אן און אינפארמאציעס ערטיילט די שול-קאנצע-לאריע פון 9 א זייגער פריה ביז 8 אוונט.

ווערקשטעלען און גאראזשען אויפ׳ן ארט.

דאס אויג מוז ווערען גוט געהיטען!!

דעריבער מוז מען זיך שטארק דערמיט רעכענען, ווי אם-בעסטען ברילען אדער צוויקער צו קויפען, און דאס בעקומט מען נור אין בעוואוסטען אפטיקער-געשעפט פון

M. HERSZKORN

מ. הערשקארן, פרזשעיאזד 2 (רוג פיעטריקאווער)

וואו עס ווערען בחנם די אויגען אונטערזוכט ביים קויפען א בריל אדער צוויקער און געגוי צוגעפאסט דורך א ספעציאליסט, בענוצט אויף לאנגער א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע נייעסטע אמעריקאנער אפאראטען, צילינדער-קאמבינירטע גלעזער, אלע ארט רעפאראטורען ווי לאטען א בריל און אנד. ארבייט ווערען באלד אויפ׳ן ארט געמאכט צו גאנץ ביליגע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך!

ראטעוועט דאס געזונד!

די בעדייטענדסטע ערצטליכע וועלט-פערזענליכקייטען האבען בעשטעטיגט, אז

75 פראצענט קראנקהייטען ענטשטעהען צוליב אבסטרוקציע

א קראנקער מאגען איז די הויפט-סבה פון ענטשטעהען פון פערשיידענע קראנקהייטען — פערגיפטעט דאס בלוט און שאפט א שלעכטע שטאף-וועקסעל

— די בעריהמטע זייט 45 יאהר אויף דער גאנצער וועלט —

Zioła z gór Harcu D-ra Lauera

זיי דאס האבען בעשטעטיגט פראפ. בערלין פון ד"ר מארטינס אוניווערזיטעט, ד"ר האכפלעטער און א סך אנדערע בעדייטענדע דאקטוירים, זענען אנ׳אידעאל מיטעל געזונד צו מאכען דעם מאגען, בעזייטיגען די אבסטרוקציע (פערהארטונג) זענען א גוט אויסרייניגונגס-מיטעל, פערלייכטערן די פונקציעס פון ארגאניזם-פערדייאונג, שטארקען דעם ארגאניזם, און ערוועקען אנ׳אפעטיט

Zioła z gór Harcu D-ra Lauera

בעזייטיגען לעבער-קראנקהייטען, גירען, גאל-שטיינער, העמארויד-ליידען, רעומאטיזם און ארטעריעס, קאפ-ווייטאג, אויסשיטונג און לישאיעס

Zioła z gór Harcu D-ra Lauera

זענען געמאכט בעשאנקען אויף די ערצטליכע אויסשטעלונגען מיט די העכסטע אויסצייכנונגען און גאלד-דענע מעדאלען אין באדען, בערלין, וויען, פאריז, לאנדאן און אין א סך אנדערע שטעדט. טויזנדער דאנקבריוו האט בעקומען ד"ר לאוער פון אויסגעהיילטע פערזאנען. פרייז פון א האלב שאכטעלע 1,50 זל. א דאפעלטע שאכטעל 2,50 זל. פערקויף אין אפטייקען און סקלאד אפטעקנעס.

בעמערקונג: היטעט זיך פאר מינדערווערטיגע פאלסיפיקאטען. רעפרעזענטאציע אויף פוילען:

„PROTON", Warszawa, ul. Św. Stanisława 9/11

רעפעראטור פון מאטארן
מאשינען און עלעקטרישע אפאראטען
פערקויף און אומטויש פון מאטארן
אינסטאלאציעס פון קראפט און ליכט
Maurycy Rak, Łódź Zawadzka 12
telefon 214-41

Dr. Z. Rakowski
ספעצ. מאראוירען-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקה.
קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81.
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לאגעווניצע, זגערזשער 17 פון 10—11 און פון 2—3

עלטערן!
אין מען נאכמיטאג הדר = שולע האבען אנגעהויבען
קינדער, וואס לערנען אין פאלקסשולן און לערנען: חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, הנם-אריא, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודיש, בריוו זעלבסט צוזאמענשטעלען. מ׳ווערען אויך אנגע-נומען אנפאנגער וואס מ׳לערנט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שטענדיגע השגחה! צוגענגליכע פרייזען.
אנשרייבען טעגליך 4 ביז 7 אוונט.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
קעגען אפיצינע, רעכטס, 2 שט.

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער בעצ-קאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, אמ רעטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפ, שטילען די יסורים פון העמאראידען, רייניגען דאס בלוט און געגענגען צו אבסטרוקציע — גינסטיג דורך רייניגונגס-מיטעל.

צוגעגרייטען 1 אדער 2 פילען א נאכט
פרייז פון א שאכטעל 1,35
אויטאריזירט פון דער אפטייק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט׳ן „גייסטליכען" (Zakonnik).
964

טליתים-פאבריק
אויסארבייטונג פון וואלענע, האלב-וואלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, קאלאמייער, ווי אויך טליתים קטנים, הורט און דעטייל מיט אויספערטיגונג, אויך גארטלען, שפאניעס און ציצית צו בעקומען ביליגער ווי איבעראל, ביי
א. ח. ציטרינאווסקי, קאמיענגא 1,
אין 2. טויער, פארטער. קומט איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: ס׳ווערען אויך אנגענומען אלטע טליתים צום וואשען

פראצאווניע
פון לייסטען און ראהמען צו בילדער,
ווי אויך אוואל-ראהמען
J. Krężlewski i Z. Zagańczyk
הורט Łódź, Gdańska 105 דעטייל

כ׳קויף און צאהל די בעסטע פרייזען פאר פערשידענע געברויכטע מארמארען, בו-פעטען — רעסטאראנען-טישלעך און וואש-טישען
צו ווענדען זיך צו יוסף מאט
אלטער מארק 12 פראנט 1 שט.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 18 — כ ניסן תר"ץ

אפריל

זון-אויפגאנג 4 49
זון-אונטערגאנג 6.26

ליכט צינדען: 6.27

מלוכה-פרעזידענט קומט קיין לאדז

צו דער עפענונג פון נייעם קראנקען-קאסע-שפיטאל

(א) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט וועט די ערעפענונג פון נייעם שפיטאל אויף זאגאיניקאווא גאס פארקומען נאך אין פערלויף פון היינטיגען חודש. דער קאמיסאר פון דער קראנקע-קאסע האט זיך געווענדעט, דורך דער פערמיטלונג פון ארבייטס-מיניסטער פריסטאר, אז ער זאל ערלויבען אנצורופען דאס שפיטאל אויפ׳ נאמען פון מלוכה-פרעזידענט און זאל קומען צו דער ערעפענונג פון שפיטאל.

נעכטען איז אנגעקומען א ענטפער פון דער קאנצעלאריע פון מלוכה-פרעזידענט, אז דער פרעזידענט וועט צוזאמען מיט׳ ארבייטס-מיניסטער קומען קיין לאדז דעם 25-טען ד.ח. 11 א זייגער פארמיטאג.

די קראנקען-קאסע האט דעריבער געשאפען א קאמיטעט, וועלכער וועט זיך בעשעפטיגען מיט די פייערליכקייטען לכבוד דעם מלוכה-פרעזידענט אין לאדז.

נישט געשמירט — נישט געפאהרען

פרשפעטיגט מיט די קאנאליזאציע-ארבייטען

(2) די קאנאליזאציע-ארבייטען וועלען זיך דאס יאהר אנהויבען מיט א בעדייטענדער פערשפעטיגונג. די פערשפעטיגונג קומט צוליב מאנגעל פון געלד אין מאגיסטראט.

די קאנאליזאציע-ארבייטען וועלען זיך אנהויבען סוף אפריל.

פאטאגראפירט זיך

נאר ביי די פראייניגטע פאטאגראפ סטען

נארוטאוויטש 13

נידריגע פרייזען: 12 פאָטאָגראַפיעס ק.ב. 3 זל. 3 פאָטאָג. ג.5. 3 זל. פאָרטרעט פון דער נאַטור 5 זל.

דאס יאהר וועט נאך ליכטיגער ווערען...

(2) ווי מיר דערוויסען זיך, האט דער מאגיסטראט א בערנעשיקט א פארשלאג צו דער עלעקטראווניע וועגען בעלויכטען אין היינטיגען יאהר די גאסען: נאווראט, צעגעלניאנע, פאלודניאווא פון קילינסקיעגא ביז מאנוסטראצקא, די דאזיגע גאסען וועלען בעלויכט ווערען מיט 500-וואט-לאמפען.

געבוירען א טויט קינד

אריינגעפאלען אין מרה שחורה, און צוויי מאָל געפרובט בעגיין זעלבסטמארד

אויף פארושעטשנא 3, האט זיך, וועלענדיג בעגעהן זעלבסטמארד, אריינגע ווארפען אין פילטער די 46-יעהריגע לאה לערנער (פ אנציסקאנער 26) ווי עס האט פעסטגעשטעלט די אויספארשונג, איז די זעלבסטמערדערין געווארען מעלאנכאליש נאכדעם, ווי זי האט געבוירען א טויט קינד, דאס ערשטע מאל האט זי געפרובט בעגעהן זעלבסטמארד ערב-יום-טוב און איצט האט זי עס געפרובט צו טון צום צווייטען מאל.

מען האט די אומגליקליכע ארויסגעשלעפט פון דעם לאך, זי איז געווען פערסמט פון די שטיקענדע גאזען און מען האט זי אפגעפיהרט אין שפיטאל אויף דרעוונאווסקא גאס.

איז די חגאות-טעג

אין די אמטען

צוליב די פסח-חגאות וועלען אלע מלוכהשע אמטען, די וואיעוואדזטווע, די דירעקציע פון עפענטליכע ארבייטען, שטעטישע סטאראסטווע, עקספאזיטור פון דער סטאראסטווע, פאוויאטע, קאָמיסאריום פון שול-קרייז, לאדזער שול-אינספעקטאראט ארבייט-אינספעקציע, אינספעקציע פון פערזיכערונגס אנשטאלטען, באנק פאלסקי, באנק נאַספּאָדאַרסטווא קראיאָווע, פ. ק. אָ. — זיין טעטיג היינט און מארגען ביז 12 א זייגער.

די נארמאלע ארבייט וועט זיך ראן אנהויבען דינסטאג דעם 22-טען ד.ח.

אויף דער פאסט

ווי עס אינפארמירט אונז די דירעקציע פון פאסט און טעלעגראף, וועט די פאסט מארגען, שבת, אמטירען נאר ביז 2 א זייגער, און נאר רעקאמענדירטע און פאסט-רעסטאנט בריף וועט מען ארויסגעבען און אננעהמען ביז 4 א זייגער. די בריף טרעגער וועלען אפגעבען די בריף נאר איינמאל אין טאג. נאר עקספרעס-בריף וועלען באלד אפגעגעבען ווערען.

זונטאג, דעם ערשטען טאג חנא וועט אלעס זיין געשלאסען.

מאנטאג: אין צווייטען טאג חנא וועלען אין דער הויפט-פאסט זיין אפען איניגע פענסטערלעך פון 9 ביז 11 פארמיטאג. די פאסט-אפטיילונגען וועלען זיין אינגאנצען אונטעטיג אין דעם טאג וועלען די בריף און איבערענדונגען צוגעשטעלט ווערען נאר אין די גרויסע פירמעס און אינהאלטער און אינדוסטריאנטערנעהמונגען. דינסטאג דעם 22 וועלען די פאסט-אמטען אמטירען נארמאל.

די קראנקען קאסע

היינט, דעם 18-טען און מארגען דעם 19-טען (וויעלקי פיאנטעק און וויעלקא סאבאטא) וועלען אלע אפטיילונגען געשלאסען ווערען 12 פארמיטאג. בלויז די אפטייקען וועלען ערשט געשלאסען ווערען נאכדעם ווי ס׳וועלען אויסגעפערטיגט ווערען אלע רעצעפטען.

די ראיאן-דאקטוירים וועלען ערלעדיגען די וויזיטען, וועלכע זענען בעשטעלט געווארען ביז 12 פארמיטאג.

דעם 21-טען (2-טער טאג חנא) וועלען פון 9 פריה ביז 12 מיטאג דיזשורירען דאקטוירים, וועלכע וועלען אננעהמען וויזיטען צו געפעהרליך קראנקע. אין דעם טאג וועלען די רעצעפטען ארויסגעגעבען ווערען צו פריוואטע אפטייקען.

די קרקאסע פאליקלינ וועט אין די חנא טעג זיין טעטיג נארמאל.

מאגיסטראט

היינט דעם 18-טען וועלען די ביוראס פון מאגיסטראט זיין אפען ביז 1 א זייגער און מארגען שבת ביז 12 די קאסע — פרייטאג ביז 11 און שבת ביז 10 א זייגער.

*

שבת ערב חנא, וועלען די שטעטישע באד-אנשטאלטען זיין טעטיג נאר ביז 4 א זייגער נאכמיטאג.

זאל די יודישע ארבייט געבענשט זיין מיט ערפאלג!

צו דער ערעפענונג פון דער ערשטער יודישער קאאפעראטיווער מעכאנישער לוין-וועבעריי

א דאנק דער מיטהילף פון דער געזעלשאפט „אָרט" האבען 25 יודישע האנדוועבער געהאט די מעגליכקייט צו עפענען די ערשטע יודישע קאָאָפּעראַטיווע מעכאַנישע וועבעריי פון 25 שווערע קארט-שטוהלען. די פאַבריק געפינט זיך אויף פּאָ-לודניאָווא 52, איז ערשטקלאסיג איינגעאָרדענט און געפינט זיך אונטער דער אָנפיהרונג פון אויס-געצייכענטע פאַכלייט. ס׳איז זיכער, אז יעדער פאַבריקאַנט, וועלכער וועט געבען דער דאָזיגער יודישער וועבעריי ארבייט וועט צופרידען זיין אין אלע הינזיכטען, הן אין דער אויסארבייטונג פון די פערשידענסטע ארטיקלען, הן אין ביי דער אָפּ-רעכנונג.

מיר ווענדען זיך דעריבער צו אלע יודישע פאַבריקאַנטען מיטצוהעלפען דעם ערפאָלג פון דער ערשטער יודישער פאַבריק און אזוי ארום מיט-העלפען די יודישע אַרבייטער, פאַר וועלכע די טירען זענען אומעטום פערשלאָסען, זיך צו אָרגאַ-ניזירען צו זעלבסט-הילף, צו ראַטעווען זיי פון פויל-שטענדיגער אונטערגאַנג און מאַכען זיי און זייערע קינדער פאַר פראָדוקטיווע מענשען, מכל-שכן, אז דעם יודישען פאַבריקאַנט, וועלכער וועט געבען אין דער יודישער וועבעריי זיין אַרבייט, ווערט גאַ-ראַנטירט ווערען די רעיעלסטע בעהאַנדלונג. מיר זענען זיכער, אז אונזער אויפרוף וועט האָבען דעם געהעריגען ערפאָלג.

ערשטע קאָאָפּעראַטיווע יודישע מעכאַנישע וועבעריי, פּאָלודניאָווא 52.

א נייע סדרה באנקראטען

טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט.

(י) אויף דער לעצטער זיצונג פון האנדעלס געריכט זענען ערקלעהרט געווארען פאלגענדע באנקראטען:

דער פירמע סעאדאר וואגנער, ווייך האנדלונג אין לאדז, אבראמאוויסקיעגא 35, דער טערמין פון באנקראט איז בעשטימט געווארען אויף 12 מאי 1929. אלס געריכטס-קאמיסאר איז בעשטימט געווארען דער האנדעלס-ריכטער סטאניסלאוו קאטשינסקי, אלס קוראטאר אדוו. טאדעוש ליפינסקי, דער באנקראטירטער איז איבערגעגעבען געווארען אונטער פאליצייאישער אויפזיכט. וואגנער האט ערשט באנקראטירט אין יאהר 1925.

דער צווייטער באנקראט איז ערקלעהרט געווארען דער פירמע „באלעסלאוו שנעק און סרע-בנאנורא" מעכאנישע טריקאטאזש פאבריק גדאנסקא 40. די דאזיגע פירמע האט געהאט א „נארזור" ביזן 8 מערץ ה.י., דאך האט זי נישט געקענט ארויספיהרען קיין סאניאציע פון דער אונטערנעהמונג. אלס ריכטער-קאמיסאר איז בעשטימט געווארען דער האנדעלס-ריכטער פעליקס גאלדשטיין, און אלס קוראטאר אדוואקאט ביבאר-לינסקי.

דער דריטער באנקראט איז ערקלעהרט געווארען דער פרוי קאזשימיערא טאמאשעווסקא אויף נארוטאוויטשא 5, אלס שותפ׳טע פון דער רעסטאראנט-אונטערנעהמונג מאריא וואלף, וועלכע איז ערקלעהרט געווארען פאר באנקראט דעם 1-טען פעברואר ה.י. די באנקראטירטע טאמאשעווסקא איז איבערגעגעבען געווארען אונטער פאליציישער אויפזיכט, אלס ריכטער-קאמיסאר איז בעשטימט געווארען האנדעלס-ריכטער סטאניסלאוו האמבורג און אלס קוראטאר אדוו. מיעטשיסלאוו סארנע.

בירך פרידלענדער דרוקעריי און פאפירען אויף אלעקסאנדראווסקא 111, האט דעם 4 אפריל אריינגעטראגען אין האנדעלס-געריכט א פעטע וועגען פראלאנגירען די צאהלונגען, דערווייל האט ער זיך פערשטענדיגט מיט זיינע קרעדיטארען און נעכטען האט ער אריינגעטראגען א פארשלאג און געריכט אז ער זיין ביטע וועגען פראלאנגאציע זאל נישט בעטראכט ווערען.

דעם 9 נאוועמבער 1929 איז ערקלערט געווארען אלס באנקראט אייזאק ראבינאוויטש, האלץ סוחר אויף בושעזשינער 84, אין מערץ 1930 האט דער באנקראטירטער געמאכט א פארשלאג זיינע קרעדיטארען צו בעצאהלען זיי די חובות אין דער הויך פון צעהן פראצענט, די קרעדיטארען זענען דערויף נישט איינגעגאנגען און האבען אויסגעוועהלט אלס ענדגילטיגען סינדיק דעם אדל. אדוו. מאקסימיליאן רובין, דאס געריכט האט דעם פארשלאג פון די קרעדיטארען בעשטעטיגט.

אין יולי 1929 איז ערקלערט געווארען אלס באנקראט די פירמע א. י. אייזענבערג, פאבריק פון זאקען-אויסארבייטונגען „טיפ-טאפ", ליפאווא 4. איצט איז די באנקראטירטע פירמע ארויסגעטרעטען מיט א פארשלאג צו בעצאהלען איהרע חובות אין דער הויך פון 20 פראצענט, אויסצוצאהלען דורך 15 חדשים, די קרעדיטארען זענען דערויף איינגעגאנגען און דאס געריכט האט דעם אפמאך בעשטעטיגט.

דעם 28-טען דעצעמבער 1929 זענען פראלאנגירט געווארען די צאהלונגען דער פירמע סאלאמאן הערשקאוויטש, מאנופאקטור-לאגער, פיעטריקאווער 70, איצט האט זיך הערשקאוויטש גע ווענדעט צום געריכט מיט א ביטע צו עפענען אונטערהאנדלונגען וועגען ארורכקומען מיט די קרעדיטארען, הערשקאוויטש לעגט פאר 20 פראצענט פון די חובות אויסצוצאהלען אין ראטעס. דאס געריכט האט בעריקזיכטיגט די ביטע פון הערשקאוויטשען און געעפענט ארורכקום-אונטערהאנדלונגען.

אומפערגלייכליך אין כשרות און אין קוואליטעט

— איז דער —

וויין

פון דער פירמע

„בארווין"

מענדל בארנשטיין

לאדז נאוואָמיעסקא 30

טעלעפאן 210-58

היט אייך פאר פאלסיפיקאטען!

דער ביליגסטער איינקויף

פון דער נייעסטער קאָסמעטיק איז נאר אין דער נייער פערפומעריע

I. DRUKIER, 5 Zawadzka 5, tel. 175-92

ענגראָסיסטען בעקומען בעדייטענדע ראַבאַטען.

באמערקונג: צו יעדען איינקויף ווערט צוגעגעבען גראַטיס א פלאַקאָן פראַנצויזישען פּערפום.

אומשולדיג אפגעזעסן צוויי יאהר

אוודאי דערפאר, וואס ער האט זיך אלס בעל-הבית'ל געבחור'ט...

(2) נעכטען איז ארויסגעלאזט געווארען פון טורמע, נאך צוויי יאהר פרעווענציא-ארעסט דער 27-יעהריגער פאוועל טעאדאר גרענקע פון אלעקסאנדער.

די אויספארשונג אין דעם פראצעס-גרענקע וועלכע איז געפיהרט געווארען דורכ'ן אויספארשונגס ריכטער נאטקעס אין פראקוראר טשעך מיט'ן אנטייל פונ'ם אויספארשונגס-אמט אין טשערנאוויץ (רומעניען) איז א גאנצען פערענדיגט, און גרענקע איז ארויסגעלאזט געווארען פון טורמע פריי און אינגאנצען רעהאביליטירט.

די פרטים פון דעם ענין-גרענקע זענען פאנטאסטיש, ווי אויסגעשניטען פון א פילם-סצענא און זענען בשעתו ביי אונז אין צייטונג געבראכט געווארען.

אין 1928 זענען קיין טשערנאוויץ ארויסגעפאהרען פון לאדז אויף ארבייט צוויי שוועסטער בראניסלאווא און סטאניסלאווא לאפושאנסקא. דארט האבען זיך די שוועסטער בעקענט מיט דעם 25-יעהריגען פאוועל גרענקע פון אלעקסאנדער, וועלכער איז אויך געקומען קיין טשערנאוויץ אויף ארבייט.

גרענקע האט געהאט איבערגעלאזט אין אלעקסאנדער א פרוי, וועלכע האט אין דער צייט, וואס גרענקע איז געווען אין רומעניען געוואוינט ביי איהר פאטער העגריק לייטלעס (פאביאניצקא 59).

צווישען די דריי יונגע מענשען, וועלכע האבען זיך געפינען צוזאמען אין דער פרעמד האט זיך אנגיכען פערבונדען א פריינדשאפט. די גאנצע פרייע צייט האט גרענקע פערבראכט מיט די שוועסטער, ספעציעל בעפריינדעט איז ער געווען מיט דער יונגערער, בראניסלאווא, וועלכע איז אנגעוועזען א ... עהר שעהנע.

די ראזיגע פריינדשאפט איז אבער צושטערט געווארען, ווען קיין טשערנאוויץ איז אנגעקומען א צווייטע פארטיע ארבייטער פון פוילען און צווישען זיי גרענקעס א חבר פון אלעקסאנדער. גרענקע האט זיך פאר די שוועסטער געהאט לכתחילה פארגעשטעלט, אלס פריילעדיגער און צוגעזאגט חתונה צו האבען מיט בראניסלאווא. זיין חבר, וועלכער איז געקומען מיט'ן צווייטען טראנספארט ארבייטער, און האט איהם בעגעגענט מיט די שוועסטער לאפושאנסקי האט פון גאר נישט געוואוסט און אנגעהויבען גרענקען אפגעבען גרוסען פון דער היים — פון זיין פרוי, שווער און שוויגער, און ביידע לבנות דערצעהלט, אז די פרוי קלויבט זיך צו קומען קיין טשערנאוויץ.

ווען בראניסלאווא האט זיך דערוואוסט, אז איהר חתן האט שוין א פרוי, איז זי קראנק געווארען פאר עגמת נפש, די עלטערע לאפושאנסקא האט גרענקען פערוועהרט ווייטער צו קומען צו זיי.

עס זענען אריבער א פאר וואכען. דעם 10. יוני האט די עלטערע לאפושאנסקא מיטגעטיילט דער פאליציי, אז די יונגערע שוועסטער איז מיט א טאג פריהער ארויס פון דערהיים און איז נישט צוריקגעקומען.

די פאליציי האט אונטערגענומען אנ'ענערגישע אנטערזוכונג, וועלכע האט אבער צו גארנישט געבראכט. ערשט דעם 12. יוני האבען די פישערס געפונען א טויטען קערפער, פון א יונגער פרוי, אויפ'ן ברעג פון טייך, דער קערפער איז געווען צוהרגעט און בערויבט. סטאניסלאווא לאפושאנסקא האט אין דעם טויטען קערפער דערקענט איהר שוועסטער בראניסלאווא. בעת'ן פערהער איז דער פאליציי האט סטאניסלאווא ערקלערט, האס זי איז חושד, אז איהר שוועסטער פלעגט זיך נאר בעגעגענען מיט גרענקע. עס האבען זיך געפונען נאך א פאר עדות, וועלכע זאלען האבען געזעהען, ווי די יונגע לאפושאנסקא האט שפאצירט מיט גרענקען ביים ברעג פון טייך, נישט ווייט פון דעם ארט, וואו מען האט געפונען איהר טויטען קערפער. צוליב די ראזיגע ערקלערונגען האט די טשערנאוויצער פאליציי בעשלאסען גרענקען צו ארעסטירען. ער איז אבער פון טשערנאוויץ ערגעץ נעלם געווארען. די טשערנאוויצער פאליציי האט צושיקט פלונג-בריף נאך גרענקען. גלייכצייטיג האט מען מיטגעטיילט דער אויספארשונגס-מאכט אין לאדז און אין אלעקסאנדער מען זאל אכטונג געבען, צו וועט גרענקע נישט קומען זיך אויסבעהאלטען צו זיין מוטער בערטא גרענקע.

א סענסאציע האט ארויסגערופען אויך דער אומשטאנד, אז א וואהרזאגערין, א מעדיום האט אנגעוויזען אין היפנאטישען שלאף אויף די איינצעלהייטען פון דעם מארד, און בעצייכענט אלס מערדער א פערזאן, וואס האט אויסגעזעהען ווי גרענקע.

גרענקען האט מען דעם 28. אויגוסט 1929 ארעסטירט, ווען ער האט געהאלטען זיך איינבעקומען אין דער וואוינונג פון זיין מוטער אין אלעקסאנדער.

אויפ'ן פערהער האט גרענקע זיך צו דער שולד נישט מודה געווען, און ערקלערט, אז ער האט אין דעם קריטישען טאג די לאפושאנסקא אפילו נישט געזעהען.

די אויספארשונגס-מאכט אין טשערנאוויץ האט געפאדערט ארויסצוגעבען גרענקען, כדי צו שטעלען איהם פאר'ן געריכט אין טשערנאוויץ. די פוילישע מאכט האט ערקלערט, אז אלס פוילישער אונטערטאן, וועט ער געמשפט ווערען אין פוילען, און האט ארויסגעפאדערט פון טשערנאוויץ אלע מאטעריאלען וועגען דער נעהיימנישפולער געשיכטע.

אין יאנואר 1929 איז קיין לאדז נעקומען דער לייטער פון אויספארשונגס-מאכט איז טשערנאוויץ, קאמיסאר דמיטרעסקי, וועלכער האט מיטגעבראכט אלע מאטעריאלען פון דער אויספארשונג פון דער רומענישער פאליציי אין דעם ראזיגען ענין.

די אויספארשונג, וועלכע האט זיך געפיהרט טיילווייז אין לאדז און טיילווייז אין רומעניען, און וועלכע האט געדויערט צוויי יאהר, האט בעוויזען גענוי, אז גרענקע האט נישט געקענט אויספיהרען דעם מארד, ווייל אין דער צייט, ווען דער מארד איז אויסגעפיהרט געווארען האט זיך גרענקע געפונען אויף אנ'אנדער ארט, זיין אליבי האבען בעוויזען א גאנצע רייה עדות, עס איז וואנגענען כמעט פעסטגעשטעלט געווארען, אז די לאפושאנסקא איז ערמארדעט געווארען דורך עפעס א באנדיט מיט רויב-צוועקען.

גרענקע איז אויף אזא אופן רעהאביליטירט און ארויסגעלאזט געווארען פון ארעסט.

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

די היי-יאהריגע שקל-אקציע — פערזאמלונג אין „בני-ציון" — מיטגלידער - ווערבירונגס - אקציע.

אין די טעג פון חול-המועד האט זיך אנגעהויבען די אקציע פון פערשפרייטען דעם שקל פאר'ן יאהר תר"ץ. אין דער ארבייט בעטייליגען זיך אלע ציוניסטישע גרופירונגען און יוגענד-ארגאניזאציעס. דער שקל-קאמיטעט האט פונאנדערגעשיקט ספעציעלע צירקולאר - בריף, אין וועלכע עס ווערט אויפמערקזאם געמאכט אויף דער נויטווענדיגקייט צו פערגרעסערען היי-יאהר די צאהל שוקלים כדי צו פערשטארקען די וועלטליכע ציוניסטישע ארגאניזאציע.

דער פרייז פון שקל איז היי-יאהר 1 זל. מיט 50 גר.

* * *

מאנטאג, דעם 4 אפריל, 7 אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „בני ציון" רזשגאווסקא גאס 7, א גרויסע פערזאמלונג מיט דער בעטייליגונג פון דעפ. ד"ר ראזענבלאט און לאוניק אלעקסאנדער יאעל, וועלכע וועלען רעפערירען וועגען דער איצטיגער לאגע אין ציוניזם און אין ארץ ישראל.

* * *

די מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט און די ציוניסטישע עסקנים פיהרען ווייטער אדורך די אקציע אויף אריינציהען אין די רייהען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע די גרויסע צאהל נישט ארגאניזירטע סימפאטיקער פון דער ציוניסטישער אידעע.

די ווערבירונגס-אקציע האט די אויפגאבע צו פערשטארקען די ציוניסטישע ארגאניזאציע.

די פייערונג פון 20-יעהריגען יובילעי

פון סופלער וואלף נייהויז

אַהערנעכטען איז אין זאל פון פילהארמאניע געפייערט געווארען דער 20 יעהריגער יובילעי פון דעם סופלער פון יודישען טעאטער ה' וואלף נייהויז. די פייערונג איז אדורך מיט גאר א גרויסען ערפאלג, דער זאל איז געווען געפאקט איבער די ברעגעס.

געעפענט די פייערונג האט רעדאקטאר לאזאר פוקס, וועלכער האט אין זיין רעדע אנגעוויזען אויף דער ראלע פון די גרויסע, אומבעוואוסטע טוער אויף יעדען געביט פון מענשליכער טעטיגקייט, אויך אין דער קונסט, די אזוי גערופענע „אומבעקאנטע זעלנער", וועלכע האבען צוגלייך מיט די „סטארען" פון דער מענשליכער געזעלשאפט דאס רעכט אויף אנערקענונג פאר זייערע לייסטונגען. געפייערט, בעשאנקען מיט ליב און אפלאדיסמענטען זענען בלויז געצעהלטע יחידים, אבער דער גרויסער ארבייטסמאן האט דאס רעכט צו פערלאנגען, אז אויך וועגען איהם זאלען, ווי דער דיכטער האט זיך אויסגעדריקט, „דערצעהלט ווערען לעגענדעס און געזונגען ווערען לידער".

די פארשטעלונג פון דער „סיביריער חתונה" וואו די הויפטראלע שפילט די טאלאנטפולע און בעליבטע נעננא יאקובאוויטש, האט געהאט א שטורמישען ערפאלג.

צום סוף האט דער ארטיסטען קאלעקטיוו און די פערזאמעלטע בעגריסט דעם יובילאר ה' וואלף נייהויז, וועלכער האט בעקומען פיל מתנות פון זיינע גוטע פריינד. עס זענען אדורכגעלייענט געווארען די פיל בעגריסונגען פון אלע עקען וועלט צום יובילאר. פון יודישע אקטארען וועלכער האט זיי נישט איינמאל מסתמא אפגעראטעוועט ווען זיי האבען פערגעסען זייערע ראלען. דער יובילאר האט אויך בעקומען בעגריסונגען פון די יודישע רעדאקציעס פוילישע קאלעגען, פונ'ם פוילישען ארטיסטען פעראיין, פון דירעקטאר קארל ארווענטאוויטש א. א. וו.

צום סוף איז געגעבען געווארען א רייכער דיווערטיסמענט.

פרץ-אקאדעמיע אין „הזמיר"

די „יודישע טעאטער סטודיע" ארדענט איין זונטאג א פייערליכע פרץ אקאדעמיע מיט דער בעטייליגונג פון דיכטער אפרים קאגאנאווסקי פון ווארשא און נחמה עפשטיין פון ווילנע. די יודישע טעאטער סטודיע" וועט אויפפיהרען י. ל. פרץ'ס „די שוועסטער", „מקובלים", „שבת גוי" א. א. רעקאראציעס געמאלען דורכ'ן בעריהמטען מאלער יצחק בראינער.

„די גאלד-גרעבער"

די גאלדגרעבער ווערען ווייטער געשפילט מיט'ן גרעסטען ערפאלג. די פארשטעלונגען ווערען גוט בעזוכט. זונטאג דעם 20. מאנטאג ד. 21. אפריל 9 אווענד ווייטערדיגע פארשטעלונגען פון די „גאלד-גרעבער" אין „הזמיר".

זאל פילהארמאניע

מאנטאג, דעם 21 אפריל, 4 נאכמיטאג

איינציגער קאנצערט

פון לידער און אפערע-אריעס

— פון —

VITTORIO

WEINBERG

וועלט-בעריהמטער באריטאן פון טעאטער „La Scala" אין מעדיאלאן, גענוע. ארטיסט פון דער אפערע אין ירושלים. מיט'ן אנטייל פון

ZUZANNA KARIN

ביים פארטעפיאן: דיר. Teodor Ryder

בילעטען צו בעקומען אין פילהארמאניע-קאסע טעגליך פון 10.30 פריה ביז 2 א זייגער נאכם. ווי אויך פון 4 א זייגער נאכם. ביז 7 א זייגער אווענד.

ענטדעקט א פאבריקעל פון פאלשע זלאטעס

אויפ'ן געביט פונ'ם בושעושינער פאוויאט, האט מען לעצטענס בעמערקט זעהר פיל פאלשע 1-זלאטי מטבעות.

נאך א גענויער חקירה-ודרישה האט זיך איינגעגעבען פעסטצושטעלען אז די פאלשע מטבעות שטאמען פון דארף בענקאו און אז זיי ווערען פארבריידט איבער דער האנדלונג פון א געוויסען אדאם פשישיעצקי. מען האט אדורכגעפיהרט א רעוויזיע ביי פשישיעצקי'ן און געפונען ביי איהם א גוט-איינגעארדענט פאבריקעל פון די פאלשע מטבעות. מען האט ארעסטירט דעם בעל-הבית פון הויז און זיין פרוי.

בעת דער אויספארשונג האט זיך ארויסגעוויזען, אז דאס „פאבריקעל" האט זיך בלויז געפונען אין פשישיעצקיס שטוב און אז דער ריכטיגער איינגענטימער און „פאבריקאנט" פון די פאלשע מטבעות איז זיין שוואגער א געוויסער לאזער קאזימירזש לובאנסקי (נאלעמבא 9), דערביי האט זיך זיין פרוי אנא בעשעפטיגט מיט'ן אויסברענגען די פאלשע מטבעות.

די ווייטערדיגע אויספארשונג אין דעם ענין ווערט געפיהרט.

פייערליכע ערעפנונג פון מאלער און לאקירער - צעך אין לאדז.

אין בערלינער זאל איז פארגעקומען די פייערליכע ערעפנונג פון מאלער און לאקירער-צעך אין לאדז.

די פערזאמלונג האט געעפענט דער פארשטעהער פון דער אינדוסטריע-אמט ד"ר לוקאשעוויטש ביי דער געלעגענהייט האלט ער א לענגערען רעפעראט וועגען די וויכטיגקייט פון צעכען.

נאכ'ן רעפעראט ווערט איינגעלאדענט אלס פארזיצער ה' אפאטשינסקי און אלס סעקרעטאר ה' י. רערלוס. עס זענען אויסגעוועהלט געווארען ה' ה' פיגאם שווארצבארד (סטארשי) צינצינאטוס, ליפערמאן און קלאסנער (פאדסטארשי) און דער פערוואלטונג די ה"ה: אלעקסאנדראוויטש, ש. נ. ווארשאווסקי, י. מ. קלינגער, ז. פרידמאן, י. קארנבערג, ברענועל, זילבערבערג, און רעוויזיר-קאמיסיע די ה"ה: מ. גאליבטער, ש. מ. וואלק, ש. י. ראזענבלום.

נאכ'ן בעגריסען די פארשטעהער פון די צעכען, פעראיינען און סעקציעס ווי אויך דעלעגאטען פון פערשידענע אינסטיטוציעס, איז די פערזאמלונג געשלאסען געווארען, און די פערזאמלונג האט זיך איבערגעטראגען אין געהילדס רעסטאראן וואו דער עולם האט זיך משמח געווען ביז'ן פריהמארגען.

לאדזער קאמעראל-טעאטער „ארט" אל. 1. מאי 2 פריהער ענגל. זאל

ליטעראר. לייטער: משה בראדערזאן. דירעקטאר: יוסף סמרוגאטש. קאספאזיטאר: דוד בייגעלמאן

היינט, פרייטאג, ווערט נישט געשפילט.

מארגען שבת

3 רעליג, פאלקס-קאנצערט-פארשטעלונגען א. נ.

„שלוש-סעודות"

מיסטיש-קאמעראל-פראגראם.

זונטאג, דעם 20-טען ה. ח. 3 פארשטעלונגען: 4 נאכמ., 8 אווענד צו ביליגע פרייזען פון 1 ביז 4 זל., 10 אווענד צו געוועהנליכע פרייזען.

מאנטאג, דעם 21-טען ה. ח. 3 פארשטעלונגען: 4 נאכמ., 8 אווענד צו ביליגע פרייזען פון 1 ביז 4 זל., 10 אווענד צו געוועהנליכע פרייזען. ס'ווערט געשפילט

„טשאקעדיג און קנאקעדיג"

אין צוועלף טיילען. 16 גאנצע בייע בומערן 16

קאנפראנסיער: נתן רייכענבערג.

פרעכטיגסטער קלאנג-פילם-קינא

CASINO

גרויסער יום-טוב-פראגראם! היינט איז דאס קינא נישט טעטיג! ערשטער פוילישער קלאנג-פילם!

„די מאראל פון פרל. דולסקא"

(MORALNOŚĆ PANI DULSKIEJ)

לויט ג. זאפאלסקא.

רעדען, זינגען און פייפען:

ZOFJA BATYCKA (Miss Polonja 1930 r.) DELA LIPINSKA

Ludwik Fritsche, Tadeusz Wesołowski i inni

JÓZEF WĘGRZYN דאס ערשטע פוילישע ווארט פון עקראן וועט הערן

LUDOMIR RÓŻYCKI מוזיקאלישע פארטיטור פון

BRONISŁAW SZULC מיט'ן אנטייל פון

נייעסטע אמעריקאנער קלאנג-אפאראטען „WESTRN ELECTRIC"

אנהויב 4,30 נאכמיטאג. הנחה-בילעטען און פאספארטוס אונגילטיג.

א בלוטיגע טראגעדיע אויף פאמארסקא 130

(2) נעכטען ביינאכט האט זיך אין לאדז אפּגעשפּילט פאלגענדער בלוטיגער פארברעכען:

אויף פאמארסקא 130 וואוינען די ברודער יוזעף און וולאדיסלאו כאבערסקי, וועלכע האבען געפיהרט א מחלוקה מיט, 26־יעהריגען אדאלף כענצעל פון רייטער נאס 25.

אויף היינט פרייטאג איז געווען בעשטימט אין הויגען געריכט דער פראצעס וועגען דער מחלוקה צווישען די דערמאנטע פּאַרטייען.

נעכטען ארום 11 א זייגער אין אווענד איז אדאלף כענצעל געקומען אין דער האוזונג פון די ברידער כאבערסקי און גענומען מיט זיי אונטערהאנדלען וועגען אויסגלייכען זיך אויף א פרידליכען אופן. צו קיין אויסגלייך איז אבער נישט געקומען נאר להיפך, ארום האלב 1 א זייגער ביינאכט איז צווישען די דריי אויסגעבראכען א געשלעג און אין רעזולטאט איז יוזעף כאבערסקי געפאלען א צובלוטיגטער בעקומענדיג עטליכע שטעך מיט א מעסער אין פלייצע. אין זעלבען מאמענט האט יוזעף בעוויזען ארויסצוציהען פון טאש א רעוואלווער מיט וועלכען ער האט אויסגעשאסען אויף כענצלען. כענצעל איז אויך געפאלען א פערוואונדעטער בעגיסענדיג זיך מיט בלוט.

די אלארמירטע פאליציי האט אונטערגענומען אן אויספארשונג און די פערוואונדעטע זענען אין א שטערבליכען צושטאנד אפגעפיהרט געווארען אין שפּיטאל.

ביי דער ערשטער אויספארשונג האט וולאדיסלאוו כאבערסקי איבערגעגעבען, אז בעת׳ן געשלעג האט כענצעל זיך געווארפען מיט א מעסער אויף זיין ברודער יוזעף און איהם פערוואונדעט.

עס איז אבער פארהאן א חשד אז וולאדיסלאוו האט געוואלט שטעכען מיט׳ן מעסער כענצלען נאר צופעליג האט ער געטראפען אין ברודער.

דערווייל איז וולאדיסלאוו ארעסטירט. די ווייטערדיגע אויספארשונג איז אין גאנג.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: ליפּיעץ פּיעטרקאווער 193; מילער פּיעטרקאווער 46; גראשקאווסקי קאנסטאנטינער 15; פּערעלמאן ציגעל-גאס 64; ה. ניעוויאראווסקי אלעקסאנדראווקא 37; יאנקעלעוויטש סטארי רינעק 9.

א מיידעלע ארויסגעפאלען פון צווייטען שטאק

פון פענסטער פון צווייטען שטאק אויף פּולנאצנא 12 איז ארויסגעפאלען די 9-יעהריגע אנדזשא בענדעמאכער, דאס קינד האט בעקומען א געהירען ערשיטערונג. אין א האפנונגס-לאזען צושטאנד האט מען זי אפגעפיהרט אין שפיטאל אנא מאריא.

טרינקט נור כשר׳ען וויין
„בארווין״ מעבדיל
בארנשטיינ׳ס

פאר קרענקליכע קינדער
פאלקס-שולען אויף דער פרייער לופט

(ח) ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט ווערען לויט דער איניציאטיוו פון שול - אינספּעקטאר יאשינסקי ארגאניזירט ווערען פאלקס - שולען אויף דער פרייער לופט. אין דער פראגע האט דער שול-אינספּעקטאר זיך געווענדעט צום לאדזער שול-ראט, אז ער זאל אויס׳פועל׳ן ביי דער שטאטישער מאכט צו דעם צוועק ענטשפּרעכענדע קרעדיטען און פלעצער, וואו די שולען וועלען איינגעארדנעט ווערען. ווי מיר דערוויסען זיך, וועלען די שולען אויף דער פרייער לופט איינגעארדנעט ווערען פאר שוואכע און לונגען-קראנקע קינדער, וועלכע זענען פערהאן אין א צאהל פון 4,000.

רעפעראט פון רעד. א. אלפערין

„לאנדאן, ניו-יארק, ירושלים". א. ד. ט. קומט פאר זונטאג אסרו-חג אווענד אין זאל פון „התאחדות" א רעפעראט פון ה׳ א. אלפערין, רעדאקטאר פון „פאריזער היינט" אונזער בן-עיר וועלכער ווייל[ט] יום-טוב אין לאדז. דער רעפערענט ווערט ארומרעדען וועגען דער איצטיגער פאליטישער לאגע אין ציוניזם. דער רעפעראט וועט זיכער ארויסרופען א אינטערעס אין די ציוניסטישע קרייזען.

אויטא איבערגעפאהרען א יונגעל

אויף פּיעטרקאווער, נעבען נומער 9 איז איבערגעפאהרען געווארען דורך אן אויטא דער 13 יעהריגער סטעפאן קאניעצקי, א זוהן פון וועכטער אויף ווסכאדניא 58. די פאגאטאוויע האט אפגעפיהרט דעם געליטענעם אין שפּיטאל אננא מאריא.

א נאכטלעגער - הויז
פאר היימלאזע דינסטמיידלעך.

(א) דעם וויצע - פּרעזידענט ראפאלסקי און דעם לאוויק פורטאל האט בעזוכט א דעלעגאציע פון דער צענטראלער פערוואלטונג פון הויז-דינער-שאפט - פעראיין און געבעטען, אז דער לאדזער מאגיסטראט זאל בייהילפיג זיין ביים שאפען א נאכט-לעגער-הויז פאר היימלאזע דינסטמיידלעך.

וויצע-פּרעזידענט ראפאלסקי האט צוגעזאגט דער דעלעגאציע, אז דער לאדזער מאגיסטראט וועט שטיצען אזא אונטערנעהמונג.

פון „אהבת-תורה"

די טעג איז פארגעקומען די קאנסטיטואירענדע זיצונג פון „אהבת תורה" וואלבארסקא 20. עס איז געוועהלט געווארען: יעקב דוד פאצע נאווסקי — פּרעזעס, שמואל שווארץ — וויצע-פּרעזעס, נטע ליבמיין — סעקרעטאר, שלום בערקאוויץ — קאסירער, משה שאיעוויטש, אלי׳ ראזען, משה הערש ווראבלעווסקי, אהרן קלאבסקי, שמואל ווייניב. קאנדידאטען: ה"ה משה פּרעצעל, ציטריניבאהן, דוד ישראל קערש. רעוויזיאנס קאמיסיע: ה"ה יעקב רעטקינסקי, לייב גלאווינסקי, ירוחים מינסקי. קאנדידאטען: ה"ה לייב שארפשטיין, אברהם משה ארענפאטער.

„דער דאקטאר"

ס׳איז ערשינען דער נומער 29 פון פאפולערען מעדיצינישען זשורנאל „דער דאקטאר" אונטער דער רעדאקציע פון ד"ר לענסקי. דער נומער ענטהאלט א רייכען און אינטערעסאנטען מאטעריאל, צ. א. אן ארטיקעל פון אונזער מיטארבייטער ד"ר ה. רושאנער, א. נ. „ווי זיך צו פערהיטען פון ווענעריש[ע] קראנקהייטען.

אין דער קומענדיגער הייסער צייט מאכט אן די בעזייטיגונג פון די זומער שפּרינקלען גרויסע זארגען. צווישען אלע מיטלען ווערען זעהר געלויבט די אריגינאל - פּרעפּאראטען פון אפטייקער לעשניצער, וועלכע נאך די געשילדערטע ערפאלגען, ווייזען זיך ארויס אלס זעהר גליקליכע. די שנעלע און אונשעדליכע ווירקונג ווערט פון א סך זייטען געלויבט.

זונטאג
1-טער קלאנג-פילם-טעאטער אין לאדז
„SPLENDID"
אויף די אפאראטען פון
„Western Electric"
זונטאג
צום לעצטען מאל!
AL JOLSON
אלס
„דזשאדזבאנד-זינגער"
אנהויב פון די סעאנסען 4, 6, 8 און 10 אווענד.
פרייזען פון די פלעצער: 1, 2, 3 זל.

ציגעל-קייט

פון 1-טען יוד. וואוינונגס קאאפעראטיוו „אונזער היים" ביי די מאגאזין שניידער אין לאדז!

דער וואוינונגס-קאאפעראטיוו „אונזער היים" האט זיך געשטעלט פאר א ציל צו בויען הייזער מיט די מאדערנסטע איינריכטונגען פאר יודישע האנדווערקער, כדי זיי זאלען קענען מעכאניזירען זייערע ווערקשטאטען און נישט ארויסגעשטויסען ווערען פון דער פּראדוקציע.

דאס ערשטע הויז פאר 100 איינוואוינער ווערט מיט׳ן אנהויב בוי-סעזאן אנגעהויבען בויען אויפן פלאץ זשעראמסקי 10, (פאנסקא).

די שפּענדונגען פון „ציגעל-קייט" געהן פאר דעם צוועק. 100 ציגעל – 8 זל.

די שפּענדונגען ווערען געמאלדען אין „נייעם פאלקסבלאט" פאר „ציגעל-קייט".

די געלדער ווערען בעזונדער איינקאסירט.

די פערוואלטונג.

פינפטע רשימה:

משה יוסף מיראוויק שניידערמייסטער שפּענדעט 250 ציגעל און רופט ארויס קאנפעקציאנער משה גערשענאוויטש און זיין זוהן חיים, די שניידער-מייסטער טוביה זילבערבערג, מענדעל דאנעלסקי, מרדכי הערשקאוויטש.

פישעל הענך גלוכי שניידער-מייסטער שפּענדעט 200 ציגעל און רופט ארויס מאגאזינער ב. באסקעלעוויטש, סוחר דוד ווייסמאן פּרעזעס פון חברה „משמורים" ה׳ אהרן פוקס, וו. פּרעזעס פון „חב"ת משמורים" ה׳ איציק אלעקסאנדער, שניידער מייסטער ליפע מולארז, סוחר לייב וואלקאוויטש, הויזהירט דוד זלמן מאזור קעוויטש, סעק־עטאר זלמן לעווין, מאגאזינער ישראל שפּינגער (ווארשא) פּרעזעס אברהם שלאמאוויטש, שניידער-מייסטער פייוועל לעווענטאל.

נחמיה שארפער פאבריקאנט פון פארל פאך שפּענדעט 200 ציגעל און רופט ארויס פּרעזעס פון קליינהענדלער באנק ה׳ שלמה טאסק, פערוואלטונגס-מיטגליד פון קליינהענדלער באנק ה׳ שלמה גערשלער, טיכער-פאבריקאנט ה׳ משה קאפעל, סוחר שלמה זאנגוועל בראש, שלאסער מייסטער ה׳ אברהם זילבערבערג, גארן סוחר ה׳ יוסף ציגעלבערג, פאבריקאנט פון פאפיר-בראנזשע ה׳ חיים האמער, קאנפעקציאנערן ה"ה אריה וואלפאן, שאול דאווידאוויטש, אלטער שגליץ, הילל דאווידאוויטש, פירמע פראנק און וואקס, די שניידער-מייסטער חיים בער פינשעל, אברהם קיסעלעוויטש, משה פעלרשטיין, ה"ה ישראל לעווי און יצחק בערנשטיין.

שמואל גראטשק קאנפעקציאנער שפּענדעט 200 ציגעל און רופט ארויס סוחר מ. בערנשטיין, סוחר מאטעל שאך שניידער מייסטער הענך דאנעלסקי.

אשר זילבערבערג עלטסטער פון רימער-צעך און פערוואלטונגס-מיטגליד פון האנדוו. קלוב פאלגרואוויע 4 שפּענדעט 100 ציגעל און רופט ארויס געזעלשאפטליכען טוער און לימערמאן נח פרילוצקי (ווארשא) פּרעזעס פון האנד. קלוב פאלגוביאווע 4 ה׳ ד"ר שווייג, פרגם האפמאן, ה. פּרעזעס אדוו. צימערמאן, וו. פּרעזעס אינגזש. זשעלינסקי, ה. פּרעזעס אדוו. שטראך, ראטמאן אין האנדוו. קאמער ה׳ אדערבערג, עלטסטער פון טישלער צעך ה׳ הערשקאוויטש, עלטסטער פון יובעליר-זייגערמאכער און גראווירער-צעך ה׳ שמיפס, יובעליר סוחר ה׳ פיאלקא, קאסירער פון טישלער צעך ה׳ איציק וויסבראט, ראטמאן אין האנדוו. קאמער, ה׳ סעגראווסקי, די שניידער מייסטער ה"ה משה מארגאווסקי, מ. מעל צוקער.

אלטער לאנדוי מיטגליד און רעוויזיר קאמיסיע פון שניידער מייסטער פעראיין שפּענדעט 300 ציגעל און רופט ארויס ערען סעקרעטאר פון ראט פון וואוינונגס-קאאפ. „אונזער היים" ה׳ יצחק מילינ[ע]ר, די שניידער מייסטער טוביה לעבעלאט, שמחה אפּיאק, יעקב לויפער, בעשטעלטע שניידער מייסטער ה"ה יעקל לעווענטאוויטש, ריבאק.

יונה פלום שפּענדעט 300 ציגעל און רופט ארויס די קאנפעקציאנערן ה"ה יוסף צימרין, אברהם בלאשקאווסקי שניידער מייסטער שמואל לאכמאן.

CYRK
STANIEWSKICH
קומט נאך לאדז און פאנגט אן די פארשטעלונגען זונטאג דעם 20 ד ח. 4 נאכמ. אויף דער נארוטאוויטש-גאס 55. איינציגע הייטען פאלגען נאך.

איז די טעאטערן

יודיש טעאטער: שבת נאכמיטאג — רעליגיעזער קאנצערט; שבת אין אווענד — „דיבוק"; זונטאג 4 נאכמיטאג — „די רומענישע חתונה"; זונטאג אין אווענד — „די אמעריקאנער חתונה".

„ארט" שבת ווערט געשפּילט דריי מאל: 4 נ. מ. 8 און. צו ביליגע פּרייזען. 10 אווענד צו געוועהנליכע פּרייזען.

ס׳ווערט געגעבען א געמישט קאמעראל-פּראגראם א. נ. „שלוש-סעודות".

זונטאג און מאנטאג צו דריי פארשטעלונגען, 4 נ. מ. 8 און. צו ביליגע פּרייזען 10 און. צו געוועהנליכע פּרייזען, ס׳ווערט געשפּילט „טשאקעדיג און קנאק דיג" — דאס פריילעכע יום טוב פּראגראם וועלכע האט גרויס ערפאלג ביים עולם.

פון קינא „בייקא"

נאך א רייה ערשט קלאסיגע פילם - שלאגערס ווערט איצט דעמאנסטרירט א גרויסע פּרעמיערע א. נ. „די אפּפערוויליגע נאכט" די הויפּט-ראלען קרעאירען מערי דונאן און טשארל פארעל. דער פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער דערגענצט דעם ערפאלג פון בילד. די דירעקציע האט ערמעגליכט די ברייטע מאסען צו בעזוכען דאס קינא און בעדייטענד רעדוצירט די פּרייזען.

מעלדונגען

הסתדרות „צעירי מזרחי" בלאדז קילינסקיעגא 44.

ביום א׳ אחרון של פסח בשעה 3 אחר צהרים, ירצה מר יחיאל מאיר קלופסקי הרצאה עברית על הנושא „הנביא ישעיהו, תקיפתו, ותוכחתו", רצוי שהשומעים ישאו את ספר ישעיהו אתם.

פון „החלוץ המלכותי".

דער המשך פון דער אלגעמיינער פערזאמלונג קומט פאר זונטאג דעם 20]4 אחרון של פסח, 7,30 אווענט פינקטליך.

אגודת „בני ציון" לאדז (רזשנאווסקא 7).

מאנטאג ד. 21]4, 7 אווענד קומט פאר אין איינענעם לאקאל (רזשנאווסקא 7) א גרויסע פערזאמלונג א. ה. ט.: „די איצטיגע לאגע און צוקונפט אין ארץ ישראל" מיט רעדעס וועלען ארויסטרעטען; רעפּ. ד"ר ראזענבלאט און לאזניק א. אנדערע.

בריף אין רעדאקציע

חשובע רעדאקציע!

אין׳ם נעכטיגען נומער פון אייער צייטונג איז געווען אפגעדרוקט א עפענטליכע אנפראגע צו מיר, איך בעט אייך דעריבער אפצודרוקען די פאר ווייטערדיגע ערות.

אויפ׳ן אדרעס פון ראטמאן ליכטענשטיין און פרוי ביעלשאווסקא איז דערהאלטען געווארען אין לאדזער מאגיסטראט טויזענד דאלאר, וועלכע זענען בעשטימט געווארען צום פערטיילען אויף פסחדשטיצע.

און ווי ראטמאן ליכטענשטיין איז יעצט נישטא אין פוילען, האב איך געפונען פאר נויטיג אפצונעמען דאס געלד, כדי עס זאל וואס פריהער אנקומען צו די, פאר וועלכע עס איז בעשטימט געווארען.

די טויזענד דאלאר זענען פערטיילט געווארען ווי פאלגענד: 60 דאלאר איז איבערגעגעבען געווארען דער ארבייטער־קיך, פאלודניא 36 אויף צו פערבעסערען די מיטאגען און פון די געבליבענע האב איך בעקומען 470 דאלאר. דאס געלד האב איך דעם זעלבען טאג איבערגעגעבען דעם הויגען צענטראל־ביורא פון די פראפ. פעראיינען (לאדזער יודישער קולטור־אמט).

דאס געלד איז באלד צוזאמענגענם פערטיילט געווארען צוזאמען מיט דער געמיינע־אונטערשטיצונג פאר די אלע רעגיסטרירטע אין קולטור־אמט און ביטסלאנען, מיטגלידער ווי נישט־מיטגלידער פון די פראפ. פעראיינען.

בכלל וואונדערט מיך, דאס שטעלען די עפענטליכע אנפראגע אין דער צייט, ווען אין „לאדזער וועקער" פון 11. ה. ח. דאס הייסט ערב־פסח, איז עפענטליך געמאלדען געווארען, אז די שטיצע וועט דעם זעלבען טאג פערטיילט ווערען אין קולטור־אמט.

מיט אכטונג:

לאדז, דעם 17]4 1930.

ד"ר אל. מארגאליס.

חשובער ה׳ רעדאקטאר!

דערלויבט מיר דורך אייער חשובער צייטונג עפענטליך צו דאנקען דעם גענאמטען יובילעאום־קאמיטעט, דער פערוואלטונג פון יודישען ארטיסטען פעראיין אין פוילען, דעם ה׳ רעדאקטאר לאזאר פוקס פאר ערעפענען די יובילעאום פייערונג, די רעדאקציעס און אדמיניסטראציעס פון „נייעם פאלקסבלאט" און „לאדזער טאגעבלאט", דירעקטאר ה׳ בעזמאן, און אלע חברים ארטיסטען פון יודישען טעאטער און פילהארמאניע ווי אויך די חברים און דירעקציע פון „ארט" די חברים ליטעראטען פון ווארשא און אלע חברים פון אויסלאנד, און מיינע חשובע פריינד, די טעאטער בעזוכער, וועלכע האבען אזוי צאהלרייך בעזוכט מיין יובילעי־פארשטעלונג

מיט דרך ארץ:

מאלף גייהויז.

טרינקט נור כשר׳ען וויין
„בארווין" מעבדיל
בארנשטיינ׳ס

LUNA

דער בעליבטער דאָן-זשואַן פון עקראַן

HARRY LIDTKE

CZARNE DOMINO

פרעכטגער יום=טוב=פראגראם!

פון זונטאג, דעם 20=טען ד.ח.

LUNA

מיט'ן אַנטייל פון די סימפאַטישע און בעריהמטעסטע פארטנערען **Vera Szmiterlow, Hans Junkerman, Ernest Verebes, Herman Picha** און דעם זעהר פרעהליכען פילם אונטערן נאָמען:

שווארצע דאמינא

אויסער'ן פראגראם: **טשאפלינס לופט=פליה** דורכ'ן **אטלאנטיק**

מיט'ן אַנטייל פון: מאַרשאַל פילסודסקי, בריאַן, מאַקדאנאַלד, מוסאליני, הינדענבורג, גרעטאַ גאַרבאָ, דזשאָן דזשילבערט, דוגלאס פערבענקס, פאַט און פאַטאַשאָן א.אַ. – פרעכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אונטער דער לייטונג פון ה' א. טשודנאָווסקי.

פארקלענערטע פרייזען פון די פלעצער: פון 12 ביז 3 נאָכמיטאָג זענען אַלע פלעצער צו 50 גר. און 1 זל., פון 3–6 נאָכמ. פון 1 ביז 2 זל., אויף די איבריגע סעאַנסען פון 1 זל. ביז 3 זל.

Król Królów

היינט און פאלג. טעג!

גרויס אונשטערבליך פילם=מייסטערווערק א. נ.

אויסער'ן פראגראם: פילם-אַקטואַליטעטען.

פרייזען פון די פלעצער: I פל.–1 זל., II פל.–75 גר., III פל.–50 גר. אויפ'ן 1 טען סעאַנס זענען אַלע פלעצער צו 50 גר. אָנהויב 4 נאָכמ., שבת און זונטאַג – 2 נאָכמיטאַג. פאַסאַזשיר'ס און הנהלה-בילעטען אונגילטיג. פערשטאַרקטער אָרקעסטער

קינא=טעאטער

„PRZDWIOŚNIE"

זשעראמסקעגא 74/76.

צופאָהר מיט טראַמוואַיען: 5, 6, 8, 9 און 16.

צאהן-ארצט

St. Gelberg

וואוינט יעצט

Zawadzka 14, tel. 108-33

נעהמט אָן פון 10–2 און פון 4–7

DR. MED.

L. Pikielny

אוראלאג

ספעציאַל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און האַרן-קראַנקהייטן

8 NAWROT 8, tel. 2,19-90

נעהמט אָן פון 7–4 אָוועגד.

Dr. med. **H. KRAUSKOPF**

אקושעריע און פרויען=קראנקהייטען

צעגעלניאנא 45, טעל. 113-47

נעמט אָן פון 4 ביז 7 אין אָוועגד.

Dr. med.

B. Robinzon

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען

פעטריקאווער 10, טעל. 31-86

נעמט אָן פון 8–9½ פריה און פון 3–4½ נאָכמ.

Dr. med. **J. Lubicz**

ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען.

פארקריטונגען פון די פלייצעס און גלידער.

איינציגע פ"אצאהניע פון וועמליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: הקלעדקעס אויף פלאַטפוסען, קונסט פיס, גאָרסעטען א. ז. וו. צעמפאַנגט פון 5–7 אָוו.

Dr. H. WOŁKOWYSKI

צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87

ספעציעל אַרצט פאַר הויט= און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער - שוועכע, אַלע אָרט צנאַליזען, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען

נעמט אָן פון 8–2 נ.מ. און פון 5–9 אָוו.

Dr. med. I. WAJNBERG

Cegielniana 47, tel. 26-02

אינערליכע קראַנקהייטען.

ספעציעל פאַר לונגען- און האַרץ-קראַנקהייטען

בעשטראַהלונגען און קינסטליכע בערג-זון

נעמט אָן אין דערהיים פון 3–5 נאָכמ.

Dr. Różaner

הויט, וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוועכע

Dzielna (Narutowicza) 9 tel. 128-99

נעמט אָן פון 8–10 פריה און פון 5–8 אָוועגד

ווארטע-זאַל פאַר פרויען.

צאהן-דאקטאר

L. Berger

זגערזשער 21, פרענט, 1 שטאָק. עמפפאַנגס-שעהן פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 5 ביז 9 אָוו. פון 2 ביז 5 נאָכמ. אין לעמבערג, פעטריקאווער 26

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY

Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).

Od wtorku, dnia 20/4 1930 r.
do poniedziałku, dnia 28/4 1930 r.

Dla dorosłych: Dla młodzieży:

KOBIETA NA KSIĘŻYCU

Dramat miłości i nienawiści, zazdrości i wierności na księżycu.

Akcje toczy się na ziemi i na księżycu oraz we wnętrzu międzyplanetarnego statku rakietowego podczas lotu na księżyc.

w rolach głównych:
Gerda Markus i W. Fritsch.

Następny program: „KSIĄŻE STUDENT".

קראנקע פיס

פלאַטפוס, קלומפפוס האַל-פוס און זענק-פוס, ווי אויך זעמטליכע פוס פערהאַרטונגען.

ווערען געהיילט אהן איינלאַגען.

וויכטיג פאַר שטעפער און שוסטער!

עס ווערט אונטעררינכטעט מאָס-נעהמען, לייסטען, ריכטען, מוסטער-צייכנען און שניידען לויט מאָס און פאַבריקס-מעסיג. ווינער דיפלאָמירטער פאַך-לעהרער

Maurycy Silbersztajn, Łódź Wschodnia 49

עמפפאַנגס-שעהן: פון 9–12 פאַרמ. און פון 3–6 אָוועגד.

פון זאפארט צו פערמיטען א

פראנטאווע קעלער

אין צענטרום אַלטשטאַט

רוג קאששטשעלנע און מרדכי גבאי'ס

צו ערפאַהרען אויף דער שטעל ביים ווירט.

דאס חדר

פון לוטאמירסקא 9 (האָטעל-גאָם)

איך לערן אויס גרינדליך עברי זאָגען ווי אויך פערגרייזעטע עברי דורך 6 חדשים. ווי אויך אַנ'אָפּטיילונג פאַר קינדער צו לערנען חומש, רשי און דאוונען פערטייטשען נעגען גאַראַנטי. צו דער צופרידענהייט פון די עלטערן פון די שילער, אויך אַז די קינדער זאָלען זיין געהאָרכזאַם.

מיט אכטונג **מרדכי ליב שטערן**, האָטעל-גאָם 9.

אליכטיג לעבען!!!

עלעקטרישע זשיראנדאלען

פון אייגענער אויסאַרבייטונג צו די ביליגסטע פרייזען פון 20 זל.

אַ, אויך **זשארובקעס**

די בעסטע מארקעס מיט 30 פראָצ. ביליגער ווי איבעראַל

מ. זענדעל

פלאַץ וואַלנאָשטשי 9

פריער מאַרק רוג נאַמאַטיענסקא.

Dr. med. **J. BETTE**

ספעציאַליסט פון אינערליכע און קינדער-קראַנקה.

Piotrkowska 6, tel. 44-95

נעמט אָן פון 8–11 פאַרמ. און פון 4–6 נאָכמ.

Dr.

HELLER

ספעציאַליסט פאַר הויט-וועגערישע קראַנקהייטען און מענער-שוועכע.

נאַווראַט 2 טעל. 79-89

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4–8 אָוועגד. פאַר פרויען ספעציעל פון 4–5 נאָכמיט.

פאַר אומבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI

Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych **przeprowadził się na ul. Piotrkowskiej 70** róg Traugutta).

Przyjmuje od 8[30] do 10[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp., od 6 do 8[30] wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Dr. med.

LAJCHTER

צאהן=כירורג

Chor. szczęk, dziąseł podniebienia, języka pit.

przeprowadził się na ZIELONĄ 9 lp. front, **tel. 149-66** od 1½–5 po poł.

DR. MED.

Z. Datyner

אוראלאג

ספעציעל-אַרצט פאַר בלאָזן נירן און אורין-קראַנקהייטען

Piramowicza 2 8Olginska) Telef. 148-95

נעמט אָן פון 1–2 און 6–7

Dr. ADAM

GROSGLIK

Al. Kościuszki 27

tel. 51-78

הויט און וועגערישע קראַנקע רענטגען און ליכטטהעראַפיע

נעמט אָן פון 4–7 אין אָוועגד

Dr.

J. Pik

ul. Żeromskiego 36

tel. 175-50

przy Zielon. Rynku Chor. nerwowe i wewnętrzne spec. psychonerwice (ataki nerwowe) Przymuje od 5–7 Dla niezamożnych ceny lecznic.

W. EYCHNER

אגינעקאלאג-אקושער

זגערזשער 11.

טעל. 134-72

נעמט אָן פון 6–8 אָוועגד

צו בעקומען אין אַלע געוועלבער.

בעקאנטמאכונג

7 קלאסיגע ארטאדאקסישע לעהר=אנשטאלט

„בית תלמוד"

של ל. פאסטערנאק, פיעטרקאווער 18 (ווסכאָדניא 41) טעל. 15716

מיר האָבען דעם כבוד בעקאַנט צו מאַכען די פּעראינטערעסירטע עלטערן, דאָס אין אונזער מוסטערהאַפטען „גן ילדים" (פרעבל-שולע) ווערט נאָך אָנגענומען קינדער אין עלטער פון 5 יאָהר אָן אין שול-קאַנצעלאַריע טעגליך פון 9–1.

די לייטונג

איז קאלושקי

צווישען שאָסע און דעם באַהן-וועג קאַלושקי–סלאָטוויני, 8 מינוט גאַנג פון דער סטאַציע קאַלושקי ביים וואַלד, זענען דאָ צו קויפען

פלעצער

אויף זומער-וואוינונגען. אינפאָרמאַציעס ווערען ערטיילט: אין קאַלושקי, ביי ה. נאָוואַקאָווסקי זשעראָמסקי גאַס, ביים שחט-הויז

אין לאדז, ביי ה' פ. פעטצאלד, גלובנא 8

הערט לעצט!!

אכטונג! אכטונג!

קאנקורענץ=פרייזען!!

כדי צו ערמעגליכען די ברייטסטע קרייזען פון ג' פובליקום צו בעקומען אַ ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאַהמע, זענען די פרייזען אין מיין פאָטאָגראַפישען אַנשטאַלט געוואָרען פערקלענערט ווי:

12 שט. „EXPRESS PICTURES" זל. 2
6 „ פאס-פאטאגראפיעס „ 2
6 „ פאסט= „ ברוין „ 6
6 „ „ „ אויף זייד „ 8

אכטונג! צו אַ ½ טוץ זיידענע פאסט=פאטאגראפיעס גיט מען צו

א אָריגינעלע פאָרטרעט בחנם

ס'ווערען אויך אויסגעפערטיגט פאָרטרעטען אין ראַהמען און אויך אַ פערקויף פון ראַהמען. קומט און איבערצייגט אייך

מיט אכטונג

קונסט-פאט. אנשטאלט **„PARISIEN"**

פראנציסקאנער 30

Nic innego.....

jak tylko sukces może przekonać. Dowodem powodzenia obuwia „Centra" jest zadowolenie kupujących. Także Ty zostaniesz zwolennikiem tego obuwia skoro tylko zrobisz próbę pierwszą parą. Kto raz nosi obuwie „Centra" nigdy więcej innego kupować nie będzie.

Do nabycia m. inn. w magazynach:

L. Friedland, Cegielniana 51 | *J. Sandberg, Piotrkowska 161*
D. Hechtkopf, Piotrkowska 58 | *S. Starkman, Piotrkowska 39*
L. Joab, Nowomiejska 5

OBUWIE „CENTRA"

Grand-Kino

גרויסער יום-טוב-פראגראם!

פאריזער זינגער

היינט איז דאס קינא נישט טעטיג.

גרויסער יום=טוב=פראגראם!

– דאס איז דאס מעכטיגסטע מייסטערווערק פון דער אמעריקאנער פילם-פראדוקציע.
– דאס איז א פילם, וועמענס אקציע ריהרט יעדען איינציגען ביז דער טיפעניש.
– דאס איז א ליד פון א גרויסער ליבע פון צוויי ליבענדע נשמות.

אין די הויפט-ראלען: MAURICE CHEVALIER i SYLVIA BEECHER

אנהויב 4.30 נאכמ טאג. דער דאזיגער פילם וועט בעשטעטיגען די מיינונג פון געעהרטען פובליקום וועגען דער ערשטקלאסיגער ווערט פון אונזער קלאנג-אפאראטור. אנהויב 4.30 נאכמיטאג.

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער י"ט-פראגראם

„פראכט פון לעבען"

לויט דער אונשטערבליכער ערצעהלונג פון ST. ŻEROMSKI

אין די הויפטראלען: NORA NEY i ADAM BRODZISZ

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאן.

LUNA PARK

איז ווידער געקומען אויף א קורצער צייט און הו בט אן זיינע פאלקס-פערוויילונגען

זונטאג ד. 20. ד. ח. 1 א זייגער נאכמ.

גענצליך נייער פראגראם א סך סענסאציאנעלע נייהייטען.
צווישען אנדערע אריגינעלע אמעריקאנער לופט-באהן.

317 פיעטריקאווער 317 (ביי גייערן)

CORSO 2 זשעלאנא | יום-טוב - פראגראם !!!

דער ליבלינג פון פובליקום **EDDIE POLO**

אין סענסאציאנעלע פילם א. נ. „געהיימנישפולער פאליציאנט"

אויסער'ן פראגראם: א פארס.

WODEWIL 1 גלובנא | יום=טוב=פראגראם!

פערקלענערטע פרייזן

פרעכטיגער ערא טישער פילם אונטער'ן נאמען: ...ווערסט מיר פערגעסן...

מיט Józefina Dunn, William Haines, Ricardo Cortez

א. פראגראם: א פארס.

ODEON 2 פושניאוד | יום=טוב = פראגראם !!!

פערקלענערטע פרייזן!

אין דער הויפט-ראלע פרעהליכע קאמעדיע מיט **BESSIE LOVE**

א.נ. אבגאט פון ניו-יארק

אויסער'ן פראגראם: א פארס.

קינא טעאטער APOLLO

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויס מייסטערווערק, רעזשיע פון שעפער פון „איבריגען מענש" Józef Sternberg

די זינדיגערין אהן זינד

אין די הויפטראלען: ESTHER RALSTON i JAMES HALL

סימפאנישער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ביגעלמאן.

בעמערקונג: פרייזען פון די פלעצער זענען פערקלענערט אויף אלע סעאנסען.

קינא-טעאטער ZACHĘTA

26 זגערזשער 26 (ביים פלאץ קאשטשעלני)

גרויסער יום-טוב-פראגראם!

די קרוין פון דער פילם-פראדוקציע!

„דאס קבר פון ליבע"

גרויסער יום-טוב-פראגראם!

(GROBOWIEC MIŁOŚCI)

הויפט-ראלען: PAWEŁ RICHTER, MARCELA ALBANI, PAWEŁ WEGENER

קורצליד: „דאס שוצלאזע מעדעל"

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער.

בעמ.: בעת דער פויזע קאנצערט פון גיגאנטישע מארקאני-ראדיא פערשטארקטער ארקעסטער

קינא-טעאטער פרינצעסא

31 פראנציסקאנסקא

מעכטיג מייסטערווערק פון FOX פראדוקציע! גרויסע יום=טוב=פרעמיערע!

„אפפערווילינגע נאכט"

אין די הויפטראלען: Mary Duncan, Charles Farrel

פערשטארקטער סימפאנישער ארקעסטער.

קינא „ERA"

פרייער „פלארא" זאוויישא 22 (בצלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ.
שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.
פערשטארקטער ארקעסטער.
פערקלענערטע פרייזען!

היינט פרייטאג ווערט נישט געשפילט! מארגען שבת ווערט געשפילט!

גרויסער יום-טוב-פראגראם! פרעכטיגסטער פילם-שלאגער פון איצטיגען סעזאן!

פירשט-סטודענט

אלט-היידלבערג

רעזשיסירט פון געניאלען E. Lubicz

אין דער הויפטראלע Ramon Novarro i Norma Shaerer

אנאנסען-פרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 זלאטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ „ 4 „
נאכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ „ „ „ 8 „
פאר א מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער. אויסל. 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט אפטראגען א היים; אויף דער פראווינץ 6—זל א חודש; אין אויסלאנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך.
די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.